

iktisat

dergisi

AYLIK DERGİ

Sayı: 303-304 • 6000 TL

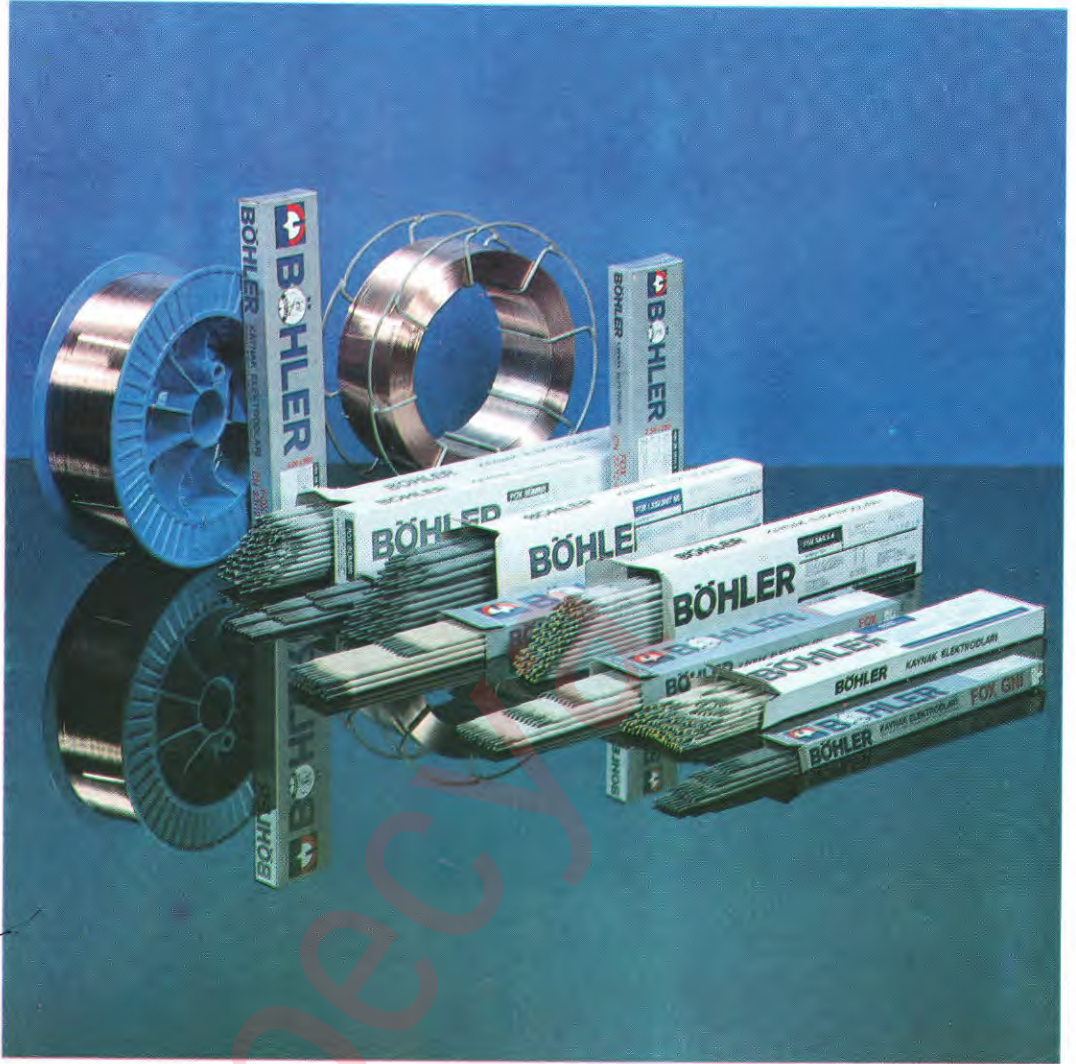
YÖK ve Malî Kesim: Sorunlar, Çözüm Önerileri

Öztin Akgüç • Türkân Akyol • Tuncay Artun • Aydın Aybay • İbrahim Betil
Yavuz Canevi • Necmi Çelik • Uğur Derman • Lütfü Duran
Mehmet Dülger • Osman Erk • Kemal Güriz • Korkmaz İlkorur
Namık Kemal Kılıç • Nahit Kumbasar • Ahmet C. Özkan
Burhan Şenatalar • Osman Ulagay • Haluk Ulusoy
Yüksel Ülken • Erol Zeytinoğlu

İFMC

İÜ İKTİSAT FAKÜLTESİ MEZUNLARI CEMİYETİ

Kaynakta “Usta”nın imzası.

BÖHLER, Kaynak Çubukları, Elektrodları San. ve Tic. A.Ş.

Fabrika:

Yakacık Cad. No:134 Kartal - İstanbul
Tel : 387 18 80 (10 Hat)
Fax : 353 58 53
Telex : 36 570 gehö tr

Pazarlama ve Satış: GEDİK PAZARLAMA A.Ş.

Necatibey Cad. Ali Paşa Değirmen Sok.
No: 24 80030 Tophane-İstanbul
Tel : 151 60 06 (4 Hat) - 145 70 71 (3 Hat)
Fax : 145 11 91 Telex : 24064 htrp tr.

GEDİK PAZARLAMA A.Ş. BİR GEDİK HOLDİNG KURULUŞUDUR.

iktisat dergisi

AYLIK DERGI

Sahibi:

I. Ü. İktisat Fakültesi Mezunları
Cemiyeti Yönetim Kurulu Başkanı
VEYSEL ÇARIKÇIOĞLU

Sorumlu Yayın Yönetmeni:

NAIL SATLIGAN

Danışma Kurulu:

ASAF S. AKAT, ERDOĞAN ALKIN,
TOKTAMIŞ ATEŞ, NİHAT BATUR,
AYHAN BERMEK, NATİK BUDA,
KEMAL CİVELEK, NUSRET EKİN,
MEHMET EMANET, SEYFETTİN GÜRSEL,
AKIN İLKİN, GÜLTEN KAZGAN, SAİM KURUL,
ESİN KUYLULU, EROL OKUYAN, ALP ORÇUN,
TALAT ORHON, İZZETTİN ÖNDER,
ŞEREF ÖZGENCİL, SELÇUK SANCAR,
ORHAN SOFUOĞLU, RAMAZAN SÖNMEZ,
ZAFER TUNCA, OSMAN ULAGAY,
REŞAD UMUR, YÜKSEL ÜLKEN

Kapak:

ÖMER ÜLKENCİLER

Yönetim Yeri:

Cumhuriyet Cad. No: 27/6
Taksim / İSTANBUL 80090
Tel.: 150 50 34
Fax.: 150 16 42

Abone Koşulları:

Yıllık 30.000.- TL. (Öğrenci : 18.000.- TL.)
6 Aylık 15.000.- TL. (Öğrenci : 9.000.- TL.)
Yurt Dışı: Yıllık 40.000.- TL. / 6 Aylık 20.000.- TL.

Banka Hesap No.:

AKBANK Taksim Şb. (923)
T. İŞ BANKASI Beyoğlu Şb. (46783)

Basıldığı yer:

YENİLİK BASIMEVİ
Tel.: 143 55 72 - 145 32 48

Dergideki yazılar Cemiyet'i bağlamaz;
görüşler yazarlarına aittir.

İÜ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
YAYIN ORGANIDIR.

İçindekiler

İFMC ETKİNLİKLERİ:

- YÖK SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE
YÜKSEK ÖĞRETİMDE ARAYIŞLAR..... 3
- 1990'LARA GİRERKEN MALİ SEKTÖRÜN
YAPISAL DÖNÜŞÜM SORUNLARI (II)..... 45

CEMİYET'TE YENİ YÖNETİM

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyetinin 47. genel kurulu 26 Mayıs 1990 günü yapılmıştır. Kongre sonunda **Vahap Adıyaman, Ahmet C. Özkan, Müslim Karaman, Veysel Çarıkçioğlu, Hasan Sayıl, Hülya Gedik, Munis Uras, Hüseyin Soylu, Muzaffer Gür, Kemal Şensoy, Ceyhun Ünal, Gülser Önal, Tuğrul Bilikser ve Türkel Minibaş** Yönetim Kurulu asil ve yedek üyeliklerine; **Erol Erbil, Faruk Ağca, Orhan Sofuoğlu, Ayhan Tokcan ve Muammer Bilsel** Denetim Kurulu asil ve yedek üyeliklerine seçilmişlerdir.

Cemiyet'in yeni yönetim kurulunun görev bölüşümü ise aşağıdaki gibidir:

Başkan : **Veysel Çarıkçioğlu**
2. Başkan : **Hülya Gedik**
Genel Sekreter : **Vahap Adıyaman**
Genel Muhasip : **Muzaffer Gür**
Genel Veznedar : **Munis Uras**
Üyeler : **Hasan Sayıl**
Hüseyin Soylu
Kemal Şensoy
Ceyhun Ünal

İFMC ETKİNLİKLERİ

YÖK Sisteminin Değerlendirilmesi ve Yüksek Öğretimde Arayışlar

Sunuş : Ahmet C. Özkan

Oturum Başkanı : Yüksel Ülken

Panelistler : Türkân Akyol

Lütfü Duran

Mehmet Dülger

Erol Zeytinoğlu

BAŞKAN- Panelimize hoş geldiniz; hepinizi saygıyla selamlıyoruz.

Konumuz, her zaman güncelliğini koruyan, daha kurulmadan daima gündemdeki yerini koruyan ve günümüze kadar ilginç odak noktalarından biri olan YÖK.

Bu sabahki oturumumuzda Hukuk Fakültesi Profesörü Sayın Lütfü Duran hocamızdan sonra sırayla ana muhalefet Partisinin temsilcisi Sayın Türkân Akyol, muhalefet

DYP partisi temsilcisi Sayın Mehmet Dülger, -Ahmet Türkeri rahatsızlandılar gelemediler- ve iktidar partisi temsilcisi Sayın Erol Zeytinoğlu; bildiğiniz düzen içerisinde 20'şer dakikalık bir sunuş konuşmaları yapacaklardır. Ondan sonra da soru cevap kısmına geçeceğiz.

Söylediğim gibi YÖK konusu daima gündemde yerini koruyan ilginç bir konudur. İlginçliği nereden geliyor; acaba, bu 9 yıl içinde

getirdiği veya götürdüğü nedir? Herhalde götürdüğü fazla ki, devamlı hayatiniyor. Nihayet bir değişme aşamasına geldik. Değişmesinin aşağı-yukarı bir ittifak içerisinde zorunlu olduğu söyleniyor.

Bu aşamada temennimiz, Türkçe'de bir atasözü vardır "Gelen gideni aratmaz" diye, inşallah o atasözünü yanlış çıkarırcasına en iyi bir düzenlemenin, Türk yükseköğretimi ne en yararlı bir düzenlemenin olmasını temenni ediyoruz. Ve ilk sözü hocamız Sayın Lütfi Duran'a bırakıyorum. Fakat, ondan önce Cemiyetimizin Genel Başkanı Sayın Ahmet Özkan konuşacaklardır.

Buyurun efendim.

AHMET ÖZKAN (Genel Başkan)- Teşekkür ederim.

Sayın konuklar, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mezunlar Cemiyeti olarak bugünkü tartışmalı toplantımızı, özel olarak YÖK'ün, genel olarak yüksek öğrenimin sorunlarını değerlendirmeye ayırdık.

1981 Kasımında kabul edilen Yüksek Öğrenim Kanunu, üniversitelerimize yeni bir düzen getirdi. Bu yasa ile Cumhuriyet tarihinin 1933'ten sonraki ikinci büyük yüksek öğretim reformu yürürlüğe sokulmuş oluyordu.

1981 yılında o kadar önemli bir alanda bu kadar köklü bir yeniden düzenlemenin demokrasiden uzak bir ortamda yapılmış olması; bu yasanın en büyük talihsizliği olmuştur dersek, herhalde aşırı bir yargı dile getirmiş olmayız.

Nitekim, YÖK sistemine ilişkin eleştiriler, 1981 yılından bugüne değin hiç eksilmedi. YÖK düzeninin demokratik olmadığı, işlevleri açısından değerlendirildiğinde başarısız sayılması gerektiği yolunda nerede ise ulusal bir konsensüs oluştu; ama, karşımızda açıklanması gereken bir paradoks da var.

YÖK, bu denli yaygın eleştirilerin odağı olmuş iken, aynı zamanda 12 Eylül sonrasının en dayanıklı kurumlarından biri de oldu.

Tepesinde YÖK'ün durduğu yüksek öğrenim düzenini söz gelimi 12 Eylül sonrası için tasarla-

nan siyaset düzeninin bugünkü haliyle karşılaştırsak, bu paradoksun boyutlarını açıklamaya yeterli olur.

12 Eylül sonrası siyasî partilerin biri dışında hepsi çoktan tarihe karıştı. Siyasî haklardan yoksun bırakılmış liderler, çoktan siyaset sahnesine döndüler. Bütün bunları tasarlayıp yasallaştıran Millî Güvenlik Konseyi Başkan ve üyeleri, aktif görevlerini tamamlamış durumdalar. YÖK ise yerli yerinde duruyor. YÖK'ün Başkanı da kamu hiyerarşisindeki seçkin yerini 75 yaşında, bu hiyerarşinin en yaşlı üyesi olarak koruyor. Acaba YÖK, akademik hayatın entellektüel ve ahlakî gerekleri açısından uğradığı bütün eleştirilerin yanında hiç değilse etkin bir eğitim planlaması açısından başarılı olmuş mudur?

Tartışmalarımızın bu konuda da anlamlı ipuçları üretmesini bekliyoruz.

YÖK düzeni, aslında çağın önemli bir sorunu, demokrasi-etkinlik ilişkisi açısından mutlaka iyi irdelenmesi gereken bir denek taşı olmuştur.

Bilindiği gibi YÖK'ün damgasını vurduğu yeni üniversite düzeninin özeti, seçim ve yönetime katılma ilkesinin yerini çok büyük ölçüde dışarıdan ve yukarıdan atama ilkesinin almış olmasıdır.

Başlangıçta YÖK'ün bilimsel ve akademik özerklik ve özgürlük açısından taşıdığı sakıncaları vurgulayarak eleştirenler dahi seçim ve katılımın kurulların işleyişinde belli bir hantalılık yarattığını, onun verimi düşürebileceğini; buna rağmen, akademik özgürlük adına bu sakıncaya katlanılması gerektiğini söylüyorlardı. Bugün artık YÖK tecrübesinin etkinlik ve kalite açısından da değerlendirilebileceği bir aşamadayız. Öz yönetimin, yönetime katılmanın daraltılması, bu anlamda demokrasiden fedakârlık edilmesi pahasına etkinlik artışı sağlanmış mıdır? Bir başka deyişle, bugünkü üniversite düzeni, genç kuşakları geleceğe daha iyi hazırlıyor mu? Üniversitelerden yeni mezun olan genç kardeşlerimizin ülke ve dünya sorunları karşısındaki duyarlılıklarında, iyi birer yurttaş olma, mesleklerinde başarılı olma arzularında en ufak bir eksilme olmadığına inanıyoruz; ama bu YÖK düzeni sayesinde mi olmuştur? YÖK, onların bu çabalarına yardımcı mı olmuştur? Yoksa, genç ku-

şaklar YÖK düzeninin eğitimleri üzerinde meydana getirebileceği olumsuz etkileri kendi gayretleriyle mi bertaraf etmişlerdir?

Bu soruları sormamın zamanıdır artık; çünkü, yeni birtakım üniversite modelleri gündemdedir. Demin YÖK'ün en büyük talihsizliklerinden birinin yeterince tartışılmasını olanaksız kılan koşullarda yasallaştırılmış olması olduğunu söyledim.

Üniversite sistemindeki yeni arayışları YÖK'ün akıbetine uğramaktan kurtarmalıyız. Bu alanda bir tartışma platformu yaratmakla, biz İktisat Fakültesi Mezunlar Cemiyeti olarak görevin küçük bir bölümünü yerine getirdiğimize inamıyoruz.

Akademik hayatın sorunları, bizim mesleğimizle, yani iktisatçılıkla da ilk bakışta sanılabileceği kadar ilgisiz değildir. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilmekte olan bir çağda yaşıyoruz. Böyle bir geçiş çağında, üretim faktörleri hiyerarşisi içinde öteki faktörlere ve fiziksel sermayeye oranla beşeri sermayenin ağırlığı çok artacaktır. Beşeri sermayenin üretildiği yer ise, genel olarak eğitim sistemi, en başta da üniversitelerdir.

Etkin ve üstün düzeyli bir yüksek öğrenim düzeni, aynı zamanda iktisadi bir sorundur. Öte yandan ülkemizin bu adı taşıyan tek fakültesinin mezunlarıyız. Yetiştirdiğimiz ocağın içinde bulunduğu sistemin sorunları, bizi birinci derecede ilgilendirir. Bizim ve toplum içinde ağırlığımız ve saygınlığımız, mezunu olduğumuz fakülte ve üniversitenin ağırlığı ve saygınlığına koşut olarak yükselir veya azalır. Bu yüzdendir ki, dünyanın her tarafında mezun dernekleri okullarının sorunlarıyla ilgilendirir. Biz de yakın gelecekte, özel olarak İktisat Fakültesinin akademik sorunlarıyla ilgili tartışmalar düzenlemek istiyoruz. Bu konuda İktisat Fakültesi öğrenim üyelerinin, öğrencilerin ve mezunların ilgisini ve desteğini göreceğimizi umuyoruz.

Hepinizi saygıyla selamlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın Özen.

Sayın Lütfi Duran'a söz veriyorum; buyurun efendim.

LÜTFİ DURAN- Sayın Başkan, aziz dinleyenler; Panelin konusu, bildiğiniz gibi YÖK sisteminin değerlendirilmesidir; ayrıca, Yüksek Öğretimde arayışlardır. İki bölümden oluşan bu konuyu incelemeye başlarken, şöyle bir cümle kullanmama müsaade edin ve hepsini bu cümlelerin etrafında da toplamaya çalışacağımı ifade edeyim.

Türkiye'de 1982'den bu yana YÖK var; fakat, üniversite yok. Bu sistem bir -şimdiye kadar olduğu gibi- 9 sene, bir 10 sene daha devam ederse, Türkiye'de yeniden üniversiteyi ihya etmek ve yürütmek mümkün olmayacaktır. Belki biraz toleranslı davrandım, 10 sene değil, ama belki de daha az bir süre sonra Türkiye'de üniversiteyi yeniden yaratmak, yeniden rayına oturtmak imkânsızlaşabilir.

YÖK denildiği zaman üç şey anlaşılır. Bir kere bütün bu sistemi kuran kanunun kendisi Yüksek Öğretim Kanunu. İkincisi, gene YÖK, Yüksek Öğretim Kurulu olan, yani bu sistemin esas organı. Üçüncüsü de, yüksek öğretim kurumları.

Dikkat ederseniz, Anayasa'da üniversite sözcüğü geçmekle beraber, esas itibarıyla Yüksek Öğretim yapılan yerlerin hepsi kurumdur. Bu üç YÖK kısaltmasının karşılığı olan şeyler, tabiiyle bir sistem oluşturuyor. Bu sistemin birtakım karakterleri vardır. Bununla ilgili kanun çıkarıldığı zaman ve siyasi rejimin bütün karakterlerinin de aynen içinde saklamakla ve aynı zamanda açığa vurmaktadır bir kanunıyla.

O günlerin rejimi bir askerî rejim; askerî yönetim. Bu askerî yönetim, köklü toplum değişikliği yapmak iddiasıyla kendini ortaya koymuştu. Onun için ilk el attığı ve müdahalesine gerekçe olarak gösterdiği gençliği yeni baştan düzenleme yoluna girdiği zaman tabiiyle kendi karakterini oraya aynen yansıtacaktır. Bu nedenle, Türk toplumunun yapmak istediği gibi Yüksek Öğretimi de totaliter ve otoriter bir anlayışla ele alıp düzenleyen bir kanun çıkarmıştır. Tabiiyle o zamanlar kamuoyu veya ilgililerin düşünce ve fikirleri duygularını almak, sormak diye bir şey söz konusu olamazdı. Kapalı kapılar ardında kendi ideolojilerine uygun şekilde bir statü hazırlanmıştır.

Bu statü totaliterdir; çünkü, Türkiye'de orta öğretimin üstündeki tüm öğretim kurumlarını, yani yüksek okulları, üniversiteyi veya başka adlar

altında anılan öğretim-araştırma yerlerini bir tek çatı altında, bir tek hiyerarşik içinde toplamayı amaç edinmiş ve gerçekleştirmiştir de.

Yalnız, iki istisna öngörülmüştür; çünkü, bu kanunu çıkaranlar, kendilerini bu sistemin içine sokmak istemeyeceklerdir. Birincisi, askerî yüksek öğretim -orta öğretim zaten öyle- bu sistemin dışındadır.

Gene o dönemin ideolojinin gereği, güvenlik kuvvetleri veya emniyet teşkilatı -eski terimle- bu sistemin dışında bırakılmıştır; ama bunun dışında hiçbir şey yoktur. Hatta o kadar ki, eskiden bazı bakanlıklara bağlı olan yüksek öğrenim kurumları dahi bu sistemin içine sokulmuştur. Bu, tek üniter sistemin içindedir. Fakat bu sistem tek bir çatı olmakla beraber, birbirinden çok farklı kurumları içine almıştır. O kadar ki, bir Maliye Yüksekokulu bu sistemin içindedir, bir de öteden beri klasik olan üniversiteler de bu sistemin içindedir ve aynı kurallara, usullere tabi tutulmuştur.

Bu birlik, tabiatıyla tek bir organın otoritesi altına sokulduğu zaman, yürütülebilirdi. O nedenle de, Yüksek Öğretim Kurulu, bunun için düşünülmüştür. Bu Yüksek Öğretim Kurulu, atama yoluyla ve yürütmenin başı -o zaman devletbaşı adıyla- tarafından oluşturulan bazı aday önerileri de öngörülmeyle beraber, sonuç olarak onun tarafından oluşturulan bir kurul ve bu kurulda hükümet kademeleri ve tabii yürütmenin başının kendisinin üyele- ri çoğunlukta olmak üzere başkanın da kendisinin ataması suretiyle bir blük organ diyebileceğimiz bir organ teşkil edilmiştir.

Bu organ, nev'i şahsına münhasır bir organ. Bir demokratik devlet içinde düşünülemeyecek bir organ. Gerçekten bu organ siyasî bir makama ve kişiye-sorumlu siyasî bir kişiye- herhangi bir bağlantısı, ilişkisi yoktur. Yani Parlamento önünde ne kurul, ne başkan, sorumlu durumda değildir. Bu kurulu oluşturan kişi veya kişiler de ancak atama işlemi yapmak suretiyle buna katılmakta; fakat, kurulun kendisi, bütün yüksek öğretime hâkim durumdadır. Bu, parlâmenter bir rejimde düşünülemeyecek bir organdır; mümkün olmayan bir oluşumdur diyebiliriz.

Ayrıntılara girmeden, kısaca sonradan sorular üzerine açıklayabilirim. Bu sistem, daha doğu-

şunda tabiatında antidemokratik bir sistem. Yalnız antidemokratik değil, bir de bu tek bir blok organ olarak kuruluşu itibarıyla merkeziyetçi bir sistem yani hiyerarşi, katı, sıkı bir hiyerarşi bağıyla bütün kurum dediği okulları, enstitüleri, üniversiteleri kendine bağlamış durumdadır. Burada asıl özerk olan kendisidir, kurulun kendisidir. Diğerleri ona tali birtakım servisleri gibidir; yani, onun hiyerarşisine tabi, emrine bağlı bir nevi örgüt. Bu, askerî bir düzenlemede tasavvur edilebilir ve kabul de edilebilir; ama alelade bir idarî düzenlemede, organizasyonda dahi, bu derece katı bir teşkilatlanma söz konusu olamaz. Hele hele "özerk" denilen, "muhtar" denilen bazı yerel yönetimlerde bunun düşünülmesi bile mümkün değildir. Yani, belli yörelerde oturan kişilerin kendi kendilerini yönetmelerini sağlayan mahallî yerel özellikte böyle bir şey düşünülemez. Ne kadar sıkı idarî vesayet öngörülürse görülsün, YÖK sistemindeki gibi bir hiyerarşik düzen tasavvur ve kabul edilemez; ama bilim -ki yerel özerklik kadar en azından, belki de daha ondan fazla-serbestlik, özgürlük isteyen bir faaliyette herhalde bu hiyerarşi bağdaştırılmaz, mümkün değildir.

Bir de "Üniversiteler özerk" denilir. Fakat, üniversitelerin rektörleri tayin yoluyla ve takdiri olarak devlet başkanı tarafından tayin edildiği için, üniversitenin içinde gerçekten yetkileri olan başka bir organ da bulunmadığı için -gerçek yetkiye sahip- adı "Senato" olan bir kurul var, ama etkin bir yetkisi yok. Böyle olunca, bu özerklik tek bir kişinin temsil ettiği rektör, idarî bakımdan dahi-bilimsel, malî bakım bir tarafa bu özerkliği somut olarak, gerçek olarak kullanamaz, kullanmamaktadır; tecrübeler, tatbikat, uygulamalar bunu göstermiştir.

Asıl bilimi yapan ise rektörün kendisi değil malumunuz. Üniversitede rektör bir nevi temsili bir makam. Fakültelerdir, enstitülerdir, veya okul, yüksek okullardır. Bunlar ve bunların içinde yer alan bölümler, bilim dalları vesaire, bunlar hiçbir serbestliğe, hiçbir özgürlüğe sahip değildirler. Hep bunların başına atama yoluyla yöneticiler gelir ve YÖK'ün belirlediği esaslar, programlar, yönergeler çerçevesinde faaliyette bulunulur.

Bu düzenleme, bu teşkilatlanma -demin de işaret ettiğim gibi- alelade bir idare örgütünde dahi

caiz olmayan bir sistem oluşturmıştır. Bu sistemin otoriter olmasının sonucu olarak, öğretim üyeleri -veya şimdi hepsini kapsamaları için öğretim elemanları deniliyor yardımcılarıyla birlikte eski terim olarak- herhangi bir kamu ajanı, memur durumundan öteye bir özellikleri yoktur.

Her ne kadar Anayasa veya YÖK bunların üniversite veya YÖK sistemi içindeki makam ve organlar dışında hiç kimse tarafından azledilemeyeceğini, yahut görevden uzaklaştırılamayacağını söylüyorsa da, bu gerçek bir teminat, bir garanti değildir. Çünkü, başka yükümleriyle YÖK kanunu bu teminatı, bu garantiyi zedeleyecek bazı hükümler öngörmüştür.

Örneğin, öğretim üyesi öğretim faaliyetinde veya yayınlarında sade bir vatandaşın tabi olduğu sınırlamalara tabidir. "Milletin birliği, devletin bütünlüğü, ülkenin bütünlüğü, ayrımcılık, ayrımcılık vesaire" gibi haller söz konusu olursa, bu en ağır disiplin cezasının ve aynı zamanda ceza kovuşturmasını gerektiren sebepler olarak öne sürülmüştür. Bu kısıtlamalar, sınırlamalar içinde öğretim üyesinin araştırma, inceleme, yayın ve ders özgürlüğü bulunduğunu söylemek pek mümkün değildir. Çünkü, düşünceye sınır, kısıtlama getirildi mi, o düşünce hür değil demektir; ama şu veya bu sebeple olsun.

Bu iki karakter, yani totaliter veya otoriter olması, tabiatıyla -baştan da söylediğim gibi- antidemokratik bir sonuç doğurur. Yalnız bilimsel bakımdan antidemokratik değil, düpedüz organizasyon teşkilatlanma bakımından antidemokratik. Çünkü, dikkat ettiğiniz gibi, hiçbir seçim söz konusu değildir. Aday göstermek seçim değildir.

Ayrıca, katılım söz konusu değildir, öğretim elemanları birbiriyle âdeta karşılaşmasın, temas etmesin diye düzenlenmiş bir sistem bu. Çünkü, bir toplantıya gelirse, hiç olmazsa konuşur, görüşür, tanışır. Bu işleyişte görüldü ki, herkes gelir dersini verir gider. Eğer, varsa araştırmasını yapar. Fakat, diğer meslekdaşları ile temas edecek bir durumda değil; yani bir nevi atomistik bir topluluk bu, katılım söz konusu değil. Önemli olan şu ki, sistem antisiyantiftir, yani bilime karşıt bir sistemdir. Bilim yapılmaması, bilim üretilmemesi, yaratıcılığı yok eden bir sistemdir. Biraz evvel ifade etti-

ğim düşünce özgürlüğü olmadığı için bu sistem içinde yaratıcılık olamaz, yani bilim yapılamaz. Çünkü, bilim etkinliğinin sınırı olmamalıdır, olamaz. Varsa, o bir orta öğretim olabilir, ilk öğretim olabilir. Zaten orada araştırma söz konusu değil; ama herhalde bilimsel bir sistem değildir, yani bilime uygun, bilimle bağdaşır bir sistem değildir.

Bu üç özellik, bütün ayrıntılara kadar yayılmış, yansımış durumdadır YÖK' de, gerek teşkilat bakımından, gerek öğretim kadrosu, gerek öğrenciler, idari personel ve mali işlerin hepsi bu üç karakterin tesiri altında düzenlenmiştir.

Öğretim elemanları hakkında biraz bilgi verdikten sonra, öğrencileri ele almakta yarar vardır; çünkü, bizim klasik anlayışımıza göre üniversite, öğretim üyeleri ile birlikte öğrencilerin oluşturduğu bir müessese, bir kurumdur. Öğrenciler, diğer öğretim derecelerindeki gibi pasif, yalnız alıcı, öğrenci değil -zaten öğrenci demek de pek doğru değil- bunlar bilimsel çalışmaya katkıda bulunan, bilimsel çalışmada öğretim olsun, araştırma-inceleme olsun iştirak eden, katılan kişiler olmak lazım gelir. Ve onlar, öğretim elemanları kadar, öğretim üyeleri kadar serbest çalışabilmelidir. Bu, baştan yüksek öğretimde güdülen gaye, lise mezunu ne kadar kişi varsa hepsini bu yüksek öğretim kurumları denen yere depo etmek ve böylece etkisiz hale getirebilmek. Dışarıya karşı... Çünkü, 1980'den önce bütün şeyleri yapanlar bunlardı... Bunları böyle bir kışla düzeni içinde depo etmek; ama bu öğrenimi yapacak seviyeye gelmiş veya gelmemiş kim olursa olsun onları biraraya toplamak ve disiplin altına almak.

Bu askerî yönetim işbaşına geldiği zaman, önceki hükümetlerin veya iktidarların kağıt üzerinde üniversiteler yarattığını ve birçoğunun henüz yerinin bile bulunmadığı, öğretim üyesinin yerinin bile bulunmadığını söylüyorsunuz ve o zamanki sasiye göre 17 üniversite vardı veya öngörülmüştü. "Bu çok ve gerekli elemanlar henüz yetişmediği için ve bunlar masraf kaynağı oluyor, masraf sebebi oluyor, o nedenle yersiz bir siyaset güdülmüştür" denildi. Fakat, bu YÖK çıkarıldıktan sonra (Yüksek Öğretim Kanunu" birden bu 17' den 28'e çıkarıldı; çünkü, bu YÖK Kanunu ile bütün gençleri, lise mezunu olsun, ne olursa olsun, hepsini içine soktu. Zaten, bir de klasik liseden değil, imam hatip lisele-

rinden mezun olan -onlar da lise oldu zaten- teknik okullardan mezun olanların hepsini bir hamur halinde bu kurumlara sokmak ve tıkamak, orada tutmak olunca; 17 yetmezdi, 28'e çıkarıldı. Bu arada öğretim üyesi bir iki senede mantar gibi bitmedi tabii. Bunun için de, geçici hükümlerle, daha önce yüksekokul, enstitü vesaire yerlerde ders veren, herhangi bir surette çalışan kişilere hızlandırılmış akademik yükselmeler diyebileceğimiz bir sistem öngörüldü. "Mesela birisinin doktora mı yapması lazım, üç günde bir tez verip bir doktor imal edebiliriz" dendi. Doçent mi olması lazım, çabucak, iki üç kişilik komisyonlarla doçent imal edildi. Zaten doçent olanlara da profesörlük tevcih edildi; çünkü, bu sistemde öyle bir hazırlığa ihtiyaç yok.

Dosya üzerine, yani kağıt üzerine, dosyasına bakıp, sen profesör olursun veya olamazsın denilebiliyor. Bu hızlandırılmış yükseltmelerde, -onlara bile lüzum yok- şahadet yoluyla, yani bir kimse referere ederse, referans verirse tamam oldu, doçentler çıkarıldı, profesörler imal edildi. Tabii ki bu 28 üniversiteyi doldurmak amaç.

Bir de 1988'de yanılmıyorsam yeni bir kanun çıkarıldı. O kanunla bütün sistem -ki, kadro üzerine kurulu idi; yani kadrosuz profesör olamaz, doçent olmaz, şu olmaz, bu olmaz.... Bu defa kadrosuz unvanlar tevcih edilebilir oldu.

Unvanı tevcih ettikten sonra adamı havada tutamazsınız, duramaz zaten. Hemen arkasından binlerle kadro verildi. Tabii bunun yanında bir de terfi, yani rakam getirmek için ve tazminatlar, ek bilmem ödemeler vesairelerle bir nevi 10 binlerle Türkiye'de öğretim elemanı diyelim -hepsini kapsaması için- bir imtiyazlı kamu görevlileri çıktı Türkiye'de; imtiyazlıdır bunlar. Diğer bütün devlet memurlarından farklı ve birtakım ünvanlara da sahip. Özellikle bu unvanlar, bu yeni YÖK sisteminde bir nevi göbek adı gibi olmuştur; yani, o ünvanı şu veya bu şekilde aldınız mı, artık ölünceye kadar sizin mahnızdır. Hatta öldükten sonra da mezar taşınıza yazılabilir.

Daha önce de böyle bir unvan vardı. Bu unvanlar, dünyanın hiçbir yerinde bu kadar kuvvetli, güçlü bir şeye sahip değildir; ama ne oldu? Biz, bu yüzden medreseye döndük. Yani, Osmanlı'nın med-

resesindeki gibi icazet alan-kimse artık- ömrü bilah müderristir. Ama ders verir vermez, başka işlerle uğraşır, o ayrı hikaye. Bu, çok hatalı bir şey olmuştur; çünkü, değersizleştirmiştir bu unvanları. Değersiz hale gelmiştir, hatta gereksizdir. Zaten bazı memleketlerde bildiğiniz gibi, hiç kimse günlük hayatında bu unvanları kullanmaz, doktora da kullanmaz, ne kart vizitinde, ne de başka bir şeyde; herkes "bay"dır, mösyö, mister falan... O kadar... Ne lüzum var bunlara?

Ama bizde öyle değil. Biz şark olduğumuz için unvanlara çok düşkünüz. Galiba aristokrasi denilen şeyi bilmediği için bu toplumlar, aristokrasi aşamasından geçmiş olsaydı, belki bunları küçümserdi. Hiç gerekli veya yararlı saymayabilirdi.

Şimdi, bu öğrencileri bir araya toplayıp, -eski terimle zapturapt altına almak, bağlamak ve zaptetmek. Buna Allah için başarılı oldular; ama öğrenciler, üniversite öğrencisi olmaktan çıktı, bir ilkokul öğrencisi mertebesine indi.

Onun için Türkiye'de üniversite öğrencisi veya üniversite gençliği diye bir gençlik var mıdır diye sorarım; ama bazı metalibatta bulunuyor, bazı istekleri var; dernek kurmak istiyorlar falan... Bunlar çok küçük azınlık gibi gözüküyor bana; çünkü, öyle büyük kitle hareketleri veyahut da etkili bir şey ortada yok. Bu öğrenciler de bu derekeye indirildikten ve üniversite kendisine şey ettikten sonra-tabii daha başka sebeplerle uzatmamak için kısa kesiyorum- Türkiye'de üniversitelerin ve genel olarak yüksek öğretimin yeniden düzenlenmesi, reorganizasyona, reforma ihtiyacı ortaya çıktı.

Bu arada, Türkiye'de dil bakımından, yalnız yüksek öğrenimde değil, orta öğrenimde de Türkçe'nin bir öğretim dili olup olamayacağı tartışılır oldu; acaba, bilim yapamaz mı Türkçe ile insan diye sorular sorulmuş oldu ve "yapılamaz" yanıtına daha çok katılan oldu. O yüzden yabancı dille yüksek öğrenim yapan bir vakıf üniversitesi kuruldu.

Gerçi daha önce de Ortadoğu Teknik Üniversitesi veyahut da Hacettepe Üniversitesinde yabancı dille yüksek öğretim yapıyordu; ama şimdi bu yaygınlaştırılmak, genelleştirilmek istenir gibi bir hava var sanıyorum; belki bir intiba diyelim. Bu yabancı dille öğretim, bildiğiniz gibi 1982 Anayasasından önce yalnız Ortadoğu Teknik Üniversitesi

için istisna olarak kabul edilmişti; çünkü, kuruluşu Birleşmiş Milletlerin yardımıyla bazı anlaşmalar gereği o şekilde öngörülmüş, bir de zaten yalnız Türkiye'ye değil, bütün Ortadoğu'ya hitap eden bir müessese. O itibarla, İngilizce üzerine öğretim yapılması tabii karşılanabilirdi.

Fakat, onun dışındaki üniversitelerde ve Türkiye Cumhuriyeti resmi dili Türkçe olunca bu resmi kuruluştaki Türkçe öğretim yapmak zorunluluğu vardı ve ona mümkün olduğu kadar riayet etti. Bu demek değildir ki, üniversitede yabancı dil öğretilmesin, yabancı dilden yararlanılmasın; yanlış anlaşılmasın, tüm öğretimin yalnız yabancı dilde yapılması mümkün değildi eski Anayasaya göre.

Bu yeni Anayasayı yapanlar, farkına vararak veya varmayarak bu yüksek öğrenimle ilgili üç maddede herhangi bir şey söylemiyorlar; yani, Türkçe dışında özel statülü bir üniversite olur mu, olmaz mı... Vakıf üniversitesi öngörülüyor; ama vakıf üniversitesi demek, kamu, resmi üniversite manasına gelir, yabancı dille öğrenim yapılır manasına gelemmez. Çünkü, herhangi bir vakıf, yani öğretim dışındaki herhangi bir Vakıf da Türkiye'de orta öğretim veya ilköğretim yapsa, o da Türkçe diliyle öğretim yapmak zorundadır.

Ama bu Anayasada bilerek veya bilmeyerek 42'nci madde var -ki, bu yüksek öğretimi kapsar mı, kapsamaz mı, tartışılabilir- orada yüksek öğretim de dahil sayılırsa yabancı dile müsaade edilebilecektir ve bu 42'nci madde yanılmıyorsa şöyle diyor: Eğitim ve öğretim hakkı ve ödevi masum bir hüküm gibi geliyor en son fıkrada. Türkçe'den başka hiçbir dil eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez. Eğitim ve öğretim kurumlarında -burada pek açık değil- okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabii olacağı esaslar kanunla düzenlenir, milletlerarası anlaşma hükümleri saklıdır. Ortadoğu diye. Eskiden yalnız Ortadoğu o manada ismen istisna edilirken, bugün hükümler hukuk bakımından belki de yabancı dille devlet üniversitesi kurmak mümkün olacaktır. Vakıf, hayda hayda, evleviyetle kurulup işletilebilecektir. Bu ne dereceye kadar milliyetçiliktir bilemem; kendilerinin iddia ettikleri milliyetçilik bu ise, doğrudur.

Kamuoyuna sunulan yeni reform önerileri, yeni reorganizasyonlar, benim tespit edebildiğim kadar dört tanedir. Bir tanesi özgün, -orijinal manada- üniversite, yani garip bir üniversite manasına da gelebilir.

Bir diğeri, bir milletvekili, bir komisyon başkanı, mütevelli heyeti, vakıf tipi üniversite öneriyor; yönetim biçimi olarak.

Üçüncü bir tip de, bazı öğretim üyelerinin yayınlarından -gazetelerden veya başka yerlerden- edindiğim intibalara göre, bir çerçeve kanun, genel statü yapılsın, çok kısa olsun, ayrıntıları her üniversite kendi bildiği gibi kendini örgütlesin kendi işlerini kendisi yapsın. Bir tek kanun, ama çok kısa bir kanun, çerçeve kanun dedikleri.

Dördüncüsü, bu YÖK'ü, bugün mevcut olan statüyü ıslah edelim, düzeltelim, eksiklerini gediğini tamamlayalım, yanlışını düzeltelim, doğrusunu koyalım ve bununla yürütelim, idare edelim; bunların hepsi düşünülebilir. Ben kendi fikrimi söylemek istemiyorum; çünkü, tarafsız olarak burada bulunuyorum.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederiz Sayın Duran.

Sayın hocamız, durumun gerek yasal hukukî açıdan çok soğukkanlı olarak âdeta fotoğrafını sergilediler. Şimdi bu fotoğrafın ortaya çıkışından sonra Sayın siyasal parti temsilcilerinin görüşlerini dinleyeceğiz, ilk söz Sayın Akyol'un; buyurun efendim.

TÜRKÂN AKYOL (SHP Temsilcisi) - Teşekkür ederim Sayın Başkan. Efendim, saygıdeğer konukları selamlayarak, saygılarımı sunarak başlamak istiyorum konuşmama. Gerçekten buraya çağrı gerekçem, bir siyasî parti temsilcisidir; ama, sayın dinleyicilerime şunu hatırlatmak istiyorum: 29,5 yıl ömrünü bir üniversitede harcamış kişiliğimden doğrusu sıyrılabilirdiği söyleyemeyeceğim. Çünkü, her şeyden önce mezun olduğum üniversiteye ertesi günü asistan olup, istifa ile ayrıldığım güne kadar hayatımı, şahsiyetimi kazandıran tüm nitelikleriyle bir kurumda geçirdim.

Bunu bir çelişki gibi almayın. Size arza çalışacağım konu, mensubu bulunduğum sosyaldemok-

ratların parti politikasıdır; ama lütfen beni dinlerken, bir eski üniversiteli olma niteliğini dikkate almanızı istirham ediyorum, çünkü garip bir duyguya kapılıyorum. Aradan -1980 sonrası günümüze- 9 yıl geçmiş, insanın çok sevdiği bir yakını kaybetmesi arkasındaki bir ölümün ardındaki hüznün gibi bir duygu veriyor, bu geçtiğimiz 9 yılın Türk üniversiteleri üzerinde yaptığı tahribatı anımsamak.

Biraz duygusal olduğumu da bağışlayınız, gerçekten çok büyük bir bedbahtlıktır, iki ayrı dönemi mukayese etme konumunda kalan, ikisini de yaşayan, dolayısıyla tahribatın yeri ve niteliğini saygı değer hocam gibi daha iyi değerlendiren bir konumda ve hiçbir şey yapamayacak bir noktada olmak.

Bu noktaya niçin ve nasıl geldi? Benden önceki sayın konuşmacılar, birçok yerlere çok somut bir şekilde değindiler, tekrar etmek istemiyorum; ama doğrusu çok heyecanlandığımı da söyleyeyim.

Bir kurum düşününüz, olağanüstü bir dönem ürünü, demokrasının kesintiye uğradığı bir askeri darbe döneminin ürünü ve üzerinden 9 yıl geçmiş, uygulamasının 8 inci yılını sürdürüyor, her tarafa da tartışılmış; ama kimleri etkilemiş? Yalnız üniversite mensuplarını bir ölçüde öğrencileri ve akademik kadroları; bu akademik kadroların hangilerini etkilemiş? Bugün yönetimin dışında olanlarını... YÖK, nasıl geldi denildiğinde, hangi amaçla getirildiği somut olarak ortaya çıkıyor.

Bu eleştirileri bugün üniversitelerimizin en üst düzey yönetiminde olan kişilerden değil, üniversitede çalışan, öğrenci olarak okuyan, onlara ders veren hocalarımızdan daha çok duyuyoruz.

O halde, nasıl ve niçin geldiğine bakarken, olayı iki türlü irdelemek istiyorum: Sayın dinleyenler, 1980 öncesinde üniversite kanunu veya üniversite reformu gerekçesi gündemde idi. Çünkü, YÖK dediğimiz kanunun, zahiri gerekçesi de buna dayanır. 1980 öncesinde yüksek öğretim kurumları, özellikle üniversitelerin bir reforma gereksinimleri vardı. Nüfusu hızla artan ve yüksek öğretim kapılarında dizboyu biriken öğrencilerin her yıl anımsayınız- üniversite giriş sınavları bir olay olurdu kamuoyunda. Çünkü, üniversitelerin kapasitesi sınırlı idi, başvurular katkat üstünde idi, bü-

yük sınavlar sonucu kimse istediği yere değil, girdiği yerde okuma şansıyla başvuru yapanlarca büyük bir tepki geliyordu. Kamuoyu da bundan -veliler, öğrenciler, üniversite öğrenci adayları- şiddetle rahatsızdı.

O halde, sorumlusu üniversiteler olmayan, orta öğretimin çarpık gelişimin sonucu olarak üniversiteler sıkıntıda idi, kontenjan artırılması baskısıyla; siyasi partilerden, hükümetlerden, parlamentodan ve kamuoyundan baskı altında idi. Bunun değişmesi gerekiyordu.

İkincisi ve önemli bir olay da, 1980 askeri darbesinin gerekçesi idi; yani, Türkiye de terör, siyasi partilerin veya iktidarların çözemeyeceği boyuttadır ve bunun temel nedeni ve kaynağı da üniversitelerdir.

İşte, bu yanlış ya da amaçlı yargı ve gerekçe, üniversitelerin yeni bir kanunla içinde bulunduğu duruma getirilmesinin temel etkenidir.

Aslında bu ikinci neden gerekçe oldu.

Bu kanun, -yine anımsatmak için söylüyorum- çok değişik de bir biçimde çıktı. Sayın Duran hocam fevkalade mükemmel biçimde anlattılar; otoriter, totaliter, antidemokratik, merkeziyetçi, disiplin, emir-komuta zincirinde bir disiplin uygulaması niteliğinde ne büyük talihsizlik ve çelişkidir-ki, bir askeri dönemde, asker kesiminin çok saygıdeğer fonksiyonunu biliyorum, -yani Türkiye'yi içte ve dışta korumak, savaşa hazırlık, ölme ve öldürme emri verebilmek için bir disiplin içerisinde eğitim, öylesi bir kurum, dünyada buna en az müsait, en az uygun, tam bir özerklik isteyen bir kurumun düzenlenmesini yaptı.

Bu ironi, bu çelişki herhalde dünya siyasi tarihlerinde çok önemli bir yer alacak birgün değerlendirilirken. Olay, bu zahiri gerekçesiyle, aslında anarşinin sanki kaynağı üniversiteymişcesine geldi, ama bir sürpriz de değildi. 1980 öncesinde yüksek öğrenim kurumları iki ayrı biçimde örgütlenmişti, üniversiteler ve akademiler olarak. İki öğretim kurumu, farklı yasalarla, farklı statüde bulunuyor ve bu bir çelişki yaratıyordu, o da geçmişin normal gelişiminin bir sonucu olmuştur, bunun düzeltilmesi lazımdır.

Ayrıca, yüksek öğretim kurumlarının bütün önünde üniversiteler şemsiyesi altında toplanması kavramında da sanıyorum o dönemin tüm üniversiteleri, yöneticileri, siyasî kadroları birleşmiş görünüyordu. Bu dönem esnasında, 1980 öncesinde üniversiteler kendi kanunlarını hazırlamak, kendi reformlarını yapmak için bir girişimde bulundular. O dönemde çok saygıdeğer hocalarım var birlikte çalıştım. Bir arada üniversiteler arası kurul, her üniversitenin rektörü, kurul üyesi, senatolarının hazırladıkları tasarımlarla Ankara'da toplandılar.

1980 öncesi kanunumuz hazırды. Bu hazırlığın gerekçesi de -yine tekrar etmek istiyorum- bu iki ayrı örgütlenme modelini birleştirmek ve üniversitelerde kapasiteyi düşürmeden kaliteyi artıracak bir yeni reform gerekçesiyle hazırlanmıştı. Tam o esnada 12 Eylül darbesi vuruldu.

Benim başka bir şanssızlığım vardır. O dönem üniversiteler arası kurul başkanlığı turu da Ankara Üniversitesine gelmişti ve ben 1980 öncesi bu hazırlıkları, 1980 sonrası Üniversiteler Arası Kurul Başkanı olarak o dönemin yöneticilerine, tüm 19 üniversitenin sayın rektörü ve temsilcisiyle tartışma durumunda da kaldım; o bir şansı aslında. Gerçekten bütün iyi niyetiyle üniversitelerin yöneticileri ortak hazırlanmış 1980 öncesi bu tasarının ilkelerini savundular. Biraz da tabii -tabirimi bağışlayınız- akılsızca, safça diyeceğim... Çünkü, bir asker kadro var, amacı belli; siz, özerk, bağımsız ve özgür bir kurumun reform kanununu anlatmaya çalışıyorsunuz. Doğrusu çok gayret edildiğini biliyorum; ama yürümedi.

İki genel sekreter değişimi süresinde -isimlerini bile anımsamıyorum doğrusu- gerçekten halisane anlattık. Birkatım binbaşılar, yüzbaşılar, generaller önünde anlattık. Hatırlıyorum; dönemin, Osmanlıdan günümüze en saygıdeğer sanat kurumlarından biri olan, eski adıyla Güzel Sanatlar Akademisi kadrosunun savunusunu... Bugünkü halini ve takdirini sizlere bırakıyorum.

Anımsıyorum yine o dönem bir İstanbul Teknik Üniversitenin kendi özel yapı ve niteliği ile gelişmesinin gereklerini savunan yöneticilerini. Bir Ankara'yı, bir İstanbul'u, şu veya bu üniversiteyi hatırlıyorum 19 üniversiteden... Bütün bunlardan buraya nasıl geldik.

Bu noktada bir sitemini söylemek zorundayım. Sanıyorum ki, biz o dönem kadroları yeteri yürekli ve yiğit mücadele yapamadık arkadaşlarım; çünkü, yeni gelen yasa bir temel değişiklik getirdi. İdarî özerkliği kaldırmaya niçin bu kadar büyük tepkili idik. Ne kadar haklı olduğumuzu 7 yıl sonrası kanıtıyor. İdarî özerkliği kalkan bir üniversite, her düzeyde tayinle gelen yöneticiler, seçimle gelen kurulların yerini tayin ile gelen kişiler alan bir üniversite, savaşında ancak bu kadar başarı gösterebilir. Bu sonuç kaçınılmazda.

Bu kanun, yine 1980 sonrası gelişmelerden farklı olarak önce Danışma Meclisinden çıktı, nitelikleri belirlendi, sadece bilimsel özerk bir kurum olarak üniversiteyi tanımlıyordu. Bu nitelik, 1982'de referandumla kabul edilen Anayasaya girdi. Son derece ilginçtir; önce kanun, sonra Anayasada kanunun nitelikleri hüküm olarak yer alıyor.

Bu kanun, yine 1980 sonrası gelişmelerden farklı olarak önce Danışma Meclisinden çıktı, nitelikleri belirlendi, sadece bilimsel özerk bir kurum olarak üniversiteyi tanımlıyordu. Bu nitelik, 1982'de referandumla kabul edilen Anayasaya girdi. Son derece ilginçtir; önce kanun, sonra Anayasada kanunun nitelikleri hüküm olarak yer alıyor.

Şimdi, bütün bunların belli bir amaca yönelik olduğunu daha iyi değerlendiriyoruz. Beni çok kuşucu bulmayın; bu amaç ne idi diyebilirsiniz. Türkiye'nin cumhuriyet tarihinde 50 yılda eriştiği bir önemli nokta vardı, insan-beyin gücü. Sayısı sınırlı da olsa, nüfus artışımıza göre belli ölçüde de kalsa, bugün Türkiye'yi veya cumhuriyet tarihinde omuzlarında tutan bu beyin ve insan gücü idi. Dünyanın her yerinde her üniversitesinin diplomasıyla yarışan siyaset bilimcileri, hukukçuları, ekonomistleri, hekimleri, mimarları ve mühendisleriyle bütün dünyada, dünya uluslarının düzeyinde de zaman zaman üstünde yer alan bilim kadrolarıyla -yetişmiş olanları sınırlı sayıda da olsa tekrar ediyorum- 1980'e kadar Türkiye Cumhuriyeti üniversiteleri yetiştirdiler.

O halde, kapasiteleri sınırlı da kalsa, dediğim gibi ilköğretimden başlayan reformu eksik bir ülkede çok eleştiriler de alsak, 1980 öncesi üniversitelerin bir niteliği vardı. Bu 9 senedeki gelişmelerin en somut sonucu, bu niteliğin kaybıdır.

Sayın Duran hocam son derece net belirttiler. Ben onlar kadar ilkokul demeyeceğim; ama, benim yetiştiğim dönemin bir devlet lisesi -özel lisesi- eğitiminin bugün Türk üniversiteleri çok altındadır. Hiç kimse ve hiçbir sayın rektör kendini beğenip kendini aldatmasın. Dünyanın hiçbir yeri ile de mukayese edilmesin; bu, son derece somut ve en tehlikeli sonuçtur 9 yıl sonu.

O halde bu maksatsız olamazdı. Türkiye'nin bu insan gücünün önemli potansiyeli, jeopolitik konumu, geçtiğimiz haftalar dünya Türklerinin yeryüzündeki dağılımı nedeniyle yazılmış, konuşulan, tartışılan Rusya'da Özbekler'den, Afganistan Türklerinden, Bulgaristan, Yunanistan'daki Türklerin ve Müslümanların istilacı niteliklerinden bahseden yayınlar boşuna değil sayın dinleyenlerin; bütün bunlar, bu önemli güç ve potansiyel ve dünyadaki yeri bakımından sanıyorum insanları rahatsız etti.

Bir ülkeyi en iyi nereden batırırsınız? Çağdaş dünyada bilim ve teknik bu kadar hızla gelişirken, çağ değişirken, insanın ne ekonomisi, ne toplumsal sorunlar değil -kişisel görüşüm- bir ülkeyi batırmamanın en iyi yolu, o ülkenin beyin gücü üzerine yapılan, ya da yaptırılan tahribattır. Bilerek ve bil-meyerek iyi niyetle alet olarak, olmayarak, ama bu tahribat inanıyorum ki böyle gerçekleşti.

Getirdiği sonuç: Üniversitenin iki temel fonksiyonunu da etkiledi. Hem nitelikli meslek adamı yetiştirmek, hem de bilim ve teknik üretmek fonksiyonu. Bugün değil, ama beş yıl sonra öyle sanıyorum ki, dışarıdan teknoloji ithal ettiğimizde, bunu uygulayacak yeterli elemanlardan da yoksun bir düzeye geleceğiz.

Bugün gururla görüyorum; en genç sevgili başkanımız karşımda, son derece bir güzel konuşması vardı; ama bunlar artık son kuşaklardır diye düşünüyorum. Sayıları çok sınırlı ve giderek azalıyor. Şimdi yeni açtığımız üniversitelerin sayısı 30'u buldu. Şimdi üniversitedeki öğrenci sayımız 600 bin dolayında; ama hâlâ nüfusunun yüzde 5'i üni-

versite içerisinde eğitim yapabiliyor. Her tip yüksek okul, yine hocamın belirttiği gibi bu sayının içerisinde. Bunca tahribata rağmen, demek ki yüksekokullarda, üniversitelerde okullaşma oranını da artıramadık.

1980 sonrasında en somut olay, iki beklentiye yanıt vermek biçiminde yapıldı. Sade vatandaş ve kanuoyunun tepkisini minimuma indirmek için yapıldı. Hızla kontenjanlar artırıldı, yüzde 300 oranında artırıldı. Bu arada çok ciddi bir şekilde öğretim üyeleri azaldı. Öğrenci artıp, öğretim üyesi azalırken, -zaman yetseydi elimde rakamlar var, sizlere sunmak isterdim- öylesi bir dengesizlik ortaya çıktı ki, örneğin yerleşik büyük üniversitelerde öğretim üyesi sayısında daha az bir azalma, ama yeni kurulanlarda inanılmaz boyutta bir durum meydana çıktı.

Karadeniz Teknik Üniversitemizin sayın rektörü aramızdadır; kendilerine sormak istiyorum: Karadeniz Teknik Üniversitesinde bir profesöre, bir doçente, bir yardımcı doçente düşen öğrenci sayısı nedir? Van Üniversitesinde 150 kişiye bir öğretim üyesi düşmüyor. Öğretim elemanı dediğimiz yardımcı doçent de dahil kadrosunda 10 tane hoca olan bir üniversitede, 2400 öğrenci var.

Ankara Üniversitesi Hacettepe'de öğretim üyesi yarı yarıya azalmıştır. Bir başka deyimle, öğretim üyesine düşen öğrenci sayısı bir misli artmıştır. Ankara Üniversitesinde bu artış daha çoktur. Öyle üniversitelerimiz var ki, 10 misli artmıştır hoca başına düşen öğrenci sayısı olarak.

Dünyanın her yerinde, örneğin bir tıp fakültesinde çağdaş kalkınmış ülkelerde, iki ilâ dört öğrenciye bir öğretim üyesi düşerken, Türkiye'nin tıp fakültelerinde 38 yada 54 öğrenciye bir öğretim elemanı düşmektedir. Bunlar, hele de usta-çırak eğitimi yapan uygulamalı bilimlerde yalnız kitap okuyarak ve kütüphanede öğrenilmeyen bilim alanlarında eğer sayı bu ise, artık Türkiye'de hekim yetiştirildiğini söyleyemezsiniz. Ne oldu?... Öğretimin kalitesi hızla düştü; başarı oranı düştü.

Bugün tıp fakültelerinde, sayın dinleyenlerim, vizelerde geçer not sayısı 40'tır. 1980 öncesi bu sayı 75 idi; yani, bugün bilmesi gerekli bilgi alanının da- lının yüzde 60'ını bilmeyene diploma veriyorsunuz yasal olarak. Bunların içerisinde -yine hekimler-

den örnek veriyorum- insan yaşamını ellerine tevdi edeceğiniz bir meslek alanını böyle yetiştiriyorsanız, artık buna ne üniversite, ne de yüksek öğretim diyemezsiniz.

Bilim üretme fonksiyonunda, işler iyice yürekler acısıdır. Sayın hocamın başladığı yerden bitiriyorum; kendisinin son ve haklı bir eleştirisi var, 1988'de Parlamentodan çıkan yasayla ilgili. Arkadaşlarım, siyasî partilerimizin veya Parlamento-nun yapısı demokrasinin gereği olarak, kuşkusuz ekseriyete dayanan oylamadır. Hocamın söylediği, -ben daha net bir isim koyayım- ucuz profesörlük kanunu diye bir kanun 1,5 yıldır akademik kadrolarımızı ve üniversite kamuoyunu ciddi bir şekilde meşgul ediyor. Hakikaten, 2 bine yakın kişiye profesörlük unvanı dağıtıldı.

Bu olay nasıl başlatıldı? 1980 öncesinde "Pro-doçent" diye tabir edilen profesörlükten doçentliğe yükselmek, süre, zaman, işlev ve tüm bilimsel araştırmaları bitmiş ve tüm Türk üniversitelerinde 60 kadar öğretim üyesinin yükselme işlemi Cumhurbaşkanının önünde iken, 12 Eylül geldi. İhtilal nedeniyle o ay ertelendi. Kanun değişikliği gündeme geldi ve bunların işlemleri yarım kaldı.

Bunlara bir hak tanımak için, Parlamento'ya başvuruları nedeniyle ve haklı gerekçeleri nedeniyle bir girişimde bulunduk. Bu girişimin mimarı da Sosyaldemokrat Halkçı Parti kadrolarıdır. Sadece sayı olarak 60-70 arası bir sınırlı sayıdır ve bir haksızlığı telafidir.

Bu aşamalarda komisyonlardan geçen kanun teklifimiz, o esnada üniversitelerin kadrolarından gelen başvurularla, yani kadroya bağlı yükseltme için, pramit biçimi değiştiği için, profesör olmadan bekleyenler, ya da üçbuçuk günlük profesörlüğü hazır, ama profesör olmayı isteyenlerin teklifleri geldi; komisyonlarda bu teklifler birleşince, birdenbire olay son derece kolaylaştı. Bu kolaylaşmanın bir tepkisini anımsıyorum. Ankara Hukuk, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesinin döneminin genç öğrencisi olan mesai arkadaşlarım, öylesi tepki yaptılar ki, "dünyanın her yerinde bilimsel araştırmaları izleyip en önemli çalışmalarını hazırlayan bizlere bu ucuz profesörlük unvanını nasıl layık gördünüz" diye şiddetle eleştirilerde bulundular. Hocamın söylediği çok haklıdır, talihsiz bir hatadır; ama olmuştur. Hakkadoktorası olmayan kişi-

ler sıfat almışlardır; ama geçiş dönemlerinin talihsizliklerinin bir sonucudur, üzüler de, bir de itiraf nedeniyle söylemek durumundayım. Böyle istenmedi, ama böyle sonuçlandı.

Sayın arkadaşlarım, bütün bunlar nasıl düzelir? Bunların düzelmesi için gerçekten, önce bir kere neyi istediğimizi iyi bilmek zorundayız. Biz, çağdaş-evrensel nitelikte bir üniversite istiyor muyuz? Yoksa, biz, Çin'in çıplak ayaklı doktor yetiştirdiği gibi, *mass production* insan yetiştirerek üniversite düzeyini lisenin altına indirip, herkese diploma vererek, diplomalı işsizler mi üretmek istiyoruz? Bu iki konuda, kesin ülke yararına gerçekçi bir tercih yapmak durumundayız.

Üniversiteleri ıslah etmenin çok güç olduğunu, bu kadar vahim bir şekilde bozulduktan sonra biliyorum; ama, üniversitelerin reformist düzenlemesi, bence temel öğretim ve eğitimin başlar. Herkesin üniversite okuma zorunluluğu yoktur; ama herkesin üniversite okuma fırsatına sahip olma zorunluluğu vardır. Kuşkusuz istediği zaman fırsat eşitliği içinde üniversitelerin her kişiye açık olması kaçınılmazdır. Ama herkesin de mutlaka üniversite bitirmesi şart değildir. Bunu sağlayacak olay, orta-öğretimden itibaren erkenden kişilerin çağdaş bir eğitim, özellikle bilgi ve beceri ile donatılarak üretime katılmaları gerekir.

Ortaöğretim diplomalarının kişilere bir meslek, kişilere bir yaşam geliri sağlamak gerekir; dünyanın her yerinde bu böyledir. Ama istedikleri zaman da, 70 yaşında bile bir üniversite eğitimi yapmak isteyen bir kişiye üniversitelerin açık olmaları gerekir.

Bu iki gereksinimi sağlamak, köklü bir eğitim reformuyla başlar. Bunun sonuncu bölümü de, tam çağdaş, bilimsel, malî ve idarî özerk bir üniversite yerleştirmektir.

Bunun yolları bence hiç umutsuz değildir, vardır; ama temel eksiklerimiz, ciddi bir öğretim üyesi açığı, nitelik açısından ve sayıca eksikliği ve üniversitelerin alt yapısından yoksun bulunuşudur.

Kuruluşundan 7 yıl sonra hâlâ bir tıp fakültesi hastanesi olmayan tıp fakültelerimiz, bir binası, bir sekreteri, üç hocasıyla adına "üniversite" dediğimiz kurumlarımız var. En son 31'inci "Kenan Evren" adıyla Manisa'da planlanıyor. İki tane yüksek

okuldan dönme fakülte ile iki tane eski bakanlıklara bağlı meslek okullarından oluşuyor. Kanun henüz Meclisten geçmedi.

Önce mevcut olanları ıslah edeceksiniz, ondan sonra reformu yapacaksınız ve bunun bir de ilk ve ortaöğretimden başlayan boyutu var; iş kolay değil tabii. Ama Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk yıllarında bir avuç insanla ezilmiş, yıkılmış, yanmış, dört beş savaşı geçirmiş bir ülkede insanların neler yaptığı düşünülürse, hiç de zor olduğunu sanmıyorum; ama bir tek şey mutlaka yapılmalı, önce bu yüksek öğretim kurumunun yaptığı tahribat kendi kanunlarıyla düzeltilerek başlamalı olaya.

Bugün antidemokratik bir uygulamanın getirdiği sorunların çözümü, demokrasi içinde son derece zordur. Önce bilimsel nitelik, meslekî ve yetenek kavramını düzeltmeli diye düşünüyorum; hiç olmayacak bir şey, çok garip bulabilirsiniz bu sözlerimi. Ama samimi inancım o ki, böylesi vahim bozulan bir şey nasıl düzeltilebilir?

Dinlemek istediğiniz konu siyasî partimin görüşü olduğuna göre, Sosyaldemokrat Parti olarak düşüncemiz, merkezî bir eşgüdüm ve planlama kurulunun mutlaka bulunması gereğidir. İstihdam ve işgücü planlaması ve üniversiteler arasında eşgüdüm, koordinasyon sağlayacak temel ve asgarîde bir nitelik birlikteliği getirecek bir eşgüdüm kurulu. Bu kurulu mutlak olarak akademisyenlerden oluşmalıdır, öğretim üyelerinden yani. Bunların içinde kuşkusuz Maliye'den, Planlamadan, Millî Eğitim Bakanlığında temsilciler bulunabilir; çünkü, bu ülkenin istihdam politikasına veya işgücü politikasına bağlı bir planlama gerektirir, devletle birliktelik gerektirir. Devletin gözetim ve denetiminin bulunması hiçbir zaman idarî özerkliğiyle ters düşen bir olay değildir. Tabii ki üniversiteler kendi uluslarının, kendi devletleriyle işbirliği içinde çalışırlar; ama bu gerekçe, bilimsel özgürlüğü, bilimin üretilirken ki müdahaleyi gerektirmez, bunu bağdaştırmak kolay. O halde, önce bir merkezî planlama gerekiyor.

Bu planlama kurulunun YÖK sonrası ikinci bir önemli fonksiyonu daha ortaya çıkıyor. Yeni kurulan ve üniversite adı altındaki kurumlarımızın iç yüzlerinin tespiti, altyapıları, kadroları, eğitim düzeyleri, laboratuvarları, kitaplıkları, araçları, gereçleri ve eğitim için gerekli tüm eksiklerinin tespiti;

bunların düzenlenmesi, ondan sonra bu kurumların mutlak ve mutlak olarak idarî özerkliğinden ödün vermeden reorganize edilmesi.

Sayın hocamın söylediği örneklerden bir tanesi de bizden kaynaklanandır. Bir çerçeve ve temel yasa adı altında düzenlemenin, YÖK sonrası uygulamaya daha kolaylık getireceği kanısını taşıyarak ineriyoruz. Bu Yüksek Öğretim Kurulu koordinasyon yapısından sonra, üniversiteler yine kendi seçtikleri kurumlar ve kendi seçtikleri yöneticilerle yönlendirileceklerdir. Bunun eleştirisi, kulislere yapılmıyordu, seçimler geciktiriliyordu gibi, Sayın YÖK Başkanından birkaç televizyondan izledik biliyorsunuz. Arkadaşlarım, bu, doğrudan demokrasinin eleştirisidir. Çağdaş, özgürlükçü demokrasilerin bir tek temel özelliği vardır, seçim her aşamada ve her zaman -sakıncalarından rahatsız olanlar bulunabilir- çağdaş dünyanın tek ve vazgeçilmez yönetim biçimidir. Ülkemiz için bütün partiler oy birliği ve hiçbir ödünsüz ve tartışmasız savunduğumuz çoğulcu demokrasiyi neden üniversiteler gibi bir üst düzey bilim grubuna çok görüyoruz?

Elimin altında yine birtakım belgeler var. Yüksek Öğretim Kurulunun ilk kurulduğu ve görev aldığı yıllarda pek çok sayın yöneticimizin verdiği beyanlar aynen şöyle: "Türkiye'ye bu kadar demokrasi layıktır ve üniversiteler de Türkiye'nin sahip olduğu demokrasiden fazlasına müstahak değildirlere".

Ama bütün bunlara rağmen, doğrusu keyifle görüyorum ki, 9 yıl geçmesine ve eski üniversiteler hakkında hiçbir bilgisi olmayan genç bir kitlemiz var. Büyük illerde çağ gibi geliyorlar. Bunlar biliyorlar... Televizyondan hatırlayınız, bir "Gençlik" programında filanca üniversiteden bir genç kızımız çıktı. Genç çocuklarımız o kadar doğru, o kadar akılcı, o kadar sağlıklı bir biçimde olayları bildiklerini ifade ediyorlar ki, bunların sayıları az da olsa çok ümit veriyor. Anadolu'nun her köşesine bunlar yayılabilir, her köşesinde bunların gözüyle yeni bir reform yapılabilir; çok zor olduğunu biliyoruz.

Çok uzattıysam bağışlayın sayın hocam. Biraz da karmakarışık ettim galiba; ama, ikinci turda daha somut örneklerle sorularınıza yanıt vermeye çalışacağım.

Teşekkür ediyorum dinlediğiniz için; saygılar sunuyorum efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Akyol.

Durumumuzun tespiti, durumumuz nedir olanı ve nasıl olmalı aşamalarının doğrultusunda Sayın Akyol'u dinledik.

Şimdi de Sayın Dülger'e söz veriyorum; buyurun efendim.

MEHMET DÜLGER (DYP Temsilcisi) - Çok teşekkür ederim.

Sayın Başkan, bu vesileyle İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyetine Hakikaten fikir hayatımızın en önemli bir müessese konusu hakkında partimin fikirlerini ifade fırsatı verdiği için çok teşekkür ediyorum huzurunuzda; sayın konukları sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Sayın Akyol hocama göre biraz daha şanslıyım sanıyorum. Biraz da tartışmanın rengi akademik havadan biraz daha siyasi havaya benim şahsiyetim kayıyor. Ben bir üniversite mensubu değilim; ama, partimin görüşlerini biraz da başka bir açıdan koymak istiyorum.

Konuşmamı iki kısımda topladım. Birinci kısımda, size ilk hakkımı kullanırken, YÖK sisteminin değerlendirilmesi konusunda partimin görüşlerini ve meseleye nasıl baktığımızı anlatacağım.

İkinci söz hakkımı da, yüksek öğretimdeki arayışlar icababında genel düşüncelerimizi koymaya çalışacağım.

Bizim savunduğumuz gerçek demokasi kavramlarıyla, kurallarıyla ve kurumlarıyla ülkede hakim olması için siyasî mücadelelerine sıvandığımız gerçek demokrasi, aslında bir hürler zincirini, hür müesseseler zincirini içine alır. Bu hür müesseseler içinde hür parlamento, hür seçim, hür yargı organı, hür sendika, hür basın ve hür üniversite; bu hürler zincirinin ayrılmaz baklalarını teşkil eder. Bunların bir tanesinin dahi gerçek demokrasinin icap ettirdiği kavramlar içerisinde o kurallara riayet ederek, o kurumlaşma olmadan da meydana gelmesi mümkün değildir. Bu bakımdan, üniversiteyi siyasî misyonumuzun savunduğu gerçek demokrasi içerisinde hürler zincirinin ayrılmaz bir

baklası olarak büyük bir müessese olarak telakki ederiz ve bunu mutlaka çağdaş demokrasinin en ayrılmaz niteliği olarak görmek isteriz.

Üniversite tarihçesine bakıldığında zaman, üniversite tarihçisinin en önemli çizgisi, hangi gelişmelerden geçerse geçsin, mutlaka üniversitenin içerisinde özerklik kavramının üniversitenin ayrılmaz bir parçası, üniversite fikrinin, üniversite kurumunun ayrılmaz bir parçası olarak ortaya geldiğini gösteriyor.

Üniversite meselesinde Türk üniversitesinin hayatında modern manada özerklik ilk defa 1919 tarihli Darüfünunu Osmanîye Nizamnamesiyle başlamıştır. Tabii maalesef YÖK'te bunun çok çok gerilerinde bulunuyoruz.

Özerklik fikrinin yanında, özerklik fikrinin en önemli taraflarından, biliyorsunuz özerklik fikri, üniversitede kavram olarak ilmi, idari ve mali özerklik olarak sınırlanıyor; ama, üniversitenin yapısı içerisinde özerklik fikrine baktığımız zaman, özerkliğin temelinde iki tane temel taşı görüyoruz. Bunu latince olarak ifade etmeye çalışacağım, bir tanesi Kollegyum, biri de Kooptasyon dediğidir.

Kollegyum dediği, her bilim dalını kendi hocalarıyla birlikte o bilim dalının icap ettirdiği disiplini verebilmek üzere bir bütünlük teşkil etmesi ve çalışmalarını ona göre yapmasıdır. Özerkliğin en önemli unsurlarından bir tanesi bu Kollegyumdur. Öbürü de Kooptasyon, yani buradaki eğitimi kim verecek, nasıl verecek, hangi şahıslar bunu yapacak; bunu da o Kollegyum içerisindekilerin tespit etmesi hususudur. Bu, Ortaçağ'dan zamanımıza kadar gelen şekliyle bu şekilde oluyor.

Bir de bildiğimiz klasik manasıyla ilmi özerklik -ki, bizce üniversitenin ruhu ve aslıdır- ilim konusunda tam manasıyla serbestiyet bir şarttır, üniversite olmanın da ön şartıdır.

İdari özerklik ise, acaba üniversite nasıl idare edilecek: akademik bir kurum olduğu için, idare, özerkliğe mutlaka ihtiyacı var. Burada çok hassas bir dengeyi gözetmek lazım; anlayışımıza göre, üniversite toplumun malı. Bir taraftan toplumdan fitbek alabilme zarureti var, bir taraftan da mutlak manada ilmi özerkliği muhafaza etmek, bilimsel özerkliği muhafaza etmek zarureti var; çok ince bir dengenin gözetilmesini farz ediyor.

Demokratik seçimlerle idarî makamların tespiti yanında toplumla ilişkileri sağlayacak kurumların da mevcudiyeti buradaki şekli ortaya koyacaktır; ama her ülke bunu kendi anlayışına göre yapıyor.

Mali özerklik en önemli, aslında bütün hareketi sağlayan bir şey, ama prensip çok net. Kim parayı veriyorsa denetim de ona ait. Türk üniversitesinde kaynaklar şu anda yüzde 96'sı devletten sağlanan, yüzde 4'ü de kendi imkânları ile edindiği kaynaklar olduğu için.

Bir de Muhasebeyi Umumiye Kanununa göre devlet verdiği her kuruşun mutlak surette nereye harcandığını sorma zaruretinde bulunduğu için mükelleftir.

Mali özerklik bakımından YÖK öncesinde de -YÖK'ü bir milat gibi kabul edecek olursak- sonrasında da pek çok bir değişiklik yok. Ama üniversitenin idarî ve akademik özerkliğine, bu malî özerklik konusu gerçekten önemli bir tesir yapıyor.

Amerika'da bir araştırma yapılmış; ancak, bir üniversitenin kendisini bu bakımdan serbest hissedebilmesi için devlet katkısının yüzde 30'un altında olması lazım. Bizimki yüzde 16'larda seyrettiğine göre, henüz malî bakımdan özerklik gerçekten çok söz konusu değildir.

YÖK'ün hangi şartlar içerisinde teşekkül ettiği konusu, burada gayet güzel ifade edildi; gerek Lutfi Duran, gerekse Sayın Türkân Akyol hocam, bunu gayet güzel söyledi. Ben de biraz derinlendireyim müsaade ederseniz.

Önemli bir hususu burada ayrıca söylemek istiyorum: Batı, en azından Kıta Avrupası ülkelerinin anayasalarında üniversite ile ilgili hükümler yok. Bizim de 1924 Anayasamızda yoktu.

1961 Anayasasının 120'nci maddesinde net olarak "Üniversiteler özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir" diyor. İlgili hükümleri sıralıyorum sadece; "üniversiteler, kendileri tarafından seçilen organlar eliyle yönetilir". Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayında bulunabilirler. Bu, 1961 Anayasasının üniversite ile ilgili hükümleridir.

1982 Anayasasının 130'uncu maddesi şöyle diyor: "Kamu tüzel kişiliğine özerklik burada bilim-

sel özerklik olarak tahih edilmiş- bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler devlet tarafından kanunla kurulur".

Peki, bu YÖK dediğimiz kanun nasıl çıktı? Türkiye, 112 Eylül darbesi ile 12 Eylül ile Anayasamın kabul edildiği 6 Kasım 1982 arasında 27 Ekim tarihinde tarihinde çıkarılmış Anayasa düzeni hakkında kanun ile büyük meselelerini çerçevelemiştir. Müsaade ederseniz, bu kanunun 6'ncı maddesini size arz etmek istiyorum: "Millî Güvenlik Konseyi'nin bildiri ve kararlarında yer alan ve alacak olan hükümlerle Konseyce kabul edilerek yayımlanan ve yayımlanacak olan kanunların 1961 Anayasası hükümlerine uymayanları Anayasa değişikliği olarak; yürürlükteki kanunlara uymayanlara da kanun değişikliği olarak telakki edilecek ve yayımlandıkları tarihte yürürlüğe girecek. İşte, YÖK, böyle bir espri içerisinde böyle mutlak, böylesine keyfi bir çerçeve içerisinde çıkartılmıştır. Aslında YÖK'e karşı gösterilen reaksiyon, bir üniversiteler bütünü içerisinde, bir memleketin bunları bir koordinasyon içerisinde sokmanın zaruretinde değil, bunun bu espri içerisinde keyfi olarak çıkartılmasına dır.

YÖK imajı, gerçekten adeta bir dehşet çıkarır; haliyle bir hayli itibarlı sayılacak bir kamuoyu kurulunun 28 üniversitemizde görevli 509 öğretim üyesini kapsayan araştırması sosucunda YÖK'ün bir imajı çıkıyor. Soru soruluyor; YÖK, acbç ilgililerin söylediği gibi koordinasyon ve denetim organı mıdır, yoksa merkezi yönetim midir?

"Merkezi yönetim" diyenler yüzde 51,4; her ikisi diyenler yüzde 38, koordinasyon denetim organı diyenler yüzde 5; demek ki, mutlak surette bir merkezi unsur olduğu bu öğretim üyeleri nezdinde geçerli 28 üniversitemizdeki.

Üniversitelerimizin yönetimi tümüyle üniversitelerimize bırakılmış mıdır? Hayır, yüzde 97,6, üniversite için net bir görüş. Üniversitelere hiç müdahale etmediklerini söyleyen YÖK Başkanının görüşüne katılmayan öğretim üyeleri yüzde 57,8; öğretim üyelerinin yüzde 63,4'ü de kesin müdahale olduğu kanaatindeler.

"Üniversitelerimiz özerk midir?" sorusuna yüzde 94,7 hayır deniyor. Bütün soruları sıralamak

istemiyorum; aşağı-yukarı üniversitelerimiz YÖK hakkında hangi imaja sahipler, bu, onu gayet güzel gösteriyor.

YÖK konusu hayli tarafları toplayacak bir şekilde 6 Ekim 1988 tarihinde YÖK hakkında bir açık oturum yapılmıştı, herkes hatırlayacaktır; orada çok enteresan görüşler ileriye sürüldü. Biz de orada görüşlerimizi sözcümüz vasıtasıyla söyledik. Orada-tekraren söylemek istiyorum- bu görüşlere tamamen yine katılıyoruz. Partimizin görüşleri olarak bunları söylemek de tabii yarar görüyoruz.

YÖK, evvela bir Anayasa kurumudur; çünkü, Anayasada YÖK ile ilgili maddeler var. Dediğim gibi Kıta Avrupasında böyle hiçbir anayasada üniversite ile ilgili madde yok.

Anayasa, YÖK, bizce bir ara rejim ürünüdür. 12 Eylül darbesi, 1980 öncesi ortamının faturasını üç kuruma çıkartmıştır. Bir tanesi işçilere ve sendikalara; bir tanesi öğrencilere ve üniversitelere; bir tanesi de politikacılara ve partilere. Geçici maddeleri ile Anayasamız bütünüyle bir haklar ve özgürlükler belgesi değildir. Bir uzlaşma aranması suretiyle de meydana getirilmemiştir. Bir caydırma ve cezalandırma amaçlarını içine almaktadır. Ne yapmış? İşçi haklarını yasaklamış, sendikaları askıya almıştır. Siyasetçilere yasak koymuş; partileri kapamıştır. Üniversitelerin başına da YÖK'ü getirip koymuştur.

Anayasanın 131'inci maddesinde size YÖK'e verilen görevleri arz etmek istiyorum; "Yüksek Öğretim Kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yüksek öğretim kurumlarındaki eğitim, öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek. Bu kurumların, geliştirilmesini, üniversitede tahsil edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak üzere Yüksek Öğretim Kurulu kurulur" diyor.

Üniversite, devlet eliyle bu derece yönetilecekse, devlet Anayasa ile bunları YÖK'e yetki olarak vermişse, bu yetkileri kullanan YÖK, üniversitelere nasıl bilimsel araştırmalarda özgürlük vermiş oluyor. Özgürlüğü vermişse, o zaman-bütün hocaları-

mız burada üniversitelerden çıkan feryadın sebebi nedir?

Bakınız, 130'uncu maddede şöyle bir şey var: "Üniversitelerle öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki -ki, bu yetki değil görevdir- devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin, ülkenin bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez." Pekçok kuruma tanıdığı hoşgörüyü, Anayasa, üniversitelerimize tanımamıştır. Sanki, araştırma ve bilimsel faaliyetleriyle üniversite hocaları, sanki devlet aleyhine birtakım faaliyette bulunabilirler; böyle bir inanç. Aslında bu, Ceza Kanunu maddesidir. Türk Ceza Kanununda da yeri vardır. Gerçek bir güvensizlik, hem öğretmene, hem hocaya, hem de üniversiteye.

Değerli misafirler, öğrencisine, hocasına ve üniversitesine güvenmeyen bir devlet olmaz. YÖK, bu haliyle üniversitenin "Olmazsa olmaz" vasfı olan özgür yapısını, özerk yapısını bozmuştur.

12 Eylül öncesinde hengâme vardı. 12 Eylül sonrasında üniversitenin içerisinde vesvese vardır. Bu haliyle pek çok defa biz de söyledik, bunun değişmesini istiyoruz tabii. Türkiye'de henüz, egemenlik milletin değil, devletindir. Üniversitede de egemenlik, üniversitelerin değil YÖK'ündür.

Ne yapalım?.. Biz diyoruz ki:

YÖK'ü ilgilendiren Anayasa maddesi değiştirilmeli. Bunu kanunla yapmanın imkânı yoktur; çünkü, çerçeveyi zaten Anayasa koyuyor. Bu olmadan gerçekten özerkliği, çağın, üniversitenin icap ettirdiği manada sağlamak mümkün değildir.

YÖK'ün bünyesi de değişmeli. Yönetimi tamamen üniversite hocalarına verilmeli. Çünkü, YÖK'ün bünyesinde emekli valiler, emekli paşalarımız, çeşitli meslek gruplarından adamlar var.

YÖK demokratikleştirilmeli. Başkanı 3 yıldan fazla görev üstlenmemeli.

Üniversitelerin başında demokratik bir süreci işletecek olan ve alttan başlayacak bir altyapı oluşturulmalı, asistanlık sistemine bizce dönülmeli.

Öğrencilere dernek kurma hakkı verilmeli, onları robot olmaktan çıkartmalı. Siyasal forumlarda

rahatça fikirlerini de söyleyebilmelidirler. Düşünen insanlar, memleket meseleleri hakkında düşüncelerini ortaya koymalıdır.

Öğrenciler ve asistanlar mutlaka üniversitenin yönetimine katılmalıdırlar. Zaten bu konuda Sayın YÖK Başkanı ile bizim düşüncelerimizin arasında fark yok. Kendisi 1967'de Ankara'da Türk Ocağında verdiği konuşmadaki bir iki cümlesini söyleyeceğim; "Üniversite yönetiminin ve denetiminin kayıtsız şartsız üniversite öğretim üyelerinin seçtiği organlarca yapılması gerekir" diyor. Bir de, "Üniversitelerde her şey tartışılmalıdır, ideolojik akımlar tartışılmalıdır, objektif olarak tartışılmalıdır" diyor Sayın Doç. Dr. Demirel. Demokratik insandan da zaten başka bir şey beklenmez. Biz de buunlara katılıyoruz.

Ama, YÖK konusunda en büyük engel, yine bugün onun başıdır. Neden?... Arkasını 12 Eylül'e dayamıştır. Hükümetin kontrolü dışındadır. Yani, devlet parasını alacaksınız, hiçbir kontrolünüz olmayacak. Bir de yargıdan bağımsızdır; yani, YÖK'te olacak bir ihtilaf, acaba ne şekilde halledilecek, bu da hukukumuzun açık sıkıntılı noktalarından bir tanesidir.

Velhasıl kelâm, YÖK uygulamasıyla üniversitede idarî özerklik kaybolmuştur, ilmi özerklik önemli ölçüde zedelenmiştir. Üniversitede öğretim üyesi yetiştirme geleneği köklü bir şekilde zedelenmiştir. Öğretim üyesinin dağılımında denge sağlanamamıştır. Öğretim üyelerinin araştırma yapma ve ilmi çalışmalarda bulunması gibi aslı görevleri zayıflamıştır. Öğretim üyelerinin görevde kalma güveni azalmıştır. Üniversite kadroları rektörlerin ve dekanların varlığı ile kaim bir hale gelmiştir. Öğrencilerle ilgili yönetmelikler çok sık değiştirilmiş, huzur-güven sarsılmış, yönetimdeki devamlılık ilkesi bozulmuştur.

Size, zarurî olarak biraz YÖK'ün muhtevası açısından gerçekten üniversitelerin bir koordinasyona ihtiyacı olduğundan da bahsetmek istiyorum. Tabii her koordinasyon kurumunda bir merkezileştirme eğilimi vardır; ama bunu başka suretle de değerlendirme imkânı olabilir. Bu koordinasyon ihtiyacı gerçekten önemli bir ihtiyac olarak ortaya çıkmış-

tır. Zaten, üniversite bunu da hissetmiş, 1980 öncesinde de böyle bir zaruretin içerisinde geliyor.

Bir kere bilimler çok hızla gelişmeye başladığından, bilim kollarının fazlalığından böyle bir ihtiyaç kendini gösteriyor. Şunu söyleyeyim ki, dünyanın kuruluşuyla 1950 arasında olan, bulunan ilim dallarından çok daha fazlası son 30 yılda bulunmuş ve ilave olmuştur, bu bilgi dağarcığının mutlaka intikal ettirilmesi lazım.

Ülke çapında bir bilim talebi, araştırma ve geliştirmenin yönlendirilmesi zarureti var. Ülkenin dünya çapında rekabet gücü kazanması zarureti var. İş bölümü zarureti, millî rekabet gücünü azamiye çıkartma dolayısıyla ortaya çıkıyor. Devlet, üniversitenin, ülkenin rekabet gücünü artıracığını bilmelidir.

İktisadi faaliyetler ve meslekler çok daha rafine bir hale geliyor, o da mutlaka yine burada da bir koordinasyon gereği ortaya koyuyor. Batı üniversiteleri, hem araştırma-geliştirme, hem de meslek formasyonu fonksiyonlarını aynı şekilde görmeye çalışıyorlar. Bizde de bu bir denge halinde ortaya konmak mecburiyetindedir.

Bir de demokratizasyon hareketi; çok sayıda öğrenci sayısının sebep olduğu bir hareket, üniversitede pahalı bir müessese. Bütçe açısından devlet büyük kaynaklar aktarmak mecburiyetinde ve biz de kaynağı bol olan ülke değiliz; acaba, bu kaynaklar isabetli kullanılıyor mu, kullanılmıyor mu açısından mutlaka bir koordinasyon zarureti ortaya geliyor. Bunun üzerinde çok daha fazla zamanınızı almak istemiyorum. Partim, bu konuda gerçekten kah kendi küzüğünde, programının 38'inci maddesinde -onlara gelmek istemiyorum- seçim beyannameğinde çok net hususları ortaya koymak suretiyle, -sorular olursa cevap vermek isterim- bizim kendi belgelerimizde üniversiteyi gerçekten hür düşüncenin beşiği başlangıcı ve kaynağı olan bir müessese olarak görüyoruz.

Hür ve bilimsel düşünme gücü, ve objektif fikir ve görüş akımlarının barış ve hoşgörü içinde karşılaşacağı temel kurum olarak görüyoruz. Hür üniversiteyi demokratik fikirlerin merkez noktası ve yaratıcı düşüncenin kaynağı olarak görüyoruz. Bugün yüksek okul mesafesine indirilmiş olmasından dolayı büyük ıstırap duyuyoruz. Üniversitelerin bir

anarşi odağı olarak görülmesi ve gösterilmesine şiddetle karşı olduğumuzu söylüyoruz. Bu konuda pekçok dokümanımız vardır. Onunla sizin zamanınızı almak istemiyorum. Sabrınızı da taşımak istemiyorum. İkinci bölümde de yüksek öğretimdeki arayışlar konusunda katkısı olabilecek dört beş noktayı ortaya koyacağım. Sabrınıza çok teşekkür ediyorum.

Saygılarımı sunuyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Dülger, sağolun.

Nedir, nasıl olmalıdır doğrultusunda sayın siyasal parti temsilcilerinin konuşmalarını dinliyoruz.

Şimdi, hepsi önemli, fakat ağırlığı belki bugünkü Meclis aritmetiği karşısında bir düzenleme yapılacaksa, bu Meclis aritmetiği sonucunda damgasını büyük ölçüde vuracak olan iktidar partisinin görüşleri çok önemli. Bu doğrultuda Sayın Zeytinoglu'na söz veriyorum

Buyurun efendim.

EROL ZEYTİNOĞLU (ANAP Temsilcisi) - Teşekkür ederim.

Sayın Başkan, sayın panelistler ve çok değerli dinleyenlerim; evvela bir hususu açıklığa kavuşturmak isterim ki, YÖK üzerinde mensup olduğum Anavatan Partisinin görüşlerini tam anlamıyla dile getirebilecek bir yetkiye sahip değilim. Partimiz, şu anda arayış içerisinde. İlke olarak, 1983'ten itibaren -iktidara geldiği andan itibaren- YÖK değerlendirilmesinin yapılmasına inanmakta, YÖK sisteminin yeni bir anlayış içerisinde ele alınmasına inanmaktadır.

Gerek parti tüzüğünde, gerek parti programında bu konuda gayet açık unsurlar vardır. Ancak, şu anda hangi istikamette, hangi biçimde bir tasarı ihtiyacı olduğunu ve dolayısıyla partimin bu konudaki kesin görüşlerini belirtebilme imkânına ve yetkisine sahip bulunmuyorum.

Ancak, Millî Eğitim Bakanlığımız, tüm üniversitelere ve tüm üniversitelerden YÖK Yasasının değiştirilmesi hakkında görüşler istemiştir. Üniversitelerin bu konuda çalışmaları, çabaları başla-

mıştır. Tüm öğretim üyelerinin görüşleri, üniversiteler tarafından alınmaktadır ve o görüşler Millî Eğitim Bakanlığına intikal ettikten sonra Millî Eğitim Bakanlığındaki çalışmalar ve kuşkusuz çok büyük ölçüde üniversitelerin ve üniversitelerden gelecek talepler istikametinde olgunlaşacak, değerlendirilecek ve kanımca Türkiye'nin ihtiyaçlarına cevap verebilecek, yüksek öğretimin ihtiyaçlarına cevap verebilecek en iyi bir yasa ortaya çıkartılacaktır.

Ancak, her sosyal kurum olduğu gibi, yasalar da eskimektedir. En iyi çıkarılacağına inandığım yasa da kısa bir süre sonra eskiyecektir; çünkü, sosyal değişiklikler, sosyal yapıdaki gelişmeler, onları düzenleyen hukukî müeyyidelerinde iradi ve sunnî nitelikteki kaanunların da değişmesini zorunlu kılar. Hatta şunu söyleyebilirim ki, 1981 yılında çıkarılmış olan YÖK yasası, bugüne kadar yaşamış, Türkiye'de yasaların yaşaması için küçümsenmeyecek bir süredir. Çünkü, yasalar genellikle bulundukları zaman kuşağındaki sorunlara çözüm getirmek üzere kaleme alınırlar. Çok uzak sosyal gelişmeleri saptayabilmenin zorluğu içerisinde yoğunluğu mevcut sorunların çözümüne yönelir. O nedenle de eğer sosyal gelişmede, ekonomik gelişmede hızlı gelişmeler söz konusu oluyorsa, o takdirde yasaların eskimesi de doğaldır.

İşte YÖK Yasası da bize göre eskimiştir. Değiştirilmesi gerekmektedir; yeni bir yasaya ihtiyaç vardır.

Burada şunu söylemek isterim ki, YÖK Yasası, çok değerli hocalarımızın, çok değerli panelistlerin yaptıkları gibi de alabildiğine eleştirilecek ve Türkiye'nin yüksek öğretimine aşırı derecede darbe vurmuş bir yasa niteliğinde de değildir.

Evvela bu yasayı değerlendirilebilmek için, 1981 yılı öncesine, yani yasanın çıktığı tarihten önceki yüksek öğretimimi iyi değerlendirmek lazım gelir. Yüksek öğretim bir anarşi içerisinde idi; yüksek öğretimin nasıl yapıldığı, kimler tarafından yapıldığı bilinmiyordu. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı çeşitli yüksek okullar, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı çeşitli yüksek eğitim enstitüleri, çeşitli yasalarla kurulmuş akademiler; çeşitli üniversiteler; çeşitli biçimde yönetilen üniversiteler; hatta 7 pro-

fesörle kurulan üniversiteler. Bu bir anarşidir, bu anarşiye son vermek lazım gelir.

Nitekim, böyle bir anarşiye son vermek üzere 1971 yılında da bir yasa hazırlanmış; fakat, o dönemin Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilmemiş ve keza Sayın Akyol'un da belirttikleri gibi, üniversiteler de bu anarşiye isabetle teşhis etmişler ve aralarında koordinasyonu, denetimi ve bu anarşiye ortadan kaldıracak bir organın varlığını hissetmişler ve kuruluş hazırlıklarına geçmişlerdir; ancak, ömürleri vefa etmemiş ve devrin askerî yönetimi, ülkenin her yönetimine el koyduğu gibi, üniversite yönetimini de kendisi düzenleme ihtiyacını hissetmiştir. Çünkü, memleketin ekonomisine el koymuşlardır. Makro el koyuş, elbette ki mikro konuları da kendi hakimiyetleri altına alacaktı. Bu şans, üniversitelerden, o dönemin askerî yönetimi-ne geçmiş bulunuyor idi.

Üniversite kanunları veya YÖK Kanununundaki, eğer ANAP İktidarı olarak bizim de eleştirile-
rimiz olmasa idi, mevcut kanunun bazı hataları söz konusu olmasa idi, elbette şu anda yeni bir arayış içerisinde olmazdık. Şu anda Millî Eğitim Bakanlığımız böyle bir çalışmaya yönelmezdi ve üniversitelerimizin görünüşü alma ihtiyacını hissetmezdi.

Ancak, mevcut YÖK Kanununu da alabildiğine eleştirmek, hele biraz insaf ölçülerinin dışına çıkarak eleştirmeyi -bendeniz de 28 yıllık üniversite öğretim üyesi olarak- doğru bulmadığımı burada belirtmek isterim.

Hiçbir zaman YÖK veya Yüksek Öğretim Kurulu totliter, otoriter bir anlayışın eseri değildir. eğer, mevcut 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunundaki ve bugün bütün şimşekleri üstüne çeken Yüksek Öğretim Kurulunun kuruluşunu düzenleyen 6'ncı maddeye bakacak olursak, böyle askerî bir disiplin içerisinde bir kışla biçiminde bir YÖK'ün kurulmadığını da söylemek zorunluluğu vardır.

Nedir Yüksek Öğretim Kurulu?... Devlet Başkanı tarafından tercihen rektörlük yapmış kişiler arasından seçilen 8; üniversiteler arası kurulca kurul üyeleri dışından ve en az 25 yıl öğretim üyeliği yapmış kişiler arasından seçilen 9 öğretim üyesinden oluşur, İki önemli kanadı bu.

Şimdi, bu üniversiteler arası kurulun seçtiği 8 kişiyi, Devlet Başkanının seçtiği ve rektörlük yapanların tercih edildiği 8 kişi olmak üzere toplam 16 kişi, totaliter üniversitelerin uygulayıcısı olarak düşünebilmek biraz haksızlık olur kanısındayım. Lütfen beni çok değerli hocalarım bağışlasınlar.

Dışarıdan gelenleri, böyle vali, müsteşar, vesair diye küçümsemeye de katılamıyorum. Bunlar, bizim gibi siyasi ve yarlamentoda bulunan milletvekili hocalar çok iyi biliyorlar ki, devleti yönetenler bunlardır. Yıllarını devletin, hükümetin yönetimine emek vermiş engin tecrübeleri olan müsteşarları, valileri ve genel müdürleri -ki, bunlar bakanlar kurulunca üniversiteler dışından temayüz etmiş, üst düzeylerdeki devlet hizmetlileri 6 kişidir; bunları Sayın Akyol'da belirttiler, "elbette planlamadan gelecektir, elbette Maliye Bakanlığından gelecektir; bizim düşündüğümüz kurulda bu gibiler yer alacaktır" dediler. İşte, YÖK Kanununda da devletin üst düzeyinde temayüz etmiş 6 kişi yer almaktadır.

Şimdi, böyle bir kurula otoriter, askerî bir idare, askerî bir disiplini üniversitelere de sağlamak; lise öğrencilerini üniversiteye bir kışla gibi toplayarak eğitim yaptırmak" gibi cünleleri ağır cümleler olarak yorumlamak mecburiyetindeyim. Çünkü, benim de o kurulda 28 yıllık bir emeğim var. 2 yıllık bir milletvekiliyim. 1987 yılının sonuna kadar daima mensubu olmakta gurur duyduğum Marmara Üniversitesinde ben de emek çektim; 28 yıl küçmsenmeyecek bir süredir. Ben de YÖK uygulamalarının 6 yılını yaşadım. Binaenaleyh, bir üniversite hocası daima objektif olmak zorunda olduğunu, benden önceki çok değerli hocalarımdan ve başta Sayın Duran hocamdan öğrendim. Bu nedenle, objektif olmaya gayret ederek, görüşlerimi belirtmeye devam edeceğim.

"Rektörler tayinle gelmiş" diyerek eleştiri yapıldı. Üniversite rektörü kimdir? Üniversitenin önünden geçen, sokaktan çevrilmiş bir adam mıdır? Bir emekli subap mıdır? Bir işportacı mıdır?

O üniversitenin rektörü dediğimiz kişi, yıllarını o üniversiteye vermiş, o üniversitenin içerisinde yetişmiş olan bir öğretim üyesidir; bir üniversite profesörüdür. Bunu nasıl küçümseyebiliriz? Bunun nasıl bir askerî idareye hizmet edeceğini, üniversiteye arkasını döneceğini; başı olduğu üniver-

siteye bir askerî disiplin içerisinde yönetebileceğimizi nasıl düşünebiliriz? O üniversite hocası nerede yetişmiştir; yıllarını o üniversiteye vermemiş midir? Bütün rektörlerimi tenzih ederim.

Dikkat buyurulursa, Cumhurbaşkanına sunulan 4 üniversite adayı, yani Yüksek Öğretim Kurulunun önerdiği 4 aday arasından Cumhurbaşkanı tayin ediyor. Cumhurbaşkanı mı tayin ediyor üniversite rektörlerini? Ne kadar sınırlanıyor Cumhurbaşkanı? Yüzlerce profesör olan üniversitelerde, Cumhurbaşkanına rektör tayin etme yetkisi ancak 4 kişiyle sınırlandırılıyor. Cumhurbaşkanı 100 kişinin içerisinde tayin yapmıyor; yapsa ne olacak?

O üniversitenin tüm öğretim üyeleri, hepsi birer şerefli üniversiteye hizmet ettiğini kabul ettiğimiz nasıl seçimle gelen bir üniversite profesörü oraya hizmet ediyorsa, tayinle geldi diye acaba onun hizmetlerinde değişikliği düşünebilir miyiz? Bir üniversite öğretim üyesi nitelikleri ve nicelikleri ne ise daima odur. Hangi biçimde o mevkiye, o makama gelirse gelsin, kimin tarafından tayin yapılırsa yapılsın -bendeniz de zaman zaman öyle seçimlerle o mevkilere geldim-; zaman zaman tayinlerle o mevkiye geldim- hizmet anlaşımında hiçbir değişiklik olmayacaktır, benim de olmamıştır. Hiçbir üniversite rektörünün de, hangi biçimde olursa olsun değişiklik olacağını zannetmiyorum.

İkincisi, 1981 yılını hocalarım çok iyi hatırlarlar. O dönemde Sayın Cumhurbaşkanına sunulan 4 adaylar ve o adaylar içerisinde seçilen üniversite rektörlerinin pek çoğu, esasen daha önce üniversite senatolarında seçilmiş olan, rektör unvanını taşımış olan kişilerdir; isimlerini saymak istemem.

Görüyorsunuz, en büyük üniversitemiz İstanbul Üniversitesidir. 500'e yakın profesörün seçmiş olduğu rektör, 1981 yılından sonra tekrar rektör seçilmiştir. Ankara, Boğaziçi gibi en büyük üniversitelerimiz böyledir. Daha önce seçilenler yeniden rektör unvanını, yeniden tayinle gelmiş bir rektör biçimine dönüştürülmüşlerdir. Demek ki, hizmette değişikliğin olması söz konusu değildir.

"Bilimsel düzey düşmüştür" eleştirisi, öğrencilerimize -Mevcut ve daha önce ayrılan öğrencilere-

ve mevcut öğretim üyelerimize yanlış ve haksız bir ithamdır. Şu anda üniversite kürsülerini işgal eden çok değerli hocam buradadır; bu hocam, 1980'den önce kürsüde değişik bir eğitim yapıyordu da, şu anda değişik bir eğitim mi yapıyor; yetersiz bir öğrenci mi yetiştiriyor; öğrencilerine daha az mı bilgi veriyor; daha kalitesiz kitaplar mı yazıyor; daha kalitesiz araştırmalar mı yapıyor? Ben, bütün hocalarımı ve öğrencilerimi tenzih ediyorum. Kalitesiz bir eğitimi kesinlikle kabul edemiyorum.

Biz hocalıktan ayrıldık diye, biz üniversitelerden parlamentoya gittik diye, geride bıraktığımız çok değerli meslekdaşlarımız, asla kaliteyi düşürmemişlerdir. Çok yakın temas içerisinde olduğum kendi üniversitem olan Marmara Üniversitesinde benim yerimi veya benim gibi hocaların yerini alan çok genç, çok değerli öğretim üyeleri vardır ve çok değerli öğrenci yetiştirdiklerine de çok yakından şahit oluyorum.

Burada Sayın Akyol'un belirttikleri gibi, belki tıp fakültelerinde, belki cihazlara dayalı çalışmalarda ve ülkenin ihtiyacını hızla gidermek mecburiyetinde, sağlık hizmetlerini yapabilmek için belki doktor yetiştirebilme arzusu ve aşkı, heyecanı içerisinde belki tıp fakültelerinde kalitede veya kendilerinin yetiştirdiği kalitede doktor yetiştirilememesi mümkün olabilir; ama sosyal bilimlerle uğraşan üniversitelerde bunu iddia edebilmek kesinlikle doğru değildir.

Bugün bütün ülkelerde öğrenci sayısını da mülalaa ederken, Türkiye'nin ihtiyaçlarını ve sorunlarını göz önüne alma mecburiyeti vardır. Öğrenci başına düşen hocayı, mukayese ederken, Türkiye'nin gerçeklerini unutmamak lazım gelir. Türkiye'de orta öğretim hızla gelişmektedir. Özellikle son yıllarda üniversiteye olan hücum ve talep hızla artmıştır.

Bugün İsrail'de bina yetersizliğinden ve çok daha fazla üniversite öğrencisine ilim verebilmek için, gündüzleri sinema salonlarından istifade edilmektedir. Öğrenciler, gündüzleri kapalı olan sinema ve tiyatro salonlarında toplanmakta ve eğitim oralarda yapılmaktadır. Binaenaleyh, eleştirilecek olan konu, çok sayıda öğrenciye değil, bu çok sayıdaki öğrenciye az sayıda öğretim üyesi düşse dahi -

ki hemen şunu söylemek isterim: Asla öğretim üyesi sayısında azalma olmamıştır. Öğretim üyesi sayısı, 1980'e göre en az üç misli artış kaydetmiştir.

1980'de 2.344 doçent varken, 2.864'e 1988 yılında yükselmiştir; 8 yıl içerisinde doçent sayısında 500 artış olmuştur; Profesör sayısında, 1980'de 2.245 profesör varken, 1988'de 2.772 profesör olmuştur. Böylelikle, toplam sayı 5.636'dır.

Ayrıca, bir yardımcı doçentlik müessesesi getirilmiştir. İşte, öğrenciler hocasız kalmasın diye, 1980'de 316 yardımcı doçent varken, 1988'de 3.469 yardımcı doçent, bugün üniversitelerde görev yapmaktadır.

Böylelikle, 1980'de 4.905 öğretim üyesi varken, 1988'de 9.105 öğretim üyesi vardır. Buna mukabil öğrenci sayısı aynı ölçüde artış kaydetmemiştir.

Çok değerli dinleyenlerim, elbette ki mevcut düzeni eleştirmek, elbette ki en iyiyi arayıp bulmak, elbette ki mükemmeli arayıp bulmak, önce biz öğretim üyelerinin görevi, sonda parlamentelerin görevidir; ama, sayın hocam, "Herkes sınıf eçiyor, kalite düşmüştür" dediler. Bakın, bugünkü Milliyet Gazetesini mutlak çoğunuz gördünüz. Bir resim ve altında büyük başlarla bir haber var, "İstanbul Teknik Üniversitesinde sınava giren 187 öğrenciden 176'sının sınıfta bırakılmasını öğrenciler protesto ediyor. Bu mudur eğitimin, kalitenin düşmesi? 186 öğrenci bir üniversitede sınava giriyor, bunun 176'sı başarısız not alıyor, sadece 10 tanesi başarılı oluyor. İstanbul Teknik Üniversitesi ve 10 tanesi geçebiliyor... Böyle mi kalite düşüyor üniversitelerde?

Yine, tüm meslekdaşlarımı, özellikle yıllarımı emek verip çektiğimiz, asistan ve doçent yaptığımız ve sonra parlamentoda onları profesör yapmak talihine kavuştuğum -altını çizerek söylüyorum, nedenini açıklayacağım- öğretim üyelerimi ucuz profesör olmakla tenzih ederim.

1987 yılı Kasımında milletvekili olarak Marmara Üniversitesi İktisat bölümünden ayrılırken, yanımdaki üç dane doçentim, 8 yıllık sürelerini tamamladıkları halde, uluslararası nitelikte yayın-

lara sahip oldukları halde, kadrosuzluk nedeniyle ve çok değerli kişiler oldukları halde, profesör unvanını kazanamamışlardı. Bilimsel en ufak bir eksiklikleri olmamasına rağmen, mevcut yasadaki noksanlık nedeniyle, profesör olamıyorlardı; ama ben 5 yılda profesör olmuştum. Onlardan daha ileri bilgilere sahip olduğum için profesör olmadım, sadece kadrom mevcut olduğu için olmuştum. Benim üç tane çok değerli doçentim, kadro yoktur veya 2547 sayılı Kanunun belirli maddelerine göre şu üniversiteye gidersen, bu üniversitede kadro açılırsa, şurada ilan görürsen, ona müracaat edersen gibi nedenlerle profesör olamamışlardı. İşte, biz, parlamentoda bunları profesör yaptık. Hiç kimseye profesörlük unvanı açıktan verilmemiştir; hiç kimse yabancı dil sınavını geçirmeden, kimse eserleri değerlendirmeden profesör olmamıştır.

"Doçentlik tezi kaldırılmıştır" diyorlar; doğrudur. Eskiden bir tek doçentlik tezine bakarak doçent yaptığımız kişiler, bugün bütün eserlerini ortaya koyarak karşımıza geliyorlar. Doçentlik tezi kaldırılmıştır; ama o jüriler, onların bütün yayınlarını, makalelerini, araştırmalarını, kitaplarını, eserlerini, basılı eserlerini tetkik ediyor ve "hayır" dediği zaman doçent olamıyorlar. Bir tek esere bağlı doçent yapacağımız kişilerle böyle kalınlıkları 40-50 santime varan paketler gelmekte ve içinde o adayların yayınları, makaleleri, araştırmaları, çalışmalarını, yerli-yabancı Türkçe, İngilizce, Almanca gibi çeşitli dillerde yazılmış olan makaleleri karşımıza geliyor ve onları aylarca tetkik etmek mecburiyetinde kalıyoruz; eğer, olumlu gördüğümüz takdirde raporumuzu olumlu olarak veriyoruz. Ondan sonra o adayı karşımıza çekerek, sınav yapıyoruz. Bu, bugün de değişmedi.

Şimdi, ben nasıl böyle bir yöntemle doçent ve yahut da profesör olana ucuz profesör diyebilirim; ben diyemem, 28 yıllık o üniversitede emek çekmiş, o unvanı taşıyan bir insan olarak beni bağışlasın sayın hocalarım, ben o şeyi kullanamayacağım.

Çok değerli dinleyenlerim, gayet tabii ki üniversitelerin sorumluluğu vardır. Hemen söylemek isterim, bu kanunun bütün maddeleri, birinci maddesinden sonuncu maddesine kadar değiştirilmesi lazım gelir. O fikri söylerim; ama ana ilkelerde, ana istikamette bu kanunu alabildiğine kötüleyerek

değil, eksiklerini gidererek, yenilenmesi lazım gelen yöntemler varsa, yenileyerek değiştirilmesi lazımdır, eskimiştir, eskiyecektir ve sözlerimin başında da arz ettiğim gibi, yenisi de çok kısa bir süre sonra eskiyecektir.

Eskimesini dilerim, keşke sosyal gelişme çok hızlı olsa, Türkiye'nin kültür yapısı, ekonomi yapısı çok daha hızlı değişse de, biz bu kanunları oraya uydurabilmek için çok hızlı değiştirme mecburiyetinde kalsak.

Elbette ki üniversite yasası çok önemli bir yasadır. Buna katılıyorum. Elbette ki üniversitelerin fonksiyonları çok geniştir, çok büyüktür, çok önemlidir; büyük sorumlulukları vardır. Üniversitelerin öğrencilerine karşı büyük sorumluluğu vardır, topluma karşı sorumluluğu vardır, devlete karşı sorumluluğu vardır.

Öğrencilerini çağdaş bilgilerle donatmak, onları, mesleklerini başarı ile yapabilecek bir düzeye yetiştirme sorumluluğu vardır. İşte bu sorumluluk, öğrencilerin de üniversiteden haklarını ortaya çıkarmaktadır. O halde, üniversite yönetiminde öğrencilerin de yer alması lazım gelir. Haklarıdır, üniversiteyi göreve davet edebilmek, kendilerinin yetiştirilmesinde gördükleri hataları ve kusurları üniversiteye söyleyebilmeleri için, mutlak ve mutlak üniversite yönetiminde yer almaları lazım gelir. Çünkü, üniversite onlar için mevcuttur.

O halde, kendilerinin kaderini tayin edecek, kendilerinin geleceğini tayin edecek kurumlarda elbette ki onlar da söz sahibi olacaklardır. İşte bu kanunda bunlar yoktur. Bu eksikliktir, hatalıdır, giderilmesi lazım gelir.

İkincisi, topluma olan sorumluluğu vardır. Üniversiteler sadece öğretim üyelerinin kürsüye çıkıp, kendi bilgilerini öğrencilerine aşılayan, onların dağılcığını dolduran kurumlar değildir. Toplum onlardan istifade edecektir. Ekonominin gelişmesi onlara bağlıdır.

Binaenaleyh, toplumun onlardan yararlanabilmesi için toplumun isteklerinin de üniversiteye intikal etmesi lazım gelir. Bütün dünyada da bu böyledir. Elimdeki kitapları açsam, bir tek üniver-

site dünyada gösteremezsiniz ki, sadece kendi seçtiği kişilerle yönetilsin. Ne denetim bakımından, ne organizasyon bakımından, ne şu bakımdan, ne bu bakımdan...

28 yıllık bir üniversite hocası olarak bunları rahatlıkla söyleyebiliyorum. Sadece üniversite öğretim üyelerinin yönettiği bir üniversite biçimi değil, öğrencinin, toplum temsilcilerinin devlet temsilcilerinin ve bağımsız üniversitenin kendi organlarını seçtiği kişilerin oluşturacakları-işler müteveli heyeti deyin, ister konsey deyin, ister kurul deyin, ister Yüksek Öğretim Kurulu deyin-kurulun amacı, denetim, gözetim, yönlendirmedir. Ama kanunda eksiklikler vardır, ama hatalar vardır, ama uygulamada hatalar vardır. Ama bu hiçbir zaman bir Yüksek Öğretim Kurulunun veya dediğim gibi değişik siyasi parti temsilcileri sayın konuşmacılar, kendilerinde de böyle bir organizasyonu, böyle bir koordinasyonu sağlayacak bir üst zümre kurulun bulunduğunu, partilerin görüşü olarak bulunduğunu söylediler.

Ancak, kurulun oluşumu, teşkili, öğretim üyelerin oradaki süreleri, seçim sistemi vesair; bunlar, elbetteki üzerinde tartışılabilir. Elbette ki bunlar için zaten fikirler alınıyor, araştırılıyor. Elbette ki şu İstanbul Üniversitesinin çok değerli fakültesinin Mezunlar Cemiyetinin yaptığı bu fevkalade başarılı toplantının amacı da budur. Bu amaçla toplanacaktır ve herhale bu konseylerin, bu kurulların, bu yüksek öğretimin nasıl teşekkül edeceği karara bağlanacaktır.

Çok değerli dinleyenlerim, sözlerime son verirken, mevcut durumun, evvela bu yasanın -ki men-subu olduğum ANAP İktidarının bir eseri olmadığını, tamamiyle onun dışında olduğunu, hatta kurulurken -sayın rektörlerimizin, sayın öğretim üyelerimizin düşüncelerini almışlar; ama biçimsel almışlar, ama yüzbaşılarının, binbaşılarının önünde öğrenmek istemişler- ANAP'ın hiçbir görüşü alınmamıştır ve 1983 yılında ANAP İktidara geldiği zaman böyle bir yasa ile karşı karşıya kalmıştır.

ANAP iktidara geldiği zaman bu yasayı değiştirme gücüne de sahip bulunmuyordu. Sayın Dülger'in, Anayasanın 130 ve 131'inci maddeleri için söylediği gibi, bunlar, bbirer anayasal kurum olarak Anayasada yerlerini almışlardır.

ANAP iktidarına bakın ki, böyle bir anayasal kurumu bugün değiştirebilmek için birkaç yıldan beri çabaya girmiş, programlarına almış, tüzüğüne koymuş, elbetteki Anayasanın amir hükmüne rağmen, YÖK Kanununun değiştirilmesi zaruretini ve ihtiyacını hissetmiştir, eksiklikleri görmüştür. Üniversite öğrencilerine, öğretim üyelerine, topluma ve devlete şu anda uymadığını, en azından bu son yıllarda uymadığını rahatlıkla görmüştür. Çünkü, artık 1990 Türkiye'sine 1980 öncesinin bir Türkiye'sidir ne de 1980'den 1990'a kadar geçen süre içerisinde köprülerin altından çok sular geçmiş ve Türkiye bugün ileri ülkelerin düzeyine gelirken, elbette ki üniversiteler de bir kargaşadan kurtulacak ve o ülkelerin düzeyine gelmesi lazım gelirdi.

Bu nedenledir ki, ANAP İktidarı olarak, bu YÖK yasasının değiştirilmesinde bu görüşlerden, değerli hocaların görüşlerinden, bu panelden çok istifade ederek, bu görüşleri, Hükümete, Millî Eğitim Bakanlığına götüreceğimi ve özellikle üniversitelerden gelecek görüşlerin ışığı altında iyi bir tasarının ve gerektiği takdirde Anayasadaki o maddelerin değiştirilmesi istikametinde çalışmalar yapılacağını söyleyerek, beni sabırla dinlediğiniz için de, hepimize teşekkür ve saygılarımla sözlerime son veriyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Zeytinoglu.

Durumun tespitinde, nedir, nasıl olmalıdır aşamalarında Sayın Zeytinoglu'nun biraz, hatta oldukça değişik sözlerini, konuşmasında dinledik. Özellikle bir değişik değerlendirmenin çıktığını gördük.

Değişme konusunda, sanıyorum ki son sözleri oldukça umut verici.

Benim niyetim, bu konuşmalardan sonra 10 dakika ara vermektir ancak konuşmaların gelişimi neticesinde fikrim değişti. Şimdi, sayın panelistlere 3'er dakika... Çünkü, dolaylı ve dolaysız bazı ilişkiler kuruldu konuşmalar arasında, 3'er dakika ikinci bir tur vereceğim.

LÜTFİ DURAN - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Herkesin bildiği gibi, ben politikacı değilim ve politikacı olmak niyetinde de değilim; ama, sanıyorum burada bulunanlardan bazıları, benim halen faal öğretim üyesi olmadığımı da bilmemektedirler, söylemek isterim. Ve sözlerimin sonunda tarafsız olarak konuştuğumu, kendi görüşümü aksettirme-yeceğimi, aktarmayacağımı söyledim.

Ancak, iktidar partisinin sayın temsilcisi, bu konuda bir tartışma açmış bulunuyor. Sizler de herlande bunu fark ettiniz.

Ben tarafsız olarak yine bu tartışmaya katılmamak kararında idim. Ancak, sayın temsilci, başlangıçta isim vermeden benim irdelemelerimi söz konusu ederek, bazı eleştirilerde bulundu. Fakat sonra, isim vererek, -benim ismimi vererek- objektiflikte beni örnek aldıklarını veya benden esinlendiklerini söylediler; buna çok teşekkür ederim.

Ancak, bu iki çelişkili ifadeyi açıklamaktan ve yahut karşılamadan önce, genel bir çelişkilerini belirtmek isterim, o da şu: Dediler ki, bir yerde, bu YÖK'ün ilk maddesinden son maddesine kadar değiştirilmesi gerektiğini söylediler. Fakat, bütün beyanları, bütün konuşması, YÖK'ün savunmasından başka bir şey değildi. Eğer, savunabilecek bir sistem veya statü ise, bunun ilk maddesinden son maddesine kadar değiştirilmesi neden gerekiyor? Anlaşılmaz bir şey değil.

Böyle bir parti görüşü olarak... Fakat, ilk savunması, kendileri YÖK'ün temsilcisi olarak söz almış olsalardı, diyecek bir şey yoktu. YÖK mensubu, başkanı, üyesi vesairesi, pekâlâ savunabilirdi; ama parti olarak, kişi olarak hem değiştirilmesi gerektiğine kani olup, hem de burada yazılan irdelemeleri eleştirmek, bence çok tutarsızdır.

Şimdi birinci çelişki... Yine polemige girmek niyetinde değilim; ama, tartışmaya girmek istemediğim için, şu sözü almayabilirim. Fakat, bir yerde buyurdular ki, bu eleştiriler insafsızlığa kadar varıyor. İnsafsızlık, bence ağır bir ifadedir. Hem ben objektifim, hem de insafsızım; ikisi bir arada olmaz.

Ben insafsızım, kabul. Fakat, bizde her zaman olduğu gibi yabancının söylediği doğrudur gerçeğine dayanarak, özellikle Anavatan İktidarının esas

ideolojisi bu olduğu için... Burada size yalnız bir iki cümle okuyacağım. Bu, bir yabancı profesör. Boğaziçinde 1978-1987 ve 1988... Ayrıca sonradan oraya da gitmiş. Ben, Sayın Akyol'dan şimdi aldım, tek bir cümle okuyacağım; eğer ben insafsızsam, bütün yabancı profesörler de insafsız.

Bakın ne diyor: "YÖK'ün kurduğu sistem, çok fazla merkeziyetçi. Aşırı derecede otoriteye dayanıyor. Böylesine otoriter bir sistem getirince, üniversite tahsilinin özünü oluşturan özgür tartışma, fikir alış verişini sönüyor".

Benim söylediğim bundan ibarettir, teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Duran.

Sayın Akyol buyurun.

TÜRKÂN AKYOL (SHP Temsilcisi) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Saygıdeğer dinleyenler, doğrusu savunma yapmayacağım. Yalnız, konuştuklarımla yanlış anlaşıldığı, daha doğrusu hiç anlaşılmadığı kuşkusuna kapıldım. Onun için bazı açıklamaları yapmak durumundayım.

Sayın Zeytinoglu ile dostuz, aynı Parlamantodayız ve kendisine her zaman saygım var, her zaman lütfederler bana da aynısını söylerler.

Sanıyorum kavram kargaşası farklı nitelikte kurumlardan gelmemizden kaynaklanıyor. 1980 öncesinde sözünü ettiğimiz gibi, Yüksek Öğrenim Kurumları iki ayrı biçimde örgütlenmişti, Eski özel okullardan dönüşen akademiler ve üniversiteler; bunların bir çatı altında birleşmesi, kaçınılmaz bir gerekçe ve sorundu. Ancak, üniversite kavramı, üniversal ve dünyada bir başka nitelik taşır. Bunun anlaşılmasında gerek gördüğüm için o noktada üniversite niteliğini korumasının gereği vardı. Nedir üniversite?.. Bütün dinleyenlerden özür diliyorum, yüzde 90'ımızın bildiğini sanıyorum. Sayın üyeler, bu lafım genç öğrenciler için.

Üniversitenin niteliği, lisansüstü eğitim yapmakla mastır, doktora ve bunun devamı olan kari-

yer akademik statüsünü bilimsel araştırma ve incelemekle en üst düzeyde bile olsa, meslek okullarından ayrılan bir kurumdur. Üniversiteyi üniversite yapan bu nitelikleridir. Yani, geleceğin bilim araştırmacılarını, bilim adamlarını yetiştiren niteliği ve tabii kuşkusuz öğretim üyelerini.

Bu nitelik, hiç tartışılmaz, vazgeçilmez ve evrensel bir niteliktir. Lisansüstü düzeyde eğitimi olan kurum, kuşkusuz o düzeyde meslek adamı da yetiştirir; ama üniversiteyi yüksek okullardan, meslek okullarından ayıran temel nitelik budur.

1980 sonrasında bir çatı altında birleşirken, bu iki kurumun zamanında yönetildiği farklı yasalar, Yüksek Öğretimden sonra tek bir kanunla birleştirildi. Son derece olumlu bir olaydır, karşısında değilim. Belki de YÖK'ün yaptığı tek olumlu iş, yüksek öğretimi bir bütün halinde toplamaktı; ama bu şemsiye altındaki kurumların geçmiş farklılıkları da bir günde ortadan kalkmadı. Sanıyorum, sayın konuşmacımız Sayın Zeytinoglu'nun da bu farklı kavramlardan dolayı bir anlaşmada zorluk çekti.

Marmara Üniversitesi 1981'de üniversite oldu. Marmara Üniversitesinin temel yapısı, son derece saygıdeğer ayrı ayrı kurumlarıyla, fakat bir başka kanun ve nitelikte gelişmiş bir akademi kavramıyla oluşmuş bir başka yüksek öğretim kurumlarından geldi. Belki bundan anlayamıyoruz.

İkincisi: İtham edildiğim konuların hiçbirini yeterince iyi açıklamadığım zahabına kapılıyorum. Çünkü, söylediklerimin hiçbir tanesi, temelsiz ve tutarsız değil. Hiçbir meslektaş ve kurumun aleyhinde bir söz sarf etmedim. Bizden sonra oldu da demedim, ama bir şeyin gerçekliği de tartışılmaz; bu bir mantık meselesidir, akıl meselesidir.

Bir kurumda öğrenci sayısı yüzde 300 artar, aynı kurumda 5 bine yakın öğretim üyesi -bu kavram da farklı- doçent, profesör ve yardımcı doçenttir.

Öğretim görevlisi farklı bir olaydır. Bir kurumda çok çeşitli öğretici vardır; ama bir kurumda, üniversitede, bir bilimsel kurulda, öğretim üyeliği niteliği de farklıdır.

Hızla düşerse, bu düşüşü içinde 5 bin dolayında insan ya istifa ederek, ya istifaya zorlanarak, ya da artık yüksek öğretim kurumlarının eski üniversite niteliği taşımadığından esinlenerek ayrılırsa, 5 bine yakın kişi ve öğrenci sayısı da yüzde 300 artarsa, hangi mantık bana aksini ispat eder ki, kalite düşmemiştir?

Konuşmacılar içerisinde hiçbirimiz, şimdi öğretimde bulunan, öğretim üyeliği yapan saygıdeğer öğretim üyelerine ağızımızı açmadık. Onlar bir dönem öncenin yetistirdikleri. Gelecek kuşaklar da daha henüz emekleme döneminde. O halde eğiticide bir kusur olduğu söylenmedi. Düzenin bu kadar hızlı bir artışta kişi başına düzen öğrenci sayısının bu kadar hızlı artışından doğal kaynaklandığı, niteliği düşüren bir temel etken olarak vurguladığım olay -burada hocalarımızın suçu yok, geçer not yüzde 40'a indirildiyse vizelerde. Geçer notu yüzde 40 olan vize sonuçlarında kaliteli meslek adamı yetistirdiğinizi iddia edebilir misiniz?

Standartı bu düzeyde olan, standartı değişmiş olan bir üniversitede, sadece somut gerçekleri açıklamaya çalıştım. Onun için kabul etmiyorum kişisel hale getirilen bir eleştiriyi; çünkü, onu öyle söylemek istemedim.

İki parti ve çok saygı değer üyemiz, Yüksek Öğretim Kurulu gibi bir kurumu muhafaza etmek gerektiğini söylediler. Bir kez daha altını çizerek açıklıyorum. Türkiye'de yüksek öğretiminin bütünü ve üniversiteleri istihdam ve işgücü planlaması yapabilmek ve de eşgüdüm içerisinde çalıştırılabilmek için bir merkez örgüt gereklidi. Bu isim YÖK olmasaydı, kötü talihsiz bir çağrışım yapacak, adına YÖK de diyebilirisiniz, çok doğal; ama kurum, kanun ve bu kanun içindeki -Sayın Duran hocamın da açıkladığı- üç ayrı kavramı, uygulama sonuçlarını da ortaya çıkaran bu YÖK kavramı yerine, adına Merkez Koordinasyon Kurulu diyebilirsiniz faraza. Ama bu kurulun -yine altına çiziyorum- mevcudiyetini savunmak başka bir şeydir, yetki, işlev ve kompozisyonunu eleştirmek ayrı bir şeydir. Ne bu kompozisyonda olacak bu kurul, ne bu yetkide olacak, ne de bu nitelikte olacak.

Bir sayın valiye, bir emekli paşaya, bir albaya hiçbir saygısızlık ettiğimi hatırlamıyorum. Hepsinin de ülkemizde son derece değerli yerleri vardır;

ama üniversite içerisinde hiçbir tanesinin kendi fonksiyonu değildir üniversiteyi yürütmek.

Üniversite kendi bilim kadroları aracılığıyla ve kendi bilim kadrolarından seçtikleri ve oluşturdukları kurullar aracılığıyla yürütülürse ancak özerk olur.

Bu özerkliğe de bir açıklık getirmede yarar var. Çünkü, 1980 öncesi kurumlar özerk değildi arkadaşlarım. Onun için özerklik konusunda fazla duyarlılık olmasını da doğal kabul ediniz. Özerklik, bilimsel inceleme, araştırma ve düşünce özgürlüğünün vazgeçilmez aracıdır da ondan o kadar titiziz. Tayinle gelmiş kişilerin oluşturduğu ortamlarda serbestçe fikrinizi ne kadar söyleyebilirsiniz? Ne kadar şüphe edebilirsiniz; ne kadar tartışabilirsiniz; ne kadar tam anlamıyla bilim üretmeye katkıda bulunabilirsiniz? Çünkü, bilimde devamlı bir kuşkuculuk, devamlı bir tartışmaya açıklık, devamlı ve cesaretle bir eleştiri vardır. Onun içindir idari özerklik, bilimsel kurumlarda, bilimsel özerklik için vazgeçilmez bir araçtır. Onun için tayin yerine seçimle gelen kurullar diye direnmemiz. Galiba bunu yeterince anlatamadım; eleştirileri bundan ahyorum, onun için huzurlarınızda üzür diyerek tekrar çok bildiğiniz bu konuları tekrar etmek durumunda kaldım.

Anayasadaki değişiklik, tabii ki tartışılmaz. Başından o kadar doğal ki, yüksek öğretim kurumunun Anayasa değişikliği olmadan yeni bir kanuna kavuşması mümkün değil.

Bütün savunduğumuz şeyler Anayasaya aykırı hüküm taşıırken, Anayasaya rağmen bir kanun değiştiremezsiniz.

Dinlediğiniz için teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederiz Sayın Akyol.

Buyurun Sayın Dülger.

MEHMET DÜLGER (DYP Temsilcisi) - Çok teşekkür ederim.

Sadece YÖK üzerinde tartışma yapılırsa, üniversitenin çok önemli meseleleri de bir kenar bırakılır gibi bir tehlike var, ona işaret etmek istiyorum. Birinci nokta o.

İnancımız, üniversitenin kesin koordine edilmesi; ama boyunduruk altına tutulmamasıdır. Şikayetler, üniversitenin dışarıdan idaresine tevessül edilmiş olması, bunun ilim özerkliğini zedelemesi ve güvenliği zedelemesi endişeleridir, üniversitenin okullaştırılmış olmasıdır. Anarşinin müessesesi olarak faturasını üniversiteye çıkarılmasıdır, baştan aşağıya yanlıştır ve bu doğrultuda mesele- nin esprisine değinmek istiyorum.

Rektör ve dekan seçimine mesele geliyor ve bizim mutabık olmadığımız husus, tabii bunun tayinle yapılması. Tayinde takdir hakkı kullanıyorsunuz. Takdir hakkı tamamen tartışılacak bir husustur.

Tartıştığımız mesele, prensip ve sistem mesalesidir. Gerçekten sisteme, sistemin prensibine karşı olduğumuzu ifade etmek istiyorum.

Sayın Zeytinoğlu beni mazur görsünler. Belki biraz şeyli olacak...YÖK'ün, yani Kurulun teşkilinde karşı çıktığımız hususlar, yani aşırı imaj işi daha iyi anlatıyor; aşırı bir insan değilim... Mesela, Genelkurmay temsilcisini YÖK içerisinde anlamak mümkün değil; o zaman, üniversiteden de birisi Genelkurmay'a gitsin; niye öyle bir şey oluyor? Vali veyahut emekli şey gitsin... Olmaz öyle şey... Herkesin görevi, herkesin yeri var. Bir yerdeki hizmet her tarafa karışma hakkını vermez. Zaten bütün mesele oralardan geliyor. Onu, belki tartıştığımız zaman getireceğiz.

Çok önemli bulduğum bir noktayı da ifade ederek sözümü bitirmek istiyorum. Üniversite mensubu dostlarımız ve misafirlerimiz ve değerli hocalarımız beni mazur görsünler; üniversitenin de önemli bir kusuru var. Üniversite, toplum içerisinde önemli bir şekilde tavır koymak zaruretiyle karşı karşıyadır. Üniversite müessesesi olarak hiçbir zaman tavır koymadı. Tek yanlılık, ideolojik, bağnazlık ve karşı fikirleri bastırma şeklinde bir çizgisi var üniversitenin; bunu da ortaya koymamız lazım. Üniversite bünyesi içerisinde bu tavrın oluşması lazım.

Soruyorum, darbeler karşısında üniversiteler ne yaptı? Yani, periyot doldu diye bir darbe olursa üniversite ne yapacak? Özür dileyerek söylüyorum,

bunu politikacılığımıza veriniz; Kenan Evren'e hukuk doktorluğu payesini veren üniversiteyi demokratik üniversite olarak kabul etmemiz söz konusu değil. Bir daha darbe olursa üniversite ne yapacak? Üniversite kesin olarak çoğulcu bir toplumun, fikir üreten, çözüm getiren bir müessese halinde olmalıdır.

Üniversite, acaba Atatürk ideolojisinin yaya- cağı bir araç mı? Yoksa, topluma tepeden inme gelecek birtakım düzenlerin müdafii mi? Yoksa, çoğulcu demokrasinin bir müessesesi mi? Bunu açık olarak ortaya koymalı.

Bu net olarak ortaya konmadığı için, üniversite kendi misyonu konusunda belki biraz daha gayret göstermek mecburiyetinde. Orada biz Doğru Yol Partisi olarak YÖK Kanununa taraftarlık, aleyhtarlık, tamamen ortadan kaldırmak, tadil etmek şeklinde bir şey yerine, siyasetçi olarak diyoruz ki, üniversite bu misyonunun fonksiyonunda ne istediğini çıkartalım.

Saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Dülger.

Sayın Zeytinoğlu, buyurun.

EROL ZEYTİNOĞLU (ANAP Temsilcisi) - Teşekkür ederim.

Çok değerli dinleyenlerim; evvela Sayın Duran hocam beni başlasınlar. Ben YÖK'ü savunmadım, YÖK temsilcisi değilim, ANAP temsilcisiyim.

YÖK'ü savunmadım, savunmam da; yasayı da savunmam. Çünkü, yasayı biz yapmadık. 1981'de yapıldı. 1983'te partim iktidara geldiğinde bu yasayı hazır buldu. Ve bu yasa, Anayasanın amir bir hükmü olarak da uygulamaya devam etti.

İftiharla söylüyoruz ki, bugün bu yasayı da değiştirmek istiyoruz. Binaenaleyh, bir ANAP milletvekili olarak yasanın ve YÖK'ün savunucusu olabilmem mümkün değil. O zaman niçin bazı konu-

larda istemeyerek, bağışlanmamı dileyerek çok saygı duyduğum hocalarıma, özellikle Sayın Duran'a karşı çıktım? Çünkü, belki yanlış anladım veya belki biraz heyecanlandım, eleştirilerini ağır buldum, eleştirilerini ağır gördüm.

Ben yanlış değerlendirmiş olabilirim. Bana göre eleştiriler o ölçüde ağır olmasa idi, gerek öğrencileri ilkökul düzeyine kadar indirmek ve -yanlış hatırlamıyorsam- Sayın Akyol da "İlkokula kadar indirmeyeyim de orta öğretimde bırakayım" dediler. Sayın Akyol da bu eleştirileri ağır gördüler.

Bu nedenle, eleştirileri ağır gördüm ve bu nedenle de tabiatıyla yine sayın hocamdan aldığımız bilgilere göre bizim objektif olmamız lazım gelir. Eleştirilerin ölçüleri ne ise, orada üniversite hocaları sınırlıdır. Ben kaç yıllık hocama, üniversite hocasının fonksiyonunu, objektifliğini anlatacak o cüreti, o terbiyesizliği asla yapmam, eğer öyle bir anlamı varsa, kendilerinden özür dilerim. Ama, mensubu olduğumuz camiadaki, geride bıraktığımız ve bugün bizim bıraktığımız o unvanları taşıyan kişilere ve onların yetiştirmekte olduğu öğrencilere yönelmiş olan eleştirileri ağır bulduğumu, bu ölçüde eleştirilmeye hakları olmadığını belirtmek istedim.

Bu nedenle bazı hususları da -gerçeği dile getirmek mecburiyetindeyim- burada belirttim. Mesela birçok görüşlere katılmıyorum. Bunlara ikinci 10 dakikada cevap vereceğiz. Mesela Sayın Akyol hocam, koskoca Ankara Üniversitesinin bilim adamları tarafından seçilen bir rektör idi. Acaba kendileri tayin edilmiş olsalardı, rektörlük hizmetlerinde değişiklik mi olacaktı? Yani, seçimle gelen de bir evi tayindir. Birisinde aşağıda sizi tayin ediyorlar, birinde yukarıda tayin ediyorlar. Acaba o

makama gelme, sizdeki bir öğretim üyesi olarak, -dikkat buyurun üzerinde hassasiyetle duruyorum- bunu öğretim üyeleri değerlendirebilir, bir üniversite hocası değerlendirebilir. Bir üniversite hocası, aşağıdan seçilerek oraya gelmesiyle, rektör olmasıyla, yukarıdan şu veya bu nedenle rektör olması arasında fark yapıyorsa, zaten üniversiteler bitmiştir, kapatmak lazım.

Binaenaleyh, buradaki rektörlerin hataları varsa, -ben o müessese ayrıntılarına girmiyorum-; rektörüm daha önce de seçilmiştir- fonksiyonu ne ise, görevi ne ise, görevi ne ise, işlevi ne ise onu yapacaktır; tayinle de, emirle de gelse üniforma ile de gelse eğer bir üniversite hocasıysa -elbise süngüyle giydirilebilir- bir rektörse, kendinden ne bekleniyorsa, onu yapmak mecburiyetindedir. İlim özerktir. Üniversite hocası hiç kimseden korkmaz, korkmamıştır da. Ben de 6 sene orada çalıştım, korkmadım. Hem de hiçbirinizin yapmadığı iktisadî sistemler dersi verdim, iktisadî doktrinler dersi verdim, Komünizmi de, Faşizmi de anlattım; ama hiçbir kişiden en ufak bir şey görmedim. Üniversitede bilimsel özerklik vardır. Önemli olan hocanın hoca olmasıdır; bunun aksini bana söyleyemezsiniz. Bana 28 üniversitede bir ilim mensubu ilmini yaparken tahkikata uğramış mıdır; bana söyleyin. (Var var sesleri) Eğer müdahale olsaydı, bana olurdu. 6 sene iktisadî sistemler anlattım. (1402'ler?...) 1402'ler ayrı konu. 1402'ler bunun dışında. 1402 beni de gelir alırdı; ayrı konu, o ayrı konudur. 1402 ile 2547 arasında ilişki yoktur.

Söyleyeceklerim bu kadar teşekkür ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Zeytinoglu.

VakıfBank'ta şimdi

7 kredi kartı

7 seçenek var...

1 çağdaş kolaylıklardan yararlanın!

kiye'de ve dünyanın 163 ülkesinde, lyonu aşkın işyerinde para yerine n, tüm alışverişlerde abileceğiniz 7 kredi kartı bank'ta.

İhtiyaçlara uygun Visalar, Card/Eurocardlar... kiye'de ilk defa, yurtdışında özel şirket kartı Card VakıfBank'ta.

VakıfBank'ın çok özel la sunduğu 7 kredi kartı!

en büyük seyahat klubu slararası oto kiralama servisi d Action'a doğal üyelik... e ve oto kiralamada %40'a dirim.

!50.000 ABD Doları ararası seyahat sigortası... 10 milyon TL tutarında

kıfBank şubelerinden, bile limitiniz dahilinde para çekebilme olanağı.

kıfBank şubesine gelin. ndan dilediğinizi seçin... aşayın!

VakıfBank

SÖZÜMÜZ VAR SİZE!..

Bilet almayanlar, sözümüz size.
Çok şey kaçırıyorsunuz belki de...

**MİLLİ
PIYANGO**

"Belki de sıra sizde"

Oturum Başkanı : **Burhan Şenatalar**

Panelistler : **Aydın Aybay**

Uğur Derman

Kemal Gürüz

Nahit Kumbasar

BAŞKAN - Sayın basın mesupları, öğleden sonraki oturumu açıyorum. Özellikle saat 14.00 yerine, 14.30'da toplantıya başladığımız için özür diliyorum. Sabahki oturum çok uzadığı için saat 14.00'te başlama şansı olamadı. Zorunlu olarak 14.30'a kaldı. Hiç olmazsa benim elimde olmayan nedenlerle doğmuş bu gecikmeden dolayı kusura bakmayın.

Öğleden sonraki oturumda, sabahki tartışmaları yinelemekten kaçınarak, daha fazla geleceğe dönük ve alternatifler üzerinde konuşmak dileğindeyiz. Ve dört panelistten üçü ile -toplantı öncesinde- dün ve evvelki gün ilişki kurma olanağım olmuştu. Bir ölçüde iş bölümü yapma imkânımız olmuştu. Dolayısıyla tartışmalarımızın önemli bir bölümü geleceğe dönük noktalar üzerinde yoğunlaşacak.

Müsaade ederseniz size konuşmacıları tanıtmak istiyorum. Size göre sağ başta Sayın Uğur Derman, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Öğretim Üyelerinden. YÖK öncesi ve YÖK döneminin başında fakülte yöneticiliği yapmış bir meslekdaşımız.

Hemen sol yanımda Sayın Aydın Aybay var. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden, daha sonra İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden Öğretim Üyesi ve 1402 sayılı Yasaya dayanarak İstanbul Sıkıyönetim Komutanının emriyle üniversiteden uzaklaştırılmış bir meslekdaşımız. İki üç ay içinde geriye döneceğini umuyoruz. Ben çok şiddetle umuyorum; çünkü, aynı fakültedeyiz.

Hemen sağ yanımda Sayın Nahit Kumbasar; İstanbul Teknik Üniversitesinin İnşaat Fakültesi Öğretim Üyelerinden. YÖK öncesi dönemde fakülte yöneticiliği ve ayrıca İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörlüğü yapmış olan bir meslekdaşımız.

Bana göre sağ başta Sayın Kemal Gürüz, daha önce Ortadoğu Teknik Üniversitesinde Öğretim Üyeliği yapmış, halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörü ve bu toplantıya YÖK adına katılmakta. YÖK'e, İktisat Fakültesi Mezunlar Cemiyetinin yaptığı davete uyarak toplantıda konuşmayı kabul etmiş bulunuyor.

Bütün panelistlere katıldıkları için çok teşekkür ediyorum. Burada yapılacak konuşmalarda alfabetik sırayla ilerlemeyi uygun görüyoruz. Dolayısıyla, biraz sonra Sayın Aydın Aybay'dan başlayacağız.

Oturumun, sabahki gibi çok uzamaması için süre ile ilgili uyarıyı da baştan hemen bilgimize sunmak istiyorum. Konuşmacılar birinci turda 20'er dakikayı aşmamak üzere konuşacaklar. 20 dakika dolduğu zaman ben kendilerine bir kağıt uzatacağım. 25 dakikayı aştıkları zaman mikrofonlarını keseceğim; ama buna inşallah ihtiyaç kalmayacak.

Baştan söylemen gereken bir de şu konu var: Sayın Kemal Gürüz, saat 18.00 uçağıyla Ankara'ya dönmesi gerekiyor. Dolayısıyla 16.30 sıralarında ayrılması gerekecek. O süreden önce ikinci tura geçebilirsek, ilk olarak kendilerine söz hakkı vereceğiz ve ondan sonra toplantımıza devam edeceğiz.

Bunları söyledikten sonra, ilk konuşmacı olarak Sayın Aydın Aybay'a devrediyorum sözü.

Buyurun.

AYDIN AYBAY - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Ben, daha özel olarak üniversitenin özelleştirilmesi, vakıf üniversite ve müteveli heyet denilen ucubenin nitelikleri hakkında açıklamalar yapacaktım. Fakat isabet de oldu; çünkü, bu açıklamaların da öncesinde yine genel olarak bir değerlendirme yapmayı da planlamıştım.

Şimdi müsaade ederseniz, ilk turda bu genel açıklamayı yapmaya çalışacağım. Bir temel sorun var YÖK'le ilgili. O sorun şöyle ifade edilebilir: Birkaç küçük soru halinde bunu ifade edebiliriz. Eski üniversite düzeni; yani, 4936 sayılı Kanun, ondan sonra onun tashihi, düzeltilmesi için 1960'da çıkarılan 115 sayılı Kanun, sonra 1750 sayılı yeni kanun.

Buna bir sistem oluşturmuşlardı. İlki 1946 tarihli, yani 4936 sayılı Kanun. Bunların oluşturduğu sistem, YÖK Yasası diye bilinen yasa çıkınca ya kadar temel niteliklerinde bir değişiklik olmaksızın, ve geliştirilmek suretiyle 1980'li yıllara getirilmişti.

Şimdi burada ilk soru şu: Bu yasa ile yasalarla getirilen sistem, niçin kim tarafından, hangi amaçla ve neye dayanılarak değiştirildi; kim yaptı yani bu işi?

Türkiye de bu YÖK denilen nesneyi kim icat etti; hangi gerekçe ile icat etti, niye getirdi ve nash getirdi?

İkinci nokta şu; o da bir soru: Bu YÖK sistemi denilen sistem, eğer bir reform sistemi ise -ki bence deform sistemidir- niye normal parlamenter sistemin işleyişi esnasında değil de, olağanüstü dönemde ve yasa koyucu yetkisinin beş tane generalin elinde olduğu dönemde getirilmişti? Bu soruyu da sormak lazım. Niye acaba bu beş general yasa koyuculuğa soyundukları zaman, böyle alalecele ve de fazlaca bir araştırma-inceleme veya geniş bir tabanda yoklama yapılmaksızın böyle bir sistem icat edilmiştir.

Üçüncü soru: Bu sistemin, YÖK sisteminin niçin Anayasaya sokulduğu sorusudur; kim soktu bunu Anayasaya? Hemen hatırlatayım, Danışma Meclisi değil, Danışma Meclisi dışında bu Anayasaya monte edilmiş, bir hükümdür.

Bu sorulara tek tek cevap vermek yerine, müsaade ederseniz; yine genel bir gözlem olarak şunları size açıklayayım kendi kanaatim olarak.

YÖK sistemi, benim anlayışına ve gözlemime göre Türk bilim, kültür ve fikir yaşamını tahrip etmek için düşünülmüş bir sistemin ilk parçasından ibarettir. Türkiye'de 1980 sonrasında fikir üreten bütün odakları imha etmek planı tatbiki konulmuştur, işte üniversite ile ilgili YÖK sistemi de bu büyük planın bir parçasından ibarettir.

Ashında bu sistemi yasalastıranların fazla bir günahı bir manada yoktur; çünkü, bu sistemi pompalayanlar, onların dışındadır ve çoğu da dış kaynaklıdır. Yasa gücünü kullananlar, yasama gücünü kullananlar, bilgisizliklerinden, cahilliklerinden -açıkça söyleyelim- ve üniversite kavramının ne olduğundan habersiz olmalarından dolayı bu getirilen şeyin iyi bir şey olduğunu zannetmişlerdir; öyle inandırılmışlardır ve aldatılıp bu tazeğe düşükleri için de YÖK düzeni, Türkiye'de üniversal yaşamın üstüne, Türkiye'de fikir ve kültür yaşamının da üstüne bir asker bavulu gibi düşmüştür.

Bunun devamlı hale getirilmesinin de planlandığı bellidir; şundan bellidir: Anayasaya bunu sokuşturmak, işte buradan kaynaklanıyor. Bunu Türkiye'nin başına devamlı bir bela olarak geçirmek için bu planı yapanlar, bunu Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına da geçirmeye muvaffak olmuşlardır.

Şimdi, zannediyorum bu sistemle izlenen amaç, gerçekleşmiştir. Üniversal yaşam sadece ders okutulan, kurs yapılan, orta öğretim veya daha da ilkokul kurumları haline düşürülmüştür.

Yine son zamanlardaki gelişmeden de anlaşıldığına göre, ashında bu sistemi düşünenler, Anayasaya sokmalarına rağmen, ileride doğabilecek tehlikeleri de göz önünde tutarak, bunu sadece -YÖK'ü geçiş dönemi olarak düşünmüşlerdir, şimdi bundan asli amacı teşkil eden mütevellili sistem diye anılan sisteme geçiş hazırlıkları yapılmaktadır. Bu suretle, artık büyük holdinglerin, holding profesö-

rü kullanmalarına gerek kalmayacaktır, çünkü üniversiteler tamamen holdinglerin eline geçmiş olacaktır. Hazırlık da budur. Tasarı falan ayrıntı. Anayasaya uygundu, aykırıydı filan gibi sözler arasında gerçekleştirilmek istenen budur.

Eğer vakit elverirse, niçin YÖK sisteminin yanlış olduğuna dair bir iki noktaya da dokunayım. Bir kere üniversiteyi YÖK sistemi bir eğitim-öğretim kurumu sayıyor; bu yanlıştır, üniversite eğitim öğretim kurumu değildir. Eğitim hiç değildir. Eğitim askerde yapılır, hasta bakıcı hastanesinde yapılır filan. Eğitim üniversitede yapılmaz; bu yanlıştır. Belki çok geride kalan bir yan ürün olarak doktor adayına nasıl iğne yapılacağını öğretmek falan eğitim sayılabilir; ama onun dışında üniversitede bilim üretilir. Üniversitenin asli ödevi de görevi de budur. Öğretim bile üniversitenin yan ürünüdür. Üniversiteler bilim dinamolarıdır, orada bilim üretilir ve bu bilim üretilirken aynı zamanda yurdun belli mesleklerindeki ihtiyacını karşılayacak öğretim de yapılır. Onun için üniversitede öğrenciler de vardır. Üniversitede bilim adamları ve bilim adamları adaylarının yanında meslek öğretimi gören kişiler de vardır.

İkinci yanlış şudur: YÖK sisteminde özerklik yoktur. Özerklik deyince, aslında bilim yaşamında üniversite düzeyinde, hatta fakülte düzeyinde idari bakımdan muhtariyet, ekonomi anlaşılır; bu yoktur. "Vardır" diyenlere inanmayın; çünkü, tamamen yanlıştır, kavram karışıklığına getirmek istiyorlar bunu.

Zaten monolitik yapısı da -YÖK sisteminin- buna manidir. Üniversitelerde mevcut olduğu söylenen 1970'in icadı olan, "bilimsel özerklik" diye bahsedilen kavram da yanlış bir kavramdır, üç tekerlekli bir bisiklet gibi bir kavramdır. çünkü, bilimsel özerklik diye bir kavram yoktur, bilimsel özgürlük vardır. Özerklik, otonomi kavramı, idareye, yönetime müteallik bir kavramdır. eğer o varsa onun içinde, bilimsel özgürlük tahakkuk eder, gerçekleşir. Yoksa, bilimsel özerklik kavramı, merhum Başvekil Nihat Erim'in uydurduğu ve o tarihte Anayasaya soktuğu bir kavramdır. Böyle şey yoktur.

YÖK sisteminin bir özelliği de, üniversitelerin yurt gerçekleriyle ilgisini kesmektir, bunda da oldukça başarılı olduğu bellidir. Zannediyorum bu salonun ağız ağıza dolu olması gerekirken, niçin

tenha olduğunu da bu izah etmektedir. Üniversitelerin toplumla, siyasal yaşamla ilişkilerinin kesilmesinde büyük bir başarı kazanıldığını itiraf etmek lazımdır.

Bu konuda size müsaade ederseniz bir örnek de arz etmek istiyorum: YÖK Kanununda birtakım tanımlar var. Bu tanımlar 3'üncü maddede, uzun uzun, öğretim üyesi kimdir, üniversite nedir, fakülte nedir vesaireyi anlattıktan sonra, yardımcı doçent kimdir, doçent kimdir diye arıyorsunuz; o arada öğrenciyi unutmışlar, öğrenci tanımı yok.

Ondan sonra başka bir yerde öğrenci tanımlanmıyor, öğrencinin neler yapacağı ve neler yapmayacağı anlatılıyor. Deniyor ki: "Belli bir sürede biteceksin, yoksa atarım seni; harç vereceksin, disiplin suçu işlemeyeceksin..." Disiplin suçu tabii ki işlemeyecek. Fakat, özel bir suç nev'i de söylüyor bu arada; "anarşik ve ideolojik olaylara da katılmayacaksın" diyor. Anarşiyi anladık; ama ideolojik olaya katılmanın ne demek olduğunu anlamıyorum. Bu da öğrencilere yasaklanmış

"Ayrıca, siyasal partilere girmeyeceksin" diyor. Kanun buna "Öğretim elemanları" diyor. Başlık şöyle: "Her düzeydeki öğrenciler, siyasal partilere ve bunların her türlü yan kuruluşlarına üye olamazlar. Bir parti hesabına siyasal faaliyet gösteremezler."

Buradaki cevherleri müsaade ederseniz kısaca belirtelim. Siyasal partiye üye olmamak; niçin acaba? 18 yaşını bitirmiş, hatta 20 küsur yaşlarında bir öğrenci siyasal partiye üye olmayacak; demokrasi gereği mi acaba böyle düşünülmüş? Çünkü, bizim başka "medeniyet" diye bildiğimiz, girmek için de can atığımız Avrupa Topluluğunda böyle bir yasa kimsenin aklına gelmemiş, kimin aklına geldi de bunu acaba buraya koydu, siyasal partiye girme diye?...

"Her düzeydeki öğrenci" demiş. Burada dikkatinizi çekerim. Mesela bir parti üyesiyim, avukatım, kendimi geliştirmek istiyorum. Bir siyasal bilimlerle uğraşan bir fakülteye başvuruyorum, beni lisans üstü programına kabul et, ben uzmanlaşmak istiyorum diyorum; beni kabul etmiyorlar, çünkü sen siyasal parti üyesisin diyorlar. Artı, eğer her nasılsa siyasal parti üyesi olduğumu gizleyerek

girmişsem ben, derhal hakkımda disiplin kovuşturması yapıyorlar.

"Yan kuruluşlarına da üye olamazlar partilerin" diyor; bu yan kuruluşun ne olduğunu da çıkaramadım. Var mı böyle bir şey?

Sonra, "Bir siyasî parti hesabına..." diyor; bu siyasî parti hesabına, hukukî bir laftır, komisyon ilişkisinde, Borçlar Kanununda düzenlenmiştir, hesabına... Yani, bunu anlatıyorlar, Borçlar Kanununda, "Kendi namına veya müvekkili hesabına" der. Yani, bu kanunun ne kadar güzel, ne kadar özenle yazdığını gösteren... Tabii ki hızımı alamayıp, en sonunda "Derneklere de giremezsin" demişler çocuklara. Bunları yapamadığın gibi, ayrıca da derneklere giremezsin. Sendika falan olunca, tabii zavallı çocuk gitmiş, boş zamanlarında bir işçi statüsünde çalışıyorsa, tabii sendikaya da giremeyecek, sendikadan uzakta kalacak.

Öğrencileri toplum yararına, kişisel çıkarların üstünde tutun, aile, ülke ve millet sevgisiyle dolu, Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış falan gibi yetiştirecekmişiz öğrencileri; bütün bu yasaklardan sonra da hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip olacakmış. Vallahi ben olsaydım olamazdım, yeni öğrenciler bunu nasıl yapıyorlar bilmiyorum.

Kısaca ne yapmalı sorusuna geçiyoruz. Yapılacak şey gayet basit. Türkiye'de 1946'dan itibaren denenmiş, üzerinde o zaman düşünülüp, yaratılmış, başını da büyük merhum hoca Sıttık Sami Onar'ın çektiği bir sistem geliştirilmiştir. Bu sistemde yaşayan arkadaşlar var burada. Başta en yüksek düzeyde Sayın Nahit bey dostumuz var rektörlük düzeyinde. Hepimiz de idarî düzeyde öğretim üyesi olarak öğretim kurumlarında dekan yardımcılığı, senato üyeliği gibi birtakım görevler de yaptık. Bu sistem, Türkiye için yegane seçenektir; bunu seçmek lazımdır. Aksaklıkları vardır, var idi; bunu hepimiz de biliyoruz. Ama katılımcı sistemdir. Bütün öğretim üyelerinin ve yavaş yavaş başka elemanların da, hatta öğrencilerin de katılımıyla mükemmel bir denetim sağlayacak bir sistemdir. Aksaklıkları düzeltilebilir. En mükemmel kanunlarda bile, en mükemmel düzenlemelerde bile, aksaklıklar olur. Kanunlar eskir, zaman geçince yeni zamanın icaplarına uygun değişiklikler yapı-

lır; ama o sistemi kaldırıp, onun yerine YÖK sistemini koymak, apaçık bir irticadır, gericiliktir. Onun için, yapılacak şey, eski sistemi düzeltilmiş şekliyle Türkiye'de yeniden ihdas etmektir. Özellikle katılımcılık yönünden bunu besleyerek, değiştirerek yeniden kurmaktır.

Bu arada yapılması gereken işlerden birisi de, üniversiteyi mektepten ayırmaktır. Her yörede üniversite -bakkal dükkanı açar gibi- diye tutturup, aslında hiçbir fonksiyonu da olmayan, üniversite değil, mektep vasfına bile haiz olmayan müesseseler yaratmak, ondan sonra da oraya 12 tane öğretim elemanı gönderdik, adam başına, üç kişi başına bir tane hoca düşüyor vesaire diye böbürlenmeleri bir tarafa bırakmak lazımdır. Çünkü, üniversite başka bir şeydir; üniversite bilim üreten yerdir. Bir hukuk fakültesinde en son yayınların da izlenebileceği bir kütüphane yok ise -ki Diyarbakır ve Konya'da böyledir- oraya üniversite denemez, o fakülteye fakülte denemez. Burada kendimizi aldatmamak lazımdır. Üniversite ile mektebi ayırmak ve bu fiktif üniversiteleri veya fakülteleri ortadan kaldırarak gerçek toplumsal kökleri olan, büyük kentlerde kökleşmiş müesseseleri yeniden hayata geçirmek lazımdır. Bunun da çaresi, söylediğim gibi, bu 4936 sayılı Kanunla getirilen sistemi genişleterek yeni bir biçime sokmak ve buna göre yeni kuruluşları sağlamaktır.

Teşekkür ederim Sayın Başkan. (Alkışlar)

BAŞKAN- Sayın Aybay'a çok teşekkür ediyoruz.

Özellikle süreye de çok titizlikle riayet etmesi sayesinde hızla ilerleyebiliriz; sonuçta sanıyorum sorularınıza cevaben 4936 ile ilgili daha aydınlatıcı açıklamalar yapacaktır ve alternatif üzerinde biraz daha ayrıntıya girebileceğiz.

Şimdi ikinci konuşmacı olarak Sayın Uğur Derman; buyurun.

UĞUR DERMAN- Sayın Başkan, sayın panel üyeleri ve sayın dinleyiciler; bu panele katılırken bir şeyi daha fark ettim. Hekimlik ile panelistlik arasında önemli bir fark var. Hekimlikte bir konsültasyona gittiğiniz zaman, daha ileri son sözü söyleme hakkına sahipseniz, avantajlı duruma geçersiniz. Panelde ise, söz sırası geriye düştükçe söy-

leyeceğiniz sözler azalıyor ve kısıtlı olmaya başlıyor. Onun için, ben, sabahtan beri konuşulan önemli noktaların biraz -kalabildiğim kadar- dışın-da kalarak, toplantının İktisat Fakültemizin me-zunlarının toplantısı olduğunu dikkate alarak, bi-raz sayısal veriler üstünde durup, YÖK sisteminin bir değerlendirmesini yapmak istiyorum; ama ta-mamen sayıda kalıp, temel unsurlardan hiç söz et-medem geçmek mümkün olmayacak galiba.

"YÖK sistemi diye bir sistem var mı" diye dü-şündüm; böyle bir karara varmak da güç; çünkü, gerçek bir yöntemden veya sistemden bahseder-ken, o sistemin bazı ilkeleri olması gerekir ki, bir değerlendirme yapabilesiniz, bir tartışma yapabi-lirsiniz. Çok kısa süre içinde, YÖK, sabahtan beri değişik rakamlarla değişmiş, en az on kere de-ğişmiş, bazı konuşuculara göre onbeş kere değişmiş, bazı konuşuculara göre sekiz kere değişmiş; ama sık sık değiştiği ve aldığı bazı kararların, bir önce aldığı kararların tam tersi olduğu da görülmüş. Onun için, bu sistemin değerlendirilmesi güç. Na-sıl değerlendireceğim diye düşündüğümde, ürün-lerini değerlendirebilir miyiz; YÖK sonucunda or-taya çıkanlar neler; bunları değerlendirebilir miyiz diye düşündü ve o yolu izleyeceğim. Bunu yapabil-mem için de YÖK neden geldi başımıza ve üniversi-tenin YÖK öncesi ne gibi sorunları vardı, ne gibi YÖK ile çözümlenmesi amaçlanan sorunlar ne idi ve bu sorunlara çözmek için niçin YÖK gibi bir sis-temle başlanıldı, bunu tartışmak istiyorum.

Ben, biraz daha safiyane galiba bu amaçları değerlendirmişim; ama benim görüşüm böyle. Size bunları aktarmak istiyorum.

Önemli sorunlar ne idi: Genç nüfus hızla art-mıştı -ki, zannediyorum Türkiye'nin belki de hâlâ daha uzun yıllar en önde gelecek sorunu bu- nüfus patlaması en önemli sorunu. Genç nüfusu özellikle hızla artmıştı ve her yıl lise mezunu gençler da-ğ gi-bi yükseliyordu.

İki: O dönemde bile 19 üniversite açılmıştı. Bu-rası hemen vurgulanması gerekir; çok önemli bir noktadır üniversite sorununun. Gerçek üniversi-te işlevini kazanmış belki 8 üniversite vardı. O aç-ılan 19 üniversitenin 11'i bile daha doğru dürüst iş-ler hale getirilememişti. Ve açılan yeni üniversite-lerin öğretim üyesi gereksinimi bir türlü gönüllü

olarak karşılanamıyordu. Zaten o kadar bir üniver-site öğretim üyesi birikimi de yoktu.

Üç: Tam gün çalışan öğretim üyesi oranı azdı.

Dört: Bu arada tıp fakültelerine özel bir görev verilmişti. Eğitim gibi sağlık da çok önemli bir fonk-siyondur. Bu sağlık hizmetleri yurtta doğru dürüst yapılamıyor diye acaba tıp fakültelerine yüklenen hasta bakma şekli, değişik yerlerde biz üniversite açarsak, istem arkadan gelsin gibi -alt yapı da olma-dan bunu açarsak- acaba, sağlık hizmetleri, tıp fa-kültesi açılmasıyla düzelir miydi gibi bir yanlış iz-lenim vardı.

Beş: Bu çok önemli, sabahtan beri de vurgula-nan özellik. Üniversite öğrencilerini disiplin altın-da tutmak. Örneğin orta öğretimde olduğu gibi.

O dönemki yöneticiler, bu isteklerini daha çok kontenjanları açın, daha çok üniversiteler açın, öğ-rencileri disiplin altında tutun diye aktardıkları zaman, YÖK öncesi sistemde haklı olarak öğretim üyelerinin seçimle getirdiği yöneticilerden bu isteklerini yapamayacaklarını anladılar. Neden ya-pamıyorlardı?... Çünkü, öğretim üyelerinin haklı olarak üstünde durdukları konu, mesele sayıda de-ğildir, mesel kalitededir ve bir birikim olmadan sa-yıyı artırmaya kalkarsanız, kalitenin kaybı kaçınılmazdır. Bu noktayı bile izah etmekte zorluk çek-tiler herhalde ki, o dönemin yöneticileri" bunu nasıl yaptırabiliriz" dedikleri zaman, YÖK sistemini ge-tirdiler. Nasıl olacaktı?... Atama ve beğenmediği yöneticiyi istediği zaman uzaklaştırmalı bir sis-tem, ancak istediklerini uygulamaya koymanın ça-resi idi.

Peki, bu sistemi uyguladılar da, sonuçları ne ol-du? Hemen fakültelerin öğrenci kontenjanları artı-rıldı ve yeni tıp fakülteleri açıldı. Sabahki panelden bir ara dehşete düştüm; çünkü, Lütfi Duran hoca ile 29 diye başladık, Türkân Akyol hoca birinci konu-şmasında "30" dedi, ikinci arada 31'e çıktı, yani hızla üniversite sayımız artıyor. Bugün sayısında bile te-reddütlerimiz olacak noktaya geldik. Galiba 30 ta-ne var, 31'inci üniversite de plan döneminde.

Bu görevlerin içinde hızla fakülteler açılmıştır. İkinci çözüm, rotasyonla, hem de zorunlu rotasyon-la bu fakültelerin öğretim üyesi eksikliği giderileceği söylenmiştir. "YÖK de bunu yapacağız" demiştir; ama yapamamıştır.

Üçüncü olarak: Tam gün konusunda, "Yaparız, biz bunu yaptırırız" demiştir YÖK, en kısa zamanda sulanmıştır, sulandırılmıştır, dolayısıyla tam günü de çalıştıramamışlardır.

Dördüncü olarak: Yeni tıp fakülteleri açılmış; ama, öğretim kadroları oluşturulamadığından, sağlık hizmetleri de düzelmemiştir o yörelerde. Bazı konularda sağlık hizmetleri belki biraz daha iyileşmiştir; ama altyapı olmadığından, zaten o fakültelerin o yörelere sağlık hizmeti götürme görevleri olmadığından, oradaki beklenen etkinlik de olmamıştır.

"Öğrencileri nasıl disiplin altına sokarız"ın cevabı: Dakika başı vize yapmakla düşünülmüştür. Senede dört vize, iki zorunlu imtihan, altı sınav. Bu sayıdaki yazılı olması gereken, torpil yapılması diye yazılı olması gereken sınavlarla, öğrenciler artık bir üniversite öğretiminde çıkmış, lise öğretiminin de -kalitesi bakımından- altına inmiştir. Onun için, sabahki üniversitedeki eğitim, orta öğretim kalitesinin altına inmiştir noktasına ben de birleşiyorum. Bu, vizelerle hem öğretim üyeleri bunaltılmıştır, hem de öğrenciler bunaltılmıştır. Zaten bir şeyi tartışmaya vakit kalmamıştır; öğrenmeye öğretmeye vakit kalmamıştır.

Sınav; aman bir önceki dönemin sınav soruları nedir, onları çalışalım ve vaziyeti kurtaralım.

Burada bir şeyi de düzeltmek istiyorum. Vize geçer notu 40 değil, 30'a kadar inmiştir. Bütün bu durumda, üniversite öğrencisinin kalitesi iyileşmiştir demek mümkün değildir. Açık olarak, üniversite öğrencilerinin kaliteleri düşmüştür.

Enteresan bir olay var. Yasanın içinde dört beş çeşit kurul var. Oldukça özerk bir idari sistem gibi gözüküyor diyebilirsiniz. Yönetim kurulu, profesörler kurul, fakülte kurulu, akademik kurul, kürsü kurulu var; bütün bu kurullardan, üç tanesinin görevi, ancak üç yılda bir toplanıp, iki tane yönetim kurulunu seçici üye adayı seçmek gibi böyle acayip bir görevle yükümlüdürler. Fakülte yönetim kurullarının bile bir karar yetkisi yoktur. Nasıl yoktur?... Karar yetkisi vardır; ama üniversite yönetim kurulu, bu karar yetkisini beğenmezse geri de çevirmez, doğrudan doğruya değiştirebilir. Bir daha fakülte yönetim kuruluna gönderme gereğini bir daha duymaz. Bu hangi noktaya kadar inmiş-

tir, biliyor musunuz değerli arkadaşlar? Bir fakülteye yatay geçiş yapmak isteyen tek öğrencinin kararını iptal etme noktasına kadar da gitmiştir. İsteyenlere örneğini veririm.

Onun için kurullar yasada vardır, işlevde yoktur; fakülte yönetim kurulları bile yoktur. Bu dönemde YÖK'te görev alan kimselerin "Bizim sistemimiz özerktir" demelerini anlayamıyoruz. Açıkça "Bizim sistemimiz otoriterdir" desinler, sonuçlarını tartışalım; ama "Bu sistem özerktir" diye kendilerini kandırmasınlar.

Eğitimdeki kalite düşüklüğünün, bir de açık öğretim faslı var, ki oradan alınan diplomaların neye geçerliliği belli değil. Bu, eğer tartışma noktasıysa, yani biz üniversite öğretim üyeleri ittifak halinde değilsek, -kalite düşmüştür derken, YÖK, kalite iyidir diyorsa- o zaman gerçek başka birimler üstünde konuşalım. Bu olayı kamuoyu nasıl görüyor?

Çoğu gazetelerde ilanlar görüyorsunuz, "Şu fakülteden veyahut bu fakülteden şu üniversitenin öğrencisini alalım" diye. Kamu, üniversitenin yetiştirdiği öğrenciden memnun değildir.

Burada tıp fakültelerin başka bir özelliği ortaya çıkmıştır. Tıp fakülteleri, yıllar sonra Türkiye Büyük Millet Meclisinin hakkında soruşturma açılmasında ittifak edebildikleri tek eğitim sistemi unvanın kazanmıştır, Türkiye Büyük Millet Meclisi, tıp fakültelerinin mezunları, son yıllarda, özellikle yeni açılan tıp fakültesi mezunlarıyla bu ülkede sağlık hizmeti yapılamayacağını farkına varmıştır. Onun için de soruşturma açmışlardır. Yalnız, neyi soruşturacaklarını bilmiyorum; çünkü, neden olduğu belli zaten. Bir çırpıda 18 tıp fakültesi birden açarsanız, sonucu da olacaktır. Başka bir sonuç olması beklenebilir miydi?

Bir iki noktaya değinerek sözlerimi bitirmek istiyorum: YÖK'ün arada bir yayınladığı beyaz kitap vardır "Biz -sayılar da vardır bunun içinde- sayıca daha iyi noktaya geldik" demektedir. Bu verileri doğru kabul ediyorum; ama burada size bir tıp deyimini aktararak, kendi kanaatimi aktarmaya çalışacağım. Tıpta bir "Kuluçka devri" diye bir dönem var. Bu kuluçka devri, "Olay başlamıştır, ama ürünün sonucu veya hastalık ortaya daha çıkmamıştır" demektir; yani, bu başlangıçla hastalığın orta-

ya çıkma arasındaki döneme biz kuluçka devri diyoruz.

Varsayalım ki YÖK'ün verdiği sayılar doğrudur; yani, üniversite öğretim elemanları sayısı YÖK sırasında artmıştır. Sayın dinleyiciler, bugün sadece yardımcı doçentin yetişmesi için bile bir yedi sekiz senelik dönem gerekir. Eğer bugün yedi sekiz sene öncesinin üniversitesine öğrenci olarak - on-on iki senenin öncesinin- grip de bugün yardımcı doçentlik yapacak kadar iyi yetişmiş bir ürün varsa bu YÖK'ün marifeti değildir, daha önceki sistemin ürünüdür.

"Bilimsel yayınlar artmıştır" diyorlar. Varsayalım öyledir. Bugün bir bilimsel yayının bile düşünülüp yayınlanması üç seneden önce yapılamaz. Artı, bunu kim yapacak; doçentler, profesörler, yardımcı doçentler. Bunlar kim? Bir önceki dönemin yetiştirdiği öğretim elemanları.

Onun için, bugün YÖK'ün "Biz yetiştirdik, işte bizim ürünümüz" diyeceği sadece -bir ürün var, birkaç ürün var ortada- öğrencilerdir. Bu öğrenciler de tıp fakültesi eğitim hakkında Meclis soruşturma açmış. Sonuç ortadadır.

Bundan sonra neler yapmak istiyoruz? Bir tane çok karamsar bir tablo var ortada. Bu karamsar tablo şu: Öğretim üyesi olmaya, bu yeni ve kalitesini beğenmediğimiz öğrencilerin istek derecesi ne noktadadır, bir de oraya bakarsak, iş çok kötü.

YÖK'ün, bu sistemin getirdiği büyük bir olumsuzluk, üniversitede öğretim üyesi olma hevesini, isteğini, güvencesini ortadan kaldırmıştır.

Öğretim üyesi olmanın bu sistemden önce iki ögesi vardı. Zaten maddi olarak çok da ahlım şahım bir pozisyon değildi. Bir, saygınlığı vardı; iki, güvencesi vardı; üç, bir de bir şeyler yapmak, kendi yönetiminize katılmanın getirdiği bir heves vardı. Bugün bütün bunlar ortadan kalkmıştır, tıp fakülteleri hariç. Çünkü, tıp fakültelerinin uzman olma bir özelliği vardır, o ayrı. Onun dışında, özellikle sosyal bilimlerde, eskiden bütün öğrenciler akademik kariyere girmek için yarışırken, mezun ettiklerinizin en iyilerini alırken, bugün akademik kadroya başvuranlar, eğer üst yüzde 25'te ise, o fakülteler kendilerini çok mutlu hissetmektedirler. Bunun sonucu 5 sene sonra öğretim üyesi kalitesinin karkunç, bugünkünden de kötü bir noktada olacağının işaretidir. Onun için, yapılacak tedbir-

lerin bütün bu noktaları dikkate alarak ortaya konması gerektiği inancındayım.

Bence en önemli ve ileriye dönük, dikkatle izlenilmesi gereken nokta, budur. Bir de bu sistem başarılı mıdır?... Bu sistemin başarılı olması mümkün değildir zaten. Çünkü, bu sistem, kendi elemanlarını getirmemiştir, eski elemanlarını yeni bir sisteme monte etmeye çalışmıştır, yeni bir sistemle yönetmeye çalışmıştır.

Bu sistem neden başarısız olmaya mahkumdur? Çünkü, kendi elemanlarının kendi kullanacağınız, esas işlevi yürütecek kimsenin benimsemediği bir sistemin başarılı olması mümkün mü? Siz bana emir vereceksiniz, bu emiri hiçbir itirazım olmadan uygulayacağım. Aynı memur zihniyetinde. İşte, memurdan ne kadar verim alıyorsak, o kadar.

Sabahleyin konuşan sayın panelist Profesör Erol Zeytinoglu, "rektör rektördür, öğretim elemanı da, işte profesör de profesördür" dedi; ama, bir kimsenin istekle çalışması, kendi sistemini benimseyerek çalışması başkadır, benimsemeden iş olsun diye sırf derse girip çıkması başkadır. Bu sistemi öğretim üyeleri benimliyorlar mı? Bu salonda, 1986 Nisanında bir açık toplantı yapılmıştı, Sayın YÖK Başkanı, Sayın Cumhurbaşkanı, o zaman Sayın Başbakan Turgut Özal ve Millî Eğitim Bakanı vardı. O toplantıyı hatırlayanlar, öğretim üyelerinin YÖK sistemi karşısındaki hissiyatını hatırlayacaklardır. O toplantıdan sonra Ankara ve İzmir toplantıları iptal edildi.

Sözlerime burada son vermek istiyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN- Sayın Uğur Derman'a çok teşekkür ediyoruz.

Üçüncü konuşmacımız, Sayın Kemal Gürüz; buyurun efendim.

KEMAL GÜRÜZ- Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın İktisat Fakültesi Mezunlar Derneği Başkanı, kıymetli dinleyiciler; sizlere hitap etmekten duyduğum mutluluğu ifade ederek söze başlıyorum.

Ben, 17 Ağustos 1985 tarihinde Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörlüğüne atandım. 17 Ağustos 1990 tarihinde de görevim sona eriyor. Bu süre zarfında üniversite yönetimine, felsefesine, dünyada-

ki uygulamalara bir parça kafa yordum. Sizlere, bunun sonunda elde ettiğim bilgileri, tecrübeleri aktarmaya, arz etmeye çalışacağım.

Şimdi, 2547 sayılı Kanundan sonra, 6 Kasım 1981'den bu yana geçen 8 yıl zarfında yapılan uygulamalara şu üç eleştiri yöneltilmektedir.

1. Özerklik gitmiştir. İdari özerklik gittiği için, akademik özerklik de gitmiştir.

2. Eğitimin kalitesi düşmüştür.

3. Araştırmaların kalitesi düşmüştür.

Bütün bu eleştiriler, o boyutlara varmıştır ki, bir YÖK edebiyatı doğmuştur. YÖK'leme, YÖK'seme, yani ön ek olarak YÖK'le başlayan veya son ek olarak YÖK'le başlayan veya son ek olarak YÖK'le biten bir yepyeni kelime hazinesi doğmuştur. YÖK, çok kötü bir kelime olarak kamuoyuna yansıtılmaya çalışılmıştır.

İngiltere'de 1988'in temmuz ayında bir kanun çıktı. Bu kanunun adı *Reform Act*, 263 maddelik bir kanun, İngiliz tarihinde görülmemiş bir kanun, bu bakımdan da bizim YÖK Kanununa benziyor. Daha da ileri gitmişler, ilköğretimden yükseköğretime kadar bütün eğitim, öğretim kademelerini bir tek kanun altında toplamışlar.

Bazı maddeleri çok ilginç, müsaade ederseniz onları size arz edeyim: Kanunun 131'inci maddesi, İngiltere'de merkezi bir planlama, denetleme ve koordinasyon kurulunu kanunla kuruyor bir defa. Bu daha önce de vardı; ama Maliye Bakanlığı tebliğiyle kurulmuştu 1919'da. 15 kişilik bir kurul kuruyor, yeni adı *University Council*. Bunun üyelerinin en az 6'sının, en çok 9'unun üniversite mensupları, geri kalanı da, ters orantıyla gidersek, sanayi, ticaret ve finans alanlarında veya herhangi bir meslekte temayüz etmiş kişilerden olacağını öngörüyor. Üniversitelere hükümetin kontratla para vermesini öngörüyor ve kontrat şartları yerine getirilmediği takdirde, parayı faiziyle birlikte geri alma hakkı tanıyor.

Ayrıca, devam ettiğimizde, çok enteresan bazı maddeler görüyoruz, bunlar illa Türkiye'ye uygulanсын diye söylemiyorum, örnek diye arz ediyorum. "İş garantisi" adı verilen sürekli iş garantisi ki, bu, normalde doçentlikten sonra verilir, doçent kademesinin eşdeğerinden sonra verilir; bunu kaldırıyor. Hem de şunlar için kaldırıyor: Bir

üniversitede görev yapmakta olup da, bir üst unvan kademesine terfi edenlerle aynı unvan kademesinde başka bir üniversiteye geçenler için de bunu kaldırıyor.

Yine kanunda çok üzerinde tartışılan bir konu. Orada ben Aydın beye katılıyorum; akademik özerklik kelimesi Türkiye'de yanlış kullanılıyor. Akademik hürriyetin tarifine ilişkin kanunun ilk tasarisında bir madde yok; çünkü, İngiliz Hükümeti de, "Akademik hürriyet tarif edilemez" diyor.

Bütün bunlar, 900 yıllık bir süreç sonucu ortaya çıkan şeyler. Modern üniversitenin tarihi Bologna Üniversitesine gidiyor.

Bologna Üniversitesi ilk kurulduğunda -ki, galiba kuruluş tarihi 1088- üniversiteyi tamamen öğrenciler finanse ediyor; parasını veriyor, öğretmenlerin maaşlarını öğrenciler veriyor; üniversitenin rektörü de bir öğrenci. Bu 13'üncü yüzyıla kadar sürüyor. Fakat, öğrenci-rektör geleneği 17'nci yüzyıla kadar sürüyor. Sembolik olarak öğrenci-rektör İskoç Üniversitelerinde de bugün vardır.

Üniversiteler topluma ve insanlığa hizmet için vardır. Özellikle vergi mükelleflerinden toplanan vergilerle finanse edilen üniversitelerin 936 sayılı Kanunda olduğu gibi, hiçbir makama hesap vermeden bir fildişi olarak kalması düşünülemez; dünyada da böyle bir üniversite yoktur. Tamamen kendi seçtiği organlar eliyle yönetilen tek bir üniversite, dünyada yoktur. Arz edeceğim.

900 yıllık süreç zarfında iki türlü sistem gelişmiş. Bunlardan birincisi, Kıta Avrupa sistemi. Geleneksel Kıta Avrupası sisteminde, rektörler bir seçiciler kurulu tarafından seçilir; doğrudur. Ancak, bu hiçbir zaman -Yunanistan hariç- tüm öğretim üyelerinin katıldığı bir seçim değildir. Kimi yerde öğretim üyeleri de katılır, öğrenciler de vardır, senato da vardır, küçük senato, büyük senato; seçiciler kurulu diyelim buna.

Ancak, bu ülkelerin büyük bir çoğunluğunda rektörün nihai ataması, devlet başkanı veya onun delege ettiği yetkiler dahilinde Millî Eğitim Bakanı tarafından yapılır. Doğrudur, genellikle ilk seçileni gönderir; ama birçok hallerde -bu konuda yazılmış ilmi makaleler vardır- bu üst makamın tayin yetkisi rutin bir onay.

Kredi ve

Akbank Kredi Kartları...Visa...Eurocard/MasterCard.
Çağdaş ödeme araçları... Kredili ve saygın.Akbank
Kredi Kartları'nda **Alışveriş Kredisi, Nakit Kredisi**...
Nakit çekme avantajı... 617 Akbank şubesinden...
ATM'lerden...Tüm dünyadaki üye bankalardan...
Gelin Akbank'a... Dilediğiniz zaman... Dilediğiniz
kartları seçin...Yurt içi,yurt dışı, ya da ikisini birden.

“Saygın Akbanklılar” arasına
siz de katılın. Rahat yaşayın...
Güzel yaşayın...

AKBANK
“Güveninizin Eseri”

Saygınlık

Ayrıntılı bilgi için lütfen
Akbank şubelerine uğrayın.

Akbank'la yaşamak güzel

ÇBS

inşaatınızda güç
yuvanızda güzellik

ÇBS SUPERLAC

ÇBS PLASTİK

ÇBS LUX

ÇBS AKROLİT

ÇBS
güçlü boya

Şimdi önemli olan şu: Rektörün yanında Kıta Avrupası ülkelerinde bir de hükümetin tayin ettiği idari, mali işlerden sorumlu bir hükümet görevlisi vardır. Onda hukukçu olma şartı aranır genellikle, yetkileri de eyaletten eyalete değişir. Fakat, idari ve mali konuda her türlü yetkidir. Onayı olmadan üniversitede profesör ilanı dahi verilemez.

İkinci önemli vasfı, akademik ve idari konuları itibariyle üniversiteler doğrudan doğruya Millî Eğitim Bakanlıklarına bağlıdır. Örnekler vereceğim: Bazılarının beğendiği, birçok kurumumuza aldığımız Fransa'da, üniversiteler, o üniversitenin bulunduğu bölgedeki Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisi diyelim, -orada eğitim bölgelerine akademi adı veriliyor- bu kişi Rektör adını alıyor; ama, aslında bizdeki Millî Eğitim Müdürünün karşısındır.

Buna Millî Eğitim Müdürü diyelim; bunu bakan tayin ediyor. Üniversitenin her türlü toplantısına ya katılır, ya temsilcisini gönderir. Üniversitenin her türlü kararları bu kişinin önüne gelir. Mevzuata uygunluk açısından inceler ve aykırılık tespit ederse, kararları mahkemeye verir -üniversiteyi- veya telafisi mümkün olmayan kamu zararı doğacağına kanaat getirirse, reesen 3 ay süre ile kararları durdurabilir.

Aynı Fransa'da, Millî Eğitim Bakanının, bir jürinin kabul ettiği doktora tezini iptal etme yetkisi vardır ve iptal de etmiştir. 4 Temmuz 1986 tarihli *International Herald Tribune* gazetesini açın, Millî Eğitim Bakanlığınca bir tez iptal edilmiştir, jüri Başkanı Profesör açığa alınmıştır.

Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Almanya'daki profesör tayinlerini anlatabilirim size; Hollanda'daki sistemi anlatabilirim. Fakat, ana hatları tamamıyla bu.

İkinci sistem, Anglo Sakson sistemi. Anglo Sakson sisteminde devlet üniversiteyi yönetme yetkisini elinde tutmamış; yani prensiplerini en iyi uygulayanlar Anglo Sakson üniversiteleri olmuş. Üniversiteleri yönetme yetkisi, burada, toplumda temayüz etmiş kişilerden müteşekkil ara kuruluşlara devredilmiştir. Bu ara kuruluşlar gerek İngiltere'de, gerek Amerika'da ve de İngilizce konuşulan her türlü ülkede iki kademedir. Birincisi, ülke çapında, genel bir koordinasyon, denetim, planlama organı.

Amerika'da her eyalette bir tane var. Adı eyaletten eyalete değişiyor.

Bir de her kurumun kendine mahsus bir yönetim kurulu var. Amerika'da bunun adına mütevelli heyet deniyor. İngiltere'de *council* deniyor.

Burada Amerika ile İngiltere arasında bir fark var. Amerika'daki bu tür yönetim kurullarındaki üye sayısı çok daha az. Ortalama rakam, devlet üniversitelerinde, 9-10 civarında, özel üniversitelerde daha fazla ve Amerika'daki heyetlerde hiç üniversite grubu bulunmadığı gibi, genellikle bürokrat da bulunmuyor.

İngiltere'deki ve İskoçya'daki *council ve cord*'lar çok daha kalabalık. Mesela Nottingham Üniversitesinde 55-60 kişi. Bunun yüzde 20'sini üniversite senatosu seçiyor. Diğerleri o bölgedeki okul müdürleri, sanayi-ticaret temsilcileri, hatta kliselerin temsilcileri vesaire.

Anglo Sakson sisteminde rektör, bir aday tespit komitesinin -orada öğrenciler de, öğretim üyeleri de vardır- süzgecinden geçmiş kişiler arasından, ama bağlı kalması şart değildir -İngiltere'te böyledir, Amerika'da da- bir rektörü atar. Amerika'da da uzun sürelidir, akademisyen olma şartı aranmaz. Genellikle o üniversitenin mensupları arasından rektör atanmaz ve başlıca üniversitenin icra organıdır. Buna mukabil, hükümet parayı verir, ondan sonra hiçbir şekilde üniversiteye karışmaz; yani, Almanya'daki muadili bir kamu görevlisi, Amerikan, İngiliz, Anglo Sakson Üniversitelerinde yoktur.

Özerklik meselesine gelelim;

"Özerklik bizde üç unsurdan meydana geliyor" deniyor; idari özerklik, bilimsel özerklik, mali özerklik. Acaba dünyada böyle mi deniyor? Çünkü, üniversite yönetimi bugün çok tetkik bir konu, fevkalade üst düzeyde bir konu. Bu konuda çıkan bilimsel yayınlar var dergiler var, her yıl yüzlerce konferans yapılıyor, dernekler var... Bunları hiç takip etmeden, dünyada ne olup ne bittiğini bilmeden, sırf üniversite hocası olmamız sıfatıyla biz bu işi de biliriz diye meselelere zekâmızla yaklaşmaya çalışmak bir yere varmaz. Onun için bunları bir defa okumak, takip etmek şarttır.

Bakalım onlar özerkliği nasıl tarif ediyor: Yine Aydın beye katılıyorum. Özerklik kelimesi de ente-

resan, bağımsızlık kelimesi kullanılıyor, otonomi...
Ve beş unsurdan meydana geldiği söyleniyor.

1. Üniversitede kimler öğretecek,
2. Üniversitede neler öğretilecek,
3. Üniversitede kimler öğrenecek,
4. Üniversitede kimler mezun olacak,

5. Üniversitede neler araştırılacak konusunda, üniversitenin organlarının ne derece yetkili olduğu, o üniversitenin bağımsızlık veya -özerklik tabirini yerleştiği için kullanıyorum- özerklik derecesini belirliyor. Zira, dünyada bu konularda tamamen kendi başına karar veren bir tek tane üniversite yok.

Nitekim, 1980'li yılların başlarında OECD'ye bağlı yüksek öğretimde kurumsal işletme merkezi adlı program, 12 Avrupa ülkesindeki 53 üniversitede bir araştırma yapıyor. Bu araştırmada 20 tane soru soruluyor üniversiteye ve bu soruları almada hangi mercilerin yetkili olduğu karar verilerek bir özerklik endeksi geliştiriliyor. Buna "bağıl özerklik endeksi" deniyor; çünkü, mutlak özerklik diye dünyada bir şey yok.

Sorulardan bir tanesi: "Profesörlerin atanması..." Kim atıyor profesörü? Birçok Kıta Avrupası ülkelerinde bakan atıyor; Almanya'da öyle yapılıyor. Üniversite adaylarına da bağımlı değil.

Daha enteresan sorular var. Diğer öğretim üyelerinin atanması... Bir müfredat programında ders değişikliği; bir araştırma projesinin kabulü. Bazı Avrupa ülkelerinin üniversiteleri kabul etmiyor araştırma projesini. İsviçre'de mesela Kanton'un eğitim müdürü kabul ediyor yanılmıyorsa.

Neticede, şöyle bir sıralama çıkıyor: Birleşik Krallık (İngiltere, İskoçya, Galler, Kuzey İrlanda) üniversiteleri negatif 100 ise, Belçika'nın özel üniversiteleri 93, İrlanda'nın 87, İtalya'nın özel üniversiteleri 73, İngiltere'nin politeknikleri 80, İsveç 59, İtalya'nın devlet üniversiteleri 48, Norveç 45, Danimarka 43, Hollanda 43, Fransa 42, Avusturya 32, Federal Almanya 29, İsviçre 20.

Kıymetli dinleyiciler, eğer, özerkliğin tek tanımını idarî özerklik ve rektör, dekan atama ile mi geliyor, seçimle mi geliyor olsaydı, İngiliz üniversitele-

ri bunun en altında olur; Alman, İsviçre üniversiteleri en üstünde olur; yani, tam tepe taklak olurdu.

Eğer YÖK gibi bir kurulun varlığı veya yönetim kurulu niteliğinde -adına ne dersiniz deyin; mütevelli heyeti üniversite mensubu olmayan kişilerin çoğunluğunu oluşturduğu bir kurulun üniversitenin başında bulunması özerkliğin bir unsuru kabul edilseydi, yine tam tersine olurdu. Ben yakinen bildiğim için söylüyorum, Amerikan üniversiteleri, devlet üniversiteleri, yani state üniversiteleri, İngiliz üniversitelerinden de daha özerktir. Belki iki misli daha özerktir. Demek ki dünyada böyle bir şey yok.

Bu, yıllardır Türkiye'de kamuoyuna benimsetilmeye çalışılan bir görüştür. Tamamen bilimsel mesnetten yoksundur. Zira, araştırmalar tam tersini gösteriyor.

Bilimsel özerklik konusunda söyleyeceğim bu. İkincisi, araştırmaların kalitesi. Geri gitti derken rakamlarla konuşmak lazım. Bir defa, şunda birleşmemiz lazım; bilimde, sanatta, sporda, millilik olmaz. Türkiye'nin kendine mahsus bilimsel kriterleri olamaz. Bu kriterler evrenseldir. 100 metreyi kim en hızlı koşuyorsa o birincidir. Biz burada bir tenis turnuvası tertipleylim kendi aramızda, adına Dünya Şampiyonası diyelim. Birimiz birinci olalım, dünya şampiyonu ilan edilelim; böyle bir şey yok. Kemanı ancak, belli bir şekilde çalabilen viritöz olabiliyor; bilim de bundan farklı değil. Bu da mükâşa edilir; ama, dünyanın üzerinde anlaştığı anlamlı bir endeksi var, Uluslararası Atıf Endeksleri var. Bir de bunların tanıdığı dergiler var. Bir tanesi Fen Bilimleri Atıf Endeksi, bir tanesi Sosyalbilimler Atıf Endeksi, bir tanesi de İnsani Bilimler.

Bu endekslerin tanıdığı dergilerde yapılmış olan yayın sayılarını size arz ediyorum, isteyen kompütüre basar, çıkartabilir bunları. 1974'ten başlıyorum, 238; Yıllar itibarıyla gidiyor, 214, 265, 327 -bunlar Türk Üniversitelerinde yapılan toplam- 367, 342, 591, 645 ve 1987'ye geldiğinde 718, 1988'de bizim tespitlerimize göre 921. Dolayısıyla araştırmaların geriye gittiği savı buna göre geçerli değil; başka bir gösterge bulan varsa, onu konuşuruz.

Niçin bu böyle oldu? Çünkü, terfilerde bir esas getirildi, doçentlik tezi kaldırıldı, fevkalade yerin-

dedir, çağdaştır. İkincisi, profesörlerde uluslararası yayın yapma şartı getirildi.

Bu böyle gidecek mi? Bir de araştırma fonları bazı üniversitelerde çok iyi işlemektedir. Bunun üzerine rakamsal bilgiler verebilirim. Araştırma fonları kurulmuştur, daha önce olmayan bir şeydi.

Bu böyle gidecek mi? Benim endişem var. 3455 sayılı Kanundan sonra endişem var. 3455 sayılı Kanuna "Ucuz profesörlük kanunu" diyorlar; onu kim o hale getirdi?

Sabah da konuşuldu, eskiden profesör olabilmek için kadro şartı vardı. Ben üniversitede kadro diye bir şeyin olmasına şiddetle muhalifim. kim olmayı hak etmişse, olmalıdır. 3455 sayılı Kanunla, aslında bu kadro darboğazı kaldırılmak istenmiştir. Bu bakımdan, bence yasama meclisi görevini yerine getirmiştir.

Görevini kim yapmamıştır? Size bir Jüri raporu arz edeceğim; isme gerek yok. "Profesörlük takdim tezi, daha önceden doçentlik tezi için toplanan materyala dayanarak..." diye devam ediyor. Bu, Jüri raporudur: "Çalışmanın bulgular kısmında ise incelenen 605 birimlik beş grup içinde bağıntının doğrusal regresyon ile gösterilebileceği..." filan için diyor, "Korelasyonun anlamlı olduğu belirtilmektedir" diyor; "İki değişkenli filan değişirken" diyor ve sonuçta, "dolayısıyla burada elde edilen iki ayrı sonuç geçerli değildir, tutarsızlık vardır" diyor.

Devam ediyor: "Çalışmadaki diğer hatalar ise şöyle açıklanabilir..." diyor; bu iki üç sayfa. Sonunda bir jüri üyesi nasıl bağlıyor, bakın: "Sonuç olarak, adaya sayılan eksikliklerine rağmen, profesörlüğe yükseltilmesinin uygun olacağı kamısını taşıdığını saygıyla arz ederim" diyor.

Arkadaşlar, iğneyi kendimize, çuvaldızı başkasına batıralım. Her gün bu tür raporlarla ben muhatabım, nasıl olsa o da oluyor, bu da olsun diye. Bizim üniversitemizde 30-40 kişi müracaat etti profesörlüğe, biz 10 kişi yükselttik. Fakat, üç jüri üyesinin iki tanesi böyle rapor verirse, bu idarî mahkemeden dönüyor. Sonuç olumlu ya diyor.

Bu konuda YÖK'ün suçu nedir?... Bu konuda YÖK'ü de suçluyorum. Kanunun 2'nci maddesi ile 26'ncı maddesinin (b) bendinin ikinci fıkrası gayet açık, "Uluslararası düzeyde yayın yapmış olmak"

diyor; bunun da kriteri var. Hiç değilse insan hayatı boyunca bir tane uluslararası dergide yayın yapar.

Bu tür insanların, üniversitelerden gelen yükseltilme tekliflerini, Yüksek Öğretim Kurumu geri çevirmelidir, yapmadı. Hep beraber tenkit edelim, size camı gönülden katılıyorum. Ve önümüzde ciddi bir problem vardır.

Üçüncüsü, eğitimin kalitesi geri gitti. Bu, aslında dünyada bugün performans göstergeleri üzerinde müthiş araştırmalar, inanamayacağınız kadar toplantı yapılıyor. En son ocak ayında bir proje vardı, ben de ona katılacaktım, başka bir sebepten dolayı gidemedim, en zoru, performansın ölçülmesi eğitim. Çünkü bu, bir öğrenci, öğretim üyesi, sınıf, imkân, denge meselesi. Bütün dünya bundan şikâyetçi.

Time Dergisinin, 21 Kasım 1988 tarihli nüshasında, Batı Alman Üniversiteleri hakkında bir yazı var. Cevaben okuyucu mektubu geliyor, "Alman üniversitelerinin eğitimdeki kalitesizliğin problemi, Alman üniversitelerini kendi kendilerinin yönetmesidir" diyor.

Başka bir örnek. Dünyadaki bir ülke içinde en prestiji üniversitelerinden biri Japonya'nın Tokyo Üniversitesi. Japonya'da buna Todayi diyorlar.

Yine Time dergisi: "Radikal reformculara göre, Japonya'daki devlet üniversiteleri tamamen özelleştirilmelidir" diyor. Bütün dünyada bu sorun var.

Şimdi, Türkiye'de örgün öğretimdeki okullaşma oranı yüzde 18. Okullaştırma oranında da çeşitli anlaşmazlıklar çıkıyor, yüzde 3 müydü, 5 miydi gibi. Bunların nereden çıktığını da size izah ediyim: Hangi yaş grubunu aldığınıza bağlı bu. 18-21'i mi alacaksınız yüksek öğretim çağı diye?... Almanlar, 19-21'i almışlar. 18-23'ü mü alacaksınız, 18-26'yı mı alacaksınız, oradaki nüfus rakamını nereden buldunuz?

Neyse, ezcümle yüzde 8 bugün örgün öğretimde. Bugün bilgi çağına geldik. Önümüzdeki sene 893 bin kişi var üniversite kapısında. Alabileceğimiz örgün öğretime, -şu anda rakamları bilmiyoruz- toplamı geçen sene 193 bindi, -galiba 60 bini açık öğretimde- aşağı yukarı 100 bin diyelim örgün eğitime aldığımız, dokuzda bir, yedide bir, en iyi oranla. Bilgi çağına girdik. Bugün bilgi çağının en

önemli vasfı ne? Her türlü iş, giriş düzenini dahi artık bir yüksek öğretim diploması gerektiriyor. Lütfe tabirimi yanlış anlamayın; olayları karikatürize etmek istemiyorum, ama samimi inancım o ki, bugünkü iktisadî şartlar içinde, Batı ile bütünleşme süreci içinde -ekonomik olarak- bir kişi fırıncılık dahi yapmak istese, artık yapamayacak, artık modern işletmeler kurması lazım, işletmeciliği bilmesi lazım. Bunlar dahi böyle. Bu adam illâ fırıncılık mı tahsil edecek? Hayır. Onun için insan gücü planlamasını da doğru bulmuyorum bilgi toplu-munda. Kim yapacak insan gücü planlamasını?

Ezcümle, sözlerimi şöyle bağlamak istiyorum: Yüksek öğretimi yönetimi ve değerlendirilmesi, bugün başbaşa bir araştırma alanıdır. 15-20 tane bilimsel periyodik çıkıyor, bir sürü dernek var; her sene yüzlerce kitap yayınlanıyor. Uluslararası kuruluşlar var. Bunların yayınlarını bilmeden, takip etmeden, dünyadaki gerçekleri ülkedeki gerçekleri bilmeden konuşmak doğru değil ve Sayın Uğur Derman'ın YÖK'e olan bir tenkitine canı gönülden katılıyorum, o da part-time meselesidir. Üniversitelerde ben de part-time olmaması inancındayım. Full-time olması gerektiği kanaatindeyim. Sıkıntılarımızdan bir tanesi budur.

YÖK'e bir tenkitim daha var. Yüksek Öğretim Kurulunda tamamiyle akademik veya idarî bürokratlar var. Çok büyük bir eksiklik var. Özel sektörün hiçbir temsilcisi yok; böyle bir şey düşünülemez serbest piyasa ekonomisinde böyle bir şey olmaz, anamalidir bu.

Dünyanın bütün ileri giden ülkelerinde üniversitelerin yetkili kurullarına bu tür insanlar girmiştir. Kıta Avrupasında her ülkede dahi sayıların artmasından dolayı, YÖK tipi muhtelif yetkileri değişen kurullar, merkezi koordinasyon değerlendirme kurulları kurmuştur. Başta İsveç ve Hollanda olmak üzere, Fransa, İspanya ve Portekiz'de dahi üniversitelerin yönetim kurullarına üniversite mensubu olmayan kişiler ağırlıklı olarak girmiştir. Bunun bir üyesi rektördür. Rektör, üniversitenin, dekanlar kurulunun önerdiği iki üç aday arasından kraliçe tarafından atanır. Diğer iki kişi -yönetim kurulunun- kraliçe adına Millî Eğitim Bakanı tarafından, toplumda temayüz etmiş kişiler tarafından atanır ve yönetim kurulunun başkanı rektör değil, o iki kişiden bir tanesidir.

Vaktimi çok geçtim, çok özür dilerim efendim.

BAŞKAN- Sayın Kemal Gürüz'e çok teşekkür ediyoruz.

Fark etmiş olacağınız gibi, zaman konusunda hiçbir müdahalede bulunmadım; çünkü, ikinci turda belki Sayın Gürüz hiç kalamayabilir; yani, ikinci ve birinci turların toplamıyla, sanıyorum diğer konuşmacılarla eşit bir süre kullanmış olabilecek, o bakımdan bir müdahaleyi gereksiz gördüm.

İlk turun son konuşmacısı olarak, Sayın Nahit Kumbasar; buyurun efendim.

NAHİT KUMBASAR- Teşekkür ederim.

Sayın Başkan, değerli panel üyeleri, sayın dinleyiciler; konuşmama, Yüksek Öğretim Kanunu ne gibi sonuçlar doğurdu diye bir kaç noktaya değinerek başlamak istiyorum. Bunun için de kanunun yürürlüğe girdiği kasım 1981'de, bizim üniversitemizde 200'e yakın öğretim üyesinin imzaladığı bir dilekçeyi size okumak istiyorum:

Dilekçe, Üniversitelerarası Kurul Başkanlığına gönderiliyor, şöyle: "Yürürlüğe giren Yüksek Öğretim Kanununun üniversitelerde idarî özerkliği kaldırması, YÖK'e günlük politikanın eylem alanı olabilecek biçimde ve başarılamayacak kadar ağır görevler ve yetkiler verilmesi, kurulların yetki alanlarının atama ile gelen yöneticilere aktarılması gibi önemli sakıncalar yanında, özellikle teknik üniversiteleri en olumsuz biçimde etkileyecek olan genç öğretim elemanları ile ilgili hükümleridir.

Asistanlık kurumunun kaldırılması ve genç öğretim üyelerinin nerede ne kadar çalışacaklarını bilememeleri, akademik çalışmayı çekici olmaktan çıkaracak, daha iyi olanaklarla üniversite dışına, ya da yurt dışına dağılacak; bu elemanların yerine yenileri bulunamayacak ve akademik kadronun kaynağı kuruyacaktır."

Sayın rektörlerin bir bölümü, hatırlayacaksınız, seçimle gelen rektörlerin ödün vererek seçtiklerini söylemişlerdi, ona atıfta bulunarak, "Ödün vererek rektör seçtiklerini söyleyen, yetkililere yanlış bilgi veren, kendi ifadelerinden de anlaşıldığına göre yasanın temel maddelerinin hazırlayıcısı durumunda olan bazı üniversite yetkilileri, yüksek öğretimi tahrir edecek olan bu yasayı bazı

gerçekleri dile getirmeyerek savunmayı da üstlenmişlerdir". Biz, aşağıda imzası bulunan falan diye devam ediyor.

Efendim, bunu niçin okudum?... Aradan geçen şu 9 yıl bize gösterdi ki, bu dilekçede düşünenlerin, düşünülenlerin, tahmin ed'lenlerin daha fazlası gerçekleşti. Burada "Asistanlık kurumunun kaldırılması şu sonuçları doğuracaktır" deniyor; onlar oldu.

O sıralarda üniversiteden ayrılıp yurt dışına, ya da endüstriye yönelenlerin bu hareket başlama-mışken, bu tahmin edilmişti; öyle oldu.

Onun dışında da birçok şey oldu tabii. Onlara şimdi değinmek istiyorum. Bu dilekçeyi imzalayanlar arasında üniversitemizin büyükleri var. Büyükleri derken, kendimi kastedmiyorum, çünkü o zaman ben olsa büyümüş küçülmüş denebilecek kimse idim. O zamanki büyüklerden var yani, şimdiki büyüklerden de.

O kimseler, gerçekten bunu böyle tahmin ediyorlardı. Nitekim de öyle oldu. Bu 2547 sayılı Yasadan önceki gelişmeleri Sayın Aybay söyledi, ben de bu konudaki düşüncelerimi çok kısa olarak söylemek istiyorum.

4936 sayılı Kanun -1946'da yürürlüğe girmişti- bir demokrasiye geçiş yasası idi. Zaten kendileri de kabul ediyorlar düzeltilmesi gereken noktalarının olduğunu. Demokrasiye geçiş yasası idi ve özerk üniversiteyi tanımıyor, fakat demokratik bir üniversite önermiyordu, onu getirmiyordu.

Zaten 1757 sayılı Yasa, bu nedenle değiştirdi 4936 sayılı Yasayı. İşte 1975'te Anayasa Mahkemesinin yasanın bir bölümünü iptal etmesiyle, 1980'e kadar ssürekli yasa çalışması oldu ve ben de 1974'te profesörlüğe yükseltildikten sonra, içine girme zorunda kaldığım idarî görevler dolayısıyla, hep bu çalışmaların içinde bulundum ve hiçbir şeye yaramadım; yani, 1975'ten 1980'e kadar olan bütün bu çalışmalar, sonunda olduğu yerde kaldı ve merkeziyetçi, antidemokratik ve özerkliği kaldıran bu yasa yürürlüğe kondu.

Bu yasa yürürlüğe girdikten sonra, 1982'de Anayasa hazırlanırken, Anayasayı hazırlayanlar şöyle bir düşüncede idiler: "Üniversiteler, kendileri tarafından seçilen organlar eliyle yürütülür".

Bu maddenin veya bu hükümlerin yerine, bugünkü biçimiyle Anayasa geldi, onu da sabahleyin dinledik.

Bu biçimiyle Anayasaya girerken, hatırlayalım ki, bizim kendi elimizle seçtiğimiz 27 rektörün de bir önerisi üzerine bu geldi. Bizim seçtiğimiz 27 rektörün önerisi vardı; biraz kusurlarımızı görmemiz gerekiyor.

Danışma Meclisi Başkanlığına bir dilekçe vererek, "YÖK Anayasaya girsin" dediler. Önerdikleri her ne kadar Anayasadaki bugünkü biçim değildi, kendilerinin savunabilecekleri bir yanları vardı. Ama, öyle önerdiler ve bu önerilerinden aşağı-yukarı iki hafta kadar önce de, -gazetenin kesiği yanımda duruyor- Sayın Devlet Başkanını ziyaret etmişlerdi. Sayın Devlet Başkanı, kendilerine, "üniversite anarşist yetiştirmemeli, bilim adamı yetiştirmeli" diyordu; yani, anarşistleri üniversitede yetiştirmekteymişiz, bundan sonra yapmayalım dediler ve -gazetede bir resim var- Üniversiteler arası Kurul Başkanı rahat duruşunda, diğer bütün rektörler esas duruşta dinliyorlar bu öneriyi.

Bunu neden söylüyorum?... Kendilerini eleştirmek için söylemiyorum. Bütün toplumlarda, özellikle bizim toplumumuzda, bazı koşullar, insanların kişiliklerini etkiliyor, davranışlarını büyük ölçüde etkiliyor. Biz seçtiğimiz zaman, demokratik üniversiteden yana olan ve öyle bildiklerimiz, daha sonra düşüncelerini, davranışlarını değiştirdiler. Hatta çok demokrat bildiğimiz yöneticilerimizden birisi ile ilgili anlatılan bir olayı söyleyeyim: Bir kurulda bir konu oylanıyor, bir kişi olumlu oy kullanmıyor. Kurulun sayın başkanı kendisine dönüp, "Sizin oyunuz olumsuz mu" diyor yani, bir olumsuz oya tahammül edilemiyor demektir, bari olumlu olsun diyor o da.

Şimdi, burada iki ayrı kişilik sergileniyor. Biri-si, demokrasiyi hazmedememiş bir kişilik. Öbürü de boyun eymeye alışmış bir kişilik.

Orada bunu söylemek yerine, başka davranışta bulunmak da mümkündür; ama bugünkü koşullar, en üst düzeydeki yöneticilerimizi bu duruma getirmiştir, bu, antidemokratik olan bu yasanın sonucudur. Bu yasanın getirdiği çeşitli zararların yanında böyle kişilikleri rendelediği, törpülediği de bir gerçektir.

Şimdiki durumda bu yasanın getirdiklerinden birisi de, yöneticilerin yönettiklerinden kopuk olusudur. Özel durumları bir yana bırakıyorum, kendi çabalarıyla bu yasaya rağmen fakülteleriyle, üniversitesiyle, temasını kurmaya, sürdürmeye çalışanların çabalarını ayrı tutalım; ama, genellikle öğretim kadrosu, daha doğrusu üniversitenin tümü, yöneticilerden kopuktur, yasanın yapısı gereği de bu böyledir.

"Kararlar hızlı, etkin alınsın diye, yetkiler merkeziyetçi olarak belli yerlerde toplanmak zorunda kalmıştır" diyor. Ben, buna kesinlikle katılmıyorum. Şu açıdan katılmıyorum: Üniversitelerde alınması gereken kararların hızlı olmaktan çok, tutarlı olması gerekir, benimsenmesi gerekir. Benimsenmeyen kararların doğru dürüst uygulanması mümkün değildir; sabahleyin bu konuya değinildi.

Bugün artık üretim yapan işletmelerde, yani maddesel üretim yapan demek istiyorum, bilim, ya da öğretim türünde üretimden bahsetmiyorum. Maddesel üretim yapan kuruluşlarda bile bu tür demokratik yönetimlerin yararlarından söz ediliyor. Bu konuda bir kaynak verebilirim. Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyelerinden Sayın Mustafa Dilber ve Özer Ertuna'nın bir makalesi yayınlanmıştı, siz de görmüş olabilirsiniz. Japonya'da, Amerika Birleşik Devletlerinde, Kıta Avrupasında birçok firma, üretimin daha etkin olması için kendi kuruluşlarının çok daha etkin çalışması için acaba demokratik bir yönetimi nasıl kurabiliriz düşünüyor ve uyguluyorlar. Siz bunu üniversite gibi bilim üretmesi gereken bir kuruluştan esirgediğiniz zaman, öyle sanıyorum ki, biraz insafsızlık oluyor, tutarlı da değil.

Bu söylediklerim özerk ve demokratik üniversite konusunda düşündüklerim oluyor. Deminki dilekçede sözü geçen araştırma görevlisi, ya da eski deyimiyle -onun yerinde değil tabii- asistan konusuna kısaca değinmek istiyorum. Araştırma görevlisi, bir yabancı deyimim tercümesidir. Genellikle Amerika Birleşik Devletlerinde kullanılan büyük olasılıkla İngiltere'de kullanılan -kesin bilmiyorum bunu- *research fellow* tercüme edilmiş, araştırma görevlisi olmuş.

Araştırma görevlisinin o gün tanımlanan görevleriyle, üniversitelerin -bizim tipimizdeki üni-

versitelerin- öğretiminin yürütülmesi mümkün değildir ve bizim tipimizdeki üniversitelerde öğretim üyesi yetişmesi mümkün değildir. Çünkü, üniversitelerin belirli bir geleneği olduğu gibi, Amerikan Üniversiteleri gibi 30-40 kişilik sınıflarda değil, 100-200, bazen de 500 kişilik sınıflarda öğretim yapılır. Orada sadece öğretim üyesinin yeterli olması düşünülemez. Ona mutlaka yardımcı olacak öğretim elemanları gereklidir, onlar vardı zaten; ama, bu kanun yürürlüğe girdiğinde birdenbire yok oldu araştırma görevlileri geldi.

Sabahki konuşmalarda parti temsilcilerinin araştırma görevlisini yeniden getirme düşüncesinde olduklarını duyup, doğrusu sevindik.

Bu, tıpta yürüyebilir. Tıpta çok kısa süreli olarak elemanlarımızı alır, ihtisas yaptırıp sonra bırakabilirsiniz. Çünkü, zaten ihtisas yapma, o mesleğin bir gereğidir, ihtisas yapmadığı zaman doktor kendisini eksik hissetmektedir. Halbuki bizim mesleğimizde durum böyle değil, bizim mesleğimizde doktora yapmış bir mühendis, değerinden yitirir. Gülmeyin, gerçekten yitirir. Çünkü, böylesi var. Bir devlet kuruluşunda çalışan bir inşaat mühendisi, doktora yaptığı için, kendisiyle aynı zamanda mezun olmuş bir arkadaşından intibak açısından geride kalmıştır, doktorasının hiçbir faydası yoktur kendisine ve o yüzden de istifa edip yurt dışına çıkıp, yurt dışında çalışmaktadır.

Bu, sadece küçük bir intibak meselesi değil, bu, verilen değer konusudur. Eğer üniversite dışında doktora yapmış elemanın her hangi bir yararı yoksa, siz onları "geçici olarak gel doktora yap, çık" diyemezsiniz. Dolayısıyla, sürekli bir akademik elemana, gençten başlayarak yetişecek akademik elamana gereksinim vardır.

Yasanın önemli sonuçlarından birisi, üniversitenin kan kaybıdır. Sabahleyin rakamlar verildi, bu rakamların tartışılır yanları olabilir; ama üniversitenin kan kaybettiği çok kesindir. Mesela bizim üniversitemizde, üniversiteyi gerçekten etkileyecek ölçüde öğretim üyesi ayrılmıştır. Bu, sıkıyönetimin aldığı kişiler değil bunlar; ama bu kanundan sonra gelecekleri konusunda endişeleri dolayısıyla, ya da bir tepki olarak, ya da düşündükleri ortamı artık bulamayacakları için ayrılmışlardır. Gerçekten çok değerli elemanlarımızı kaybetmişizdir.

"Zaten üniversitede maddî koşullar kötü olduğu için bunlar Arap ülkelerine veya yurt dışına çalışmaya gittiler" deniyor. Üniversitedeki öğretim üye ve yardımcılarının maddî koşulları hep böyle oldu, hiçbir zaman biraz daha iyi, biraz daha kötü olmadı ki...

Biraz gülümseyelim diye şunu söyleyeyim: Ben asistanken, benim maaşım 300 ilâ 350 saç kestirme parasına geliyordu. Bugün profesörlük maaşım da o kadar. Şimdi siz diyeceksiniz ki, profesörlük maaşını bilenler- "Olmaz, 300-350 defa saçını kestiremezsin" diyeceksiniz veyahut da, "Zaten ucuz berbere gittiğin belli oluyor"... Berberim duymasın.

Bu maddî koşullar hep böyle. Neden maddî koşullar hep böyle iken kazar bu yasanın yürürlüğe girdiği ayları izleyen dönemde bu kimseler üniversitelerden ayrıldılar. Buna kılıf uydurmak gerekir, kabul etmek lazım; çünkü, problemi kabul etmek gerekir ki çözüm bulalım.

Öğrenci kalitesinde düşme olduğunu sayın yetkililer kabul etmeyebilirler; ama size bir örnek vereyim: Benim Teknik Üniversiteye girdiğim yıllar ki, hemen görüyorsunuz tarihten önce- o yıllarda biz, her hafta belirli saatlerde fizik laboratuvarı yapardık, inşaat fakültesi öğrencileri olarak yapardık. Bugün -sanırım yanılmıyorum- bu olanak bizim öğrencilerimize verilemiyor. Aradan 35 sene geçmiş. Gelişmesi gerekirken, bu olanak şimdi verilemiyor. Çünkü, o zamanki öğrenci sayısı buna elverişli idi, laboratuvarların hacmi ona uygundu, o olanak verilebiliyordu. Bugün bu verilemiyor.

Şimdi, geriye mi, ileri mi gitmişiz? Bunun tabii ki YÖK'le ilgisi yok; yani, bizim laboratuvarlarımızın genişlemesini engelleyen kuşkusuz YÖK değil, ayrılan kaynaktır. Ama, YÖK, bizim intibak konularımıza, ders planlarımıza, vesaire karışacağına, kaynak konusuna biraz eğilseydi, belki bir şeyler bulabilirdik.

Bu noktada acı bir şey daha söyleyeyim: Bu olanakları biz bugün veremiyoruz, bazı liseler veriyorlar. Yalnız, kolejleri demiyorum; resmî liseler veriyorlar. Bunu duyunca, insan bir üniversite mensubu olarak, doğrusu eziliyor. Bu da eğitimin kalitesiyle ilgili; öğrenci sayısının artması nedeniyle olan bir durum. Bunun tabii karşıt sorun da var,

okullaşma oranı; bunların uygun bir çözümün bulmak, elbette bir koordinasyon gerektiriyor. Sabahleyin de konuşuldu ki, böyle bir koordinasyona kimsenin itirazı yoktur.

Bu durumda sorunların çözümü için yasa nasıl olmalı? Her şeyden önce şunu düşünmeliyiz? Yabancı ülkelerde kurulmuş, işleyen sistemlerin belirli parçalarını alıp, işlemekte olan kuruluşlara getirdiğiniz zaman, işleyen sistemi durdurursunuz; böyle olmuştur.

Bir model alınmış, klasik üniversitelere giydirilmeye çalışılmıştır, klasik üniversiteler durma noktasına gelmiştir veyahut da klasik üniversitelerin modeli, Anglo Sakson, ya da Amerikan üniversiteleri tipinde kurulmuş olan Ortadoğu Teknik Üniversitesine giydirilmeye çalışılmıştır, orada aynı sorun çıkmıştır.

Bölüm sistemiyle çalışan falan üniversite çok iyi işliyor, ya da mütevelli heyetiyle çalışan falan üniversiteler şu kadar iyi işliyor, ya da özerkliği bizim kadar olmayan şu üniversitelerde çözüm şu kadar olumludur deyip, o sistemleri alıp getirmenin anlamı yoktur, mutlaka yabancı bir madde gibi gelecektir bizim kuruluşlarımıza.

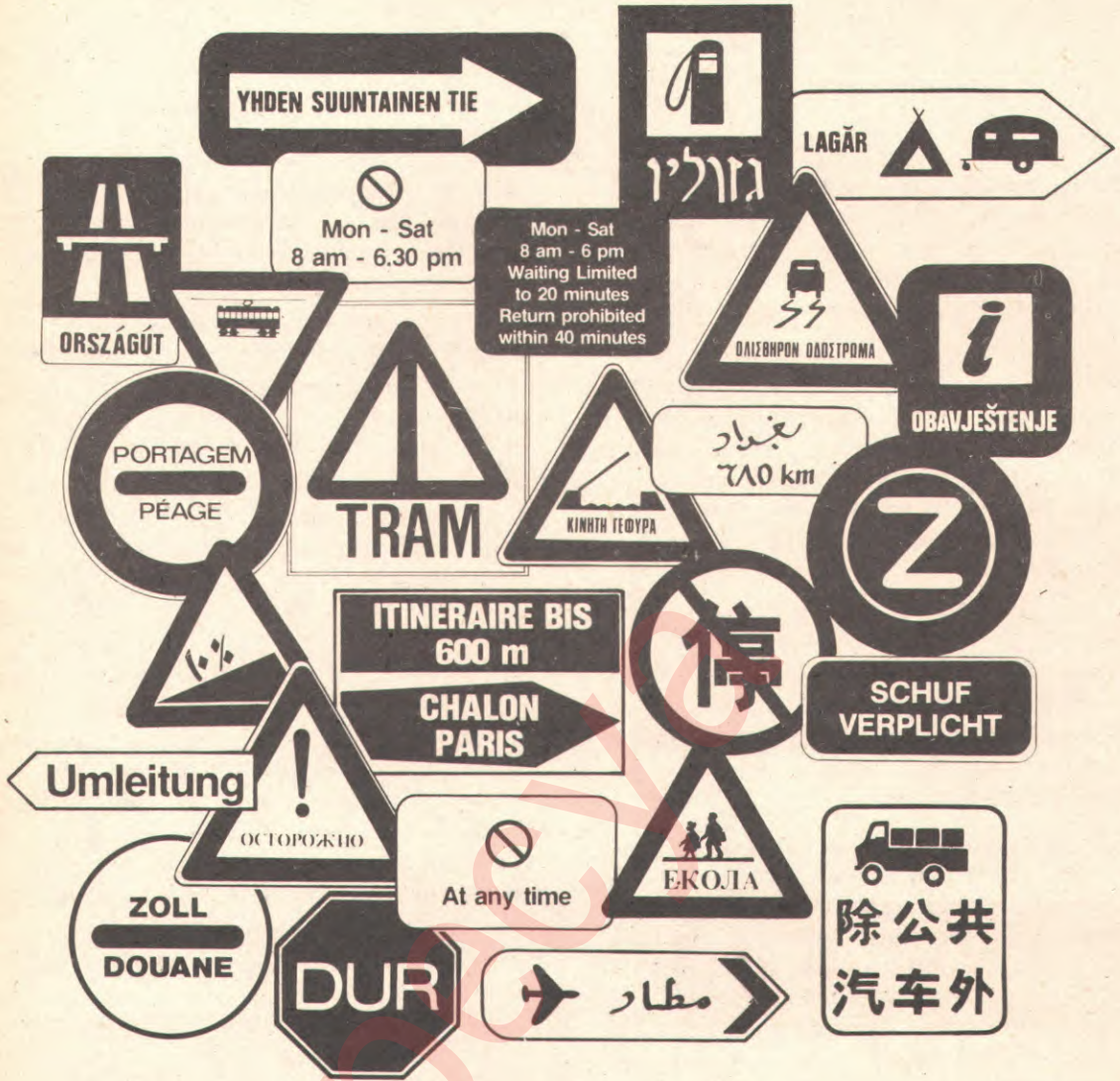
Yeni bir kuruluş için, evet... Yeni bir üniversite kurarken, "Ben şu modelde bir üniversite kurmak istiyorum" diyebilirsiniz. Nitekim, Ortadoğu Üniversitesi öyle kurulmuştur, işleyişinin etkinliği oradan dolayıcıdır. Ama bir modeli alıp, hele işleyen bir sistemin üzerine giydirmeye çalıştığınız zaman, olmuyor. Bu, bir defilede, bir modelin üstünde gördüğünüz bir elbiseyi vücudunuza uysun uymasın alıp giymenize benziyor biraz.

Bu noktadan sonra belki birkaç kelime ile düşüncelerimi söyleyebilirim. Kamımca, gelecek yasanın hazırlayacağı üniversite, mutlaka özerk olmalıdır. Bizim, klasik anlamda anladığımız gibi özerk olmalıdır.

Demokratik ve katılımcı bir yönetim olmalıdır; buna her düzeyi katmak istiyorum. Ve birbirinden farklı olan kuruluşlar aynı cendereye sokmamak için ayrıntıya girilmemelidir.

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN- Efendim, Sayın Nahit Kumbasar'a teşekkür ediyorum.

Dünya pazarları... Uluslararası iş ilişkileri...
Değişik diller, ölçüler, uygulamalar... Farklı teamüller, farklı düzenlemeler...

Uluslararası iş ilişkilerinizde,
dünya pazarlarının karmaşık sorunlarını çözümlemeye,
ileri bir teknolojiyi, deneyimli, uzman bir ekibi,
Esbank'ı yanınıza alın.

ESBANK

"Tedbirli ve Kararlı"

Teknoloji'den Kalite, Sanat'tan Estetik

SÖĞÜT SERAMİK

beciya

Seramik Söğüt'te Sanat'tır...

İnönü Cad. Miralay Şefik Bey Sk. 7 80090 TAKSİM/İSTANBUL
Tel: (1) 145 14 40 (4 Hat) Faks: (1) 145 14 45 Teleks: 24186 ssr tr

Riske Karşı!

İmtaş Sigorta

İTTİHADI MİLLÎ TÜRK ANONİM ŞİRKETİ

1918

Merkez

Büyükdere Cad. No.116 İmtaş Han

Zincirlikuyu 80300 İSTANBUL

Tel: 174 70 00 / 20 Hat

Faks: 172 08 37

Teleks: 26404 unas tr

İzmir Şubesi

Cumhuriyet Bulvarı 1375. Sok. Cumhuriyet İşhanı

No. 25/103 İZMİR 35210

Tel: 21 92 57/58 - 21 87 82

Faks: 21 87 82

Teleks: 52297 imsi tr

Ankara Şubesi

Olgunlar Sok. No.32/3

Kocatepe 06640 ANKARA

Tel: 117 91 15-18 (4 Hat)

Faks: 125 98 73

İFMC ETKİNLİKLERİ

1990'lara Girerken Malî Sektörün Yapısal Dönüşüm Sorunları (II)

Yeniden Yapılanma ve Uluslararası Finans Sistemiyle Bütünleşme

Açılış : Namık Kemal Kılıç

Oturum Başkanı : Necmi Çelik

**Panelistler : İbrahim Betil
Yavuz Canevi
Osman Erk
Haluk Ulusoy**

**Tartışmacılar : Öztin Akgüç
Tuncay Artun
Korkmaz İlkorur
Osman Ulagay**

NECMI ÇELİK - İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti'nin düzenlemiş olduğu 1990'lara girerken "Mali Sektörün Yapısal Dönüşüm" panelinin öğleden sonraki oturumunu açıyorum.

Öğleden sonraki oturumumuzun alt başlığı "Uluslararası finans sisteminde bütünleşme ve yeniden yapılanma".

Sabahki bölümde ise, "Faiz politikaları ve 1980-90 döneminin genel bir değerlendirmesini" yapmış olduk.

İ.Ü. İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyetince 1 Aralık 1989 günü İstanbul Sheraton Otelinde düzenlenen iki bölümlü tartışma toplantısının ikinci oturumunun tutanakları. Toplantının "Faiz Politikaları ve Finans Dünyasında 1980-1990 Dönemi: Genel Değerlendirme" konusuna ayrılan birinci bölümünde yapılan konuşmaları geçen sayımızda yayımlamıştık.

Birinci bölümde açılış konuşmamızı Merkez Bankası Başkanı Sayın Rüştü Saraçoğlu yaptı; bize faiz politikalarının 1990'da izliyeceği seyir konusunda genil bir fikir sunmuş oldu. Özellikle, döviz kuru politikalarında, mevduat faizi ve kredi faizleri konusunda ayrıntılı ve bilgilendirici açıklamalar yaptı.

Panelimizin öğleden sonraki bölümünde bu sefer yine çok önemli bir konuşmamız var; kendisi Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı Sayın Namık Kemal

Kılıç, bu oturumumuzun açılış konuşmasını yapmak üzere kendisini kürsüye davet ediyorum ve hepinize saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

NAMİK KEMAL KILIÇ (Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı) - Sayın başkan çok teşekkür ederiz.

Önce, sayın İktisat Fakültesi Mezunları Derneğinin kurucularına böyle bir toplantıyı organize ettikleri için ve bizlere de fırsat verdikleri için teşekkür ederiz.

Saygıdeğer misafirler, sayın basın mensubu arkadaşlarım, esasında her çok farklı bir konuşma hazırlamıştım; fakat, bu sabahki konuşmaları dinledikten sonra sayın hocalarımız, dostlarımız çok konuları kapsadılar; fakat, başka yönden de bizi gıdıkladılar.

Doğrudur, makro olarak Türkiye'nin en önemli sorunu, gündemindeki en önemli sorun enflasyondur.

Enflasyonun temelini indiğimiz zaman Sayın hocamız hemen dedi ki, enflasyonun temel nedeni kamu açıklarıdır.

Başka bir konu daha var esasında, ekonomideki verimlilik. Bunu hep unutuyoruz ve gözardı ediyoruz gibi geliyor bana.

Ekonomideki verimlilik, Türkiye ekonomisindeki verimlilik kamusunda, özelinde, üretiminde, hizmet sektöründe, mali sektör de dahil bunun içinde.

Peki, şayet kamu açıklarıysa; kamu açıkları belki doğrudur ama, tam manasıyla ben enflasyonun tek nedeni olduğuna katılmıyorum.

Bu sabah bazı misallerini ben de verecektim, İtalya'dan, İspanya'ya; bugün en gelişmiş OECD ülkelerinin çoğunda kamu açıklarına baktığımız zaman ve gayrisafi milli hasıllarına, oranlarına baktığımız zaman bunların açıkları da bizim üzerimizde, bizim şu anda yüzde 5'lerde olan PSBR dediğimiz kamu borçlanma ihtiyacı oranlarının çok üstünde.

Burada ne yapılabilir: Esas bence kamu finansmanları gene Sayın Hocamızın belirttiği gibi, bu açıkları kapatmak pek mümkün değil veya bu açıkların önüne geçmek de mümkün değil. Gerek

politik güç gerekse ekonominin gereği vergi tabanındaki gelişmeler, gider bütçesindeki tıkanıklıklar, yapısal bozukluklar hepsi üst üste geldiği zaman bu açıkların boyutlarını bazı ülkelere farklı olmasına rağmen muayyen düzeyde tutmak zorunda kalıyor.

Önemli olan bu kamu açıklarının nasıl ve nereden finanse edildiğidir.

İkinci önemli konu budur. Türkiye'de alışılmış olan fakat 87'den bu tarafa Hazine Müsteşarlığı zorluyarak emisyonu etkisi olmayan borçlanma sistemini; hatta 83'lerden bu tarafa, iç borçlanma yöntemine kaynak; piyasadan hazinenin açıklarını kapatmak sistemine girmiştir.

Biz, bu politikaya inanıyoruz, gönlümüzde yatan kamu açıklarının asgariye indirilmesidir. Elimizden geldiği, gücümüzün yettiği kadar da bu kamu finansman açıklarının asgaride kalması için elimizden geleni yapıyoruz, yapacağız, yapmaya da devam edeceğiz. Bundan önce de yapılmış, bundan sonra da.

Şimdi, bazı temellerine inmek istiyorum bunun.

Kamu açıkları dediğimiz zaman gene bu dört tane komponenti var.

Bir tanesi, konsolide bütçe.

Bir tanesi, KİT'ler.

Bir tanesi, Belediyeler.

Bir tanesi, Fonlar.

Geçmiş yılların açıklarına baktığımız zaman fonlar fazla bir yük getirmiyor da esasında belediyelerle KİT'ler bayağı yük getiriyor.

İlk defa belki 89 yılında biz KİT'leri kamu finansmanında tamamen Merkez Bankası kaynakları yerine, piyasadan borçlanmalarını sağladık. Ve Merkez Bankasından KİT'lerin bir kuruş borç almamalarını sağladık; yani, aynı felsefeyi konsolide bütçede, hazine olarak yaptığımız işlemi KİT'lerin de yapmasını istedik.

Üçüncü konu belediyeler. Belediyelerin de mümkün olduğu kadar; 26 Mart seçimlerinden sonra veya öncesinde de hazine titizlikle belediye-

lerin fazla borçlanmaması için hazinenin garantisi olmadan da; en azından uluslararası piyasadan borçlanamayacaklarına göre elinden gelen gayreti göstermiştir. Bundan sonra da aynı gayreti göstereceğiz. Belediyelerin açıkları da kontrol edilemeyecek boyutlarda değil.

Dolayısıyla, enflasyonla ilgili en önemli unsurlardan bir tanesi kamu finansman açığı, toplam kamu finansman açığı ve bunun finansman yapısı. Bu finansman yapısında en büyük pay konsolide bütçenin.

Konsolide bütçenin finansman yapısında da şöyle bir strateji uyguluyoruz: 1987'lerde başlamış böyle bir strateji mümkün olduğu kadar Kamu Finansmanında da enstrümanları zenginleştirmek, çeşitlendirmek ve bunların vadelerini orta vadeye yaymak.

Bu sene 5 yıla kadar hazine tahvili sattık. Önümüzdeki yıl inşallah on yıla kadar belki farklı opsiyonlarıyla, put veya call option opsiyonlarıyla belki tahvil çıkarmak istiyoruz.

Bu tabii hayat sigortası gibi sigorta sektörünün gelişmesine de bağlı. Onların da elinde enstrümana ihtiyacı var.

Dolayısıyla hazinenin elindeki enstrümanları, bonoları, tahvilleri çeşitlendirmek vadelerini yaymak ve floatına dediğimiz değişken faiz sistemi içinde ihaleden elde ettiğimiz ortalama altı aylık, üç aylık, bir yıllık faizlere kitliyen orta vadeli tahvil ihraç etmektir.

1989 yılını kapatırken şu andaki stoktaki kamu tahvil ve bonolarını yüzde 60'ı bir yıl, 5 yıl arasında orta vadeye dönüşmüştür, yüzde 40'ı bonodur.

Bu da bizim önümüzdeki yıllardaki borçlanma politikamızı kolaylaştıracaktır.

Şöyle söyleyeyim: Biliyorsunuz, kamu tahvil ve bonolarının faizleri bütçeden karşılanır, biz ana para ödemeleri kadar tekrar piyasaya çıkarırız.

Dolayısıyla, 90 yılına bunun neticesi şudur: 90 yılında biz ana para günü gelmeyen yüzde 35'i kadar, şu andaki borç stokunun şöyle böyle 3,5 trilyon borcu borçlanmayacağız demektir, 90 yılında da 90

yılının bütçe açıklarına belki finanse etmek için borçlanacağız, ayrı mesele.

Bu da bizim borçlanma boyutumuzun 90 yılında, sizlerin belki artı eksi hesabıyla, toplayıp çıkardığı hesap kadar borçlanmayacak, piyasadan daha az borçlanacağız. Belki 90 yılındaki kamunun piyasaya sürdüğü enstrümanların toplamı 98 düzeyinde kalacak veya biraz üzerinde olacak demektir.

Vermek istediğim birinci mesaj buydu.

İkinci önemli konu gene, kamu finansmanında; dış borç yönetim sistemidir. Gene bizden önceki arkadaşlarımızın başlattığı gibi, biz dış borcu yeni proje, yatırım projesiyle de bağlı bu, devletin yatırım politikasıyla da bağlı. Yeni proje yatırım programına almadığımızı göre dış borç politikasını, dış borç hacmini en azından kamuda dondurulmuştur.

Ancak ve ancak ana para ödemeleri kadar yeni dış borç alınmaktadır. Bu bizi çok rahatlatmıştır, 89 yılında ve Türkiye'nin de dışarda kredibilitesini artırmıştır.

Şöyle söyleyeyim: 89 yılında ana para olarak borç ödememiz 2 milyar dolar idi; bunun 800 milyon dolar kadarı uluslararası kuruluşlardan, Dünya Bankası, Avrupa Kalkınma Bankası gibi, Japon Kalkınma Bankası gibi kuruluşlardan geliyor. Bir nokta, ikisini de biz Dünya piyasalarından sermaye piyasalarına girdik. Gerek DM, Almanya piyasasında, gerekse Londra piyasasında, gerekse Japon piyasasında tahvil ihraç ederek topladık.

Önümüzdeki yılda aynı politikanın devam edeceğini düşünürsek ki, öyle düşünüyoruz ve öyle kitledik. Bu sene de bir parça net ödeme yaptık esasında toplam dış borcumuzdan; dolayısıyla toplam borç hacmimiz; gazetelerde, çeşitli kişilerin bilen ve bilmeyenlerin konuştuğu gibi 50 milyar dolar değildir dış borcumuz.

Dış borcumuz 35 milyar dolar, askeri borçları da ilave edersek 38 milyar dolar. Askeri borçların da büyük bir kısmı ilk defa bir iki senedir daha doğrusu; tam geçmişini bilmiyorum şu anda ama, hazineye intikal etmiştir ve ticari borç niteliği kazanmıştır.

Üçüncü önemli konu; bu bunları açık ve seçik deklare ediyoruz. Döyörüz ki, şeffaf olalım; yani, artık halkımız, vatandaşımız, iş adamımız, banka-

cımız, herkes bilsin; kamunun yaptığını, kamunun borç yükünü, borç politikasını, iç borç politikasını bilsin istiyoruz.

Yeni dış borç yönetim sistemimiz içerisinde, bu anapara kadar borçlanma stratejisi içerisinde başka bir amacımız daha var.

Burada, döviz pozisyonunu mümkün olduğu kadar arzu ettiğimiz hedeflere çekmek; dolayısıyla, yeni borç kaynaklarımızı, doları artırmak istiyorsak dış borç kompazasyonu içinde dolar olarak borçlanmak, DM'ı artırmak istiyorsak DM'ı artıracak aralarındaki dengeyi, kompozisyonu tutmaya çalışıyoruz.

İkinci önemli hedefimiz: Vade yapısını devamlı iyileştirmek, piyasadan. Kısa vadeli borçlarımızı ödütürüz, uzun vadeli borçlanma yapıyoruz.

Son olarak, Eylül sonu itibarıyla yüzde 82,5 dış borcumuzun orta ve uzun vadeli, yüzde 17,5'u kısa vadeli duruma gelmiştir.

Üçüncü hedefimiz; yine, dış borç politikasında: Faiz durumunun da göz önünde bulunması. Swap dediğimiz olaylara hazine olarak biz girmiyoruz ama, fakat en az yeni borç stratejimizde DM'daki faiz oranları çok yüksekse, Dolar piyasasına gidiyoruz. Dolar piyasası kötüyse Yen piyasasına gidiyoruz. Dolayısıyla, veya İsviçre frangı piyasasına giderek aralarındaki faiz dengesini de tutmaya çalışıyoruz. En azından orta vadede faiz durumu en iyi olan para biriminden borçlanmaya çalışıyoruz.

Genel, bunu şöyle özetleyebilirsek, kamu finansmanını iç ve dış politikamızda da hem vade yönünden, hem miktar yönünden, hem faiz yönünden disipline edilmiştir, kontrol altındadır artık, kamu olarak Merkez Bankasına gitmiyoruz, emisyon yaratmıyoruz; piyasadan temin ediyoruz.

İkinci önemli konusu, esasında; gene, enflasyonu etkileyen verimlilik demiştik. Bir parça da oraya dokunmak istiyorum, esas finansman konularına girmeden önce.

Verimlilikte de; biraz önce söylediğim gibi, en önemli vasıta ekonomideki verimliliği artırmanın ekonominin dışı açılmasıdır. Tamam, sabahın beri konuştuğumuz konu da bu; Türkiye ekonomisini 80'lerden bu tarafa dış piyasaya açmak istiyoruz; fakat, ekonomiyi açmamışız esasında, bazı ka-

ideler açmışız fakat, ekonomi; bilhassa üretim sektörü açılmamış, yüksek duvarların arkasında liberal imajı verilmiş, yüzde 200, yüzde 300 korumaların arkasında liberal imajı verilmiş.

1984 yılından bu tarafa da, bu liberasyon madde bazında genişletilmiş, müsadeye tabi mallar listesi daraltılmış; ilk defa bu sene biz bunu çok radikal bir şekilde bazı prensipler çerçevesinde, yaptığımız analizlerden gerek efektif koruma esası üzerinden gerekse nominal koruma esası üzerinden şöyle bir prensip getirdik:

Diyoruz ki, Türkiye artık en lüks tüketimde dahi yüzde 100 den fazla kendisini korumamalı, lüks tüketim yüzde 100'ün üzerine geçmemeli.

Normal tüketim malları yüzde 50 civarında olmalı, ara malları yüzde 30'larda olmalı, temel hammadde ve *commodity* dediğimiz ticarete kullanılan her türlü *commodity*'ler de sıfır olmalı.

Bu ne demektir? Böyle birşey yaptığımız zaman ki, yaptık. Bazı rötüşler yapılmaya devam ediyor, yıl sonunda da bunun tamamını tek liste halinde ilan edeceğiz.

Bunun ekonomideki neticesi şu:

Özel teşebbüsümüzü biz daha efficient, daha verimli, daha randımanlı çalışmaya zorluyoruz. Esas neticesi bu tedbirlerin; bizim KİT'lerdir. KİT'lerde en fazla Türkiye'de temel hammadde dediğimiz Petro kimyadan çeliğe, yağdan tahıl ürünlerine kadar alımını yapan, satımını yapan, pamuğundan ayıçığıne kadar kurumlardır.

Bu kurumlara da diyoruz ki, artık siz de verimli ve randımanlı çalışmak zorundasınız.

Biraz önce kamu finansmanı kısmında KİT'leri biz piyasaya yönlendirdik, Merkez Bankasından çıktık, finansmanınızı ve fon açıklarınızı piyasadan temin edeceksiniz dedik. Bu ne demektir? Aynı özel teşebbüs gibi onlar da normal faizlerle para alacaklar ve maliyetlerine yansıtacaklar demektir.

Aynı zamanda, şimdi biz bunlara diyoruz ki, sizin ürettiğiniz temel ürünleri biz dünya piyasası ile entegre ediyoruz; daha doğrusu gümrük korumalarını sıfır yaptık, rekabet etmek zorundasınız; dolayısıyla, verimli olmak zorundasınız.

Demek istediğimiz ikinci mesaj da bu.

Üçüncü önemli konusu var KİT'lerin tabii, esasında Sayın hocam oraya bir parça dokundu; 1982'lerde yapmış olduğumuz, müştereken hatta yapmış olduğumuz, müştereken hatta yapmış olduğumuz, o zaman da hazırlamış olduğumuz bir çalışma vardı KİT'lerle ilgili. Buna tekrar işlerlik kazandırabilir miyiz?

KİT'leri; çok haklıdır, özelleştirmeyi bekliye-meyiz. KİT'leri sadece finansman, fiyat, koruma yönünden rasyonelliğe zorlayamaz, bunları yön-etim yönünden de rasyonel bir baza oturtmamız la-zım.

Bunu da nasıl yaparız? Biz gene holding mode-lini geri getiriyoruz; sayın hocam. 1982'deki hol-ding modelini bizim, bu holding modelimizde mümkün olduğu kadar KİT'leri Türkiye'de şu anda üretim yapan KİT'leri kendi ihtisas birimleri, alan-larında holding şapkası altında birleştirmek veya gerekirse bir tanesi holding olabilir.

Bunlardan bir tane örnek vereyim. Etibank, bir maden holdingi olabilir. İçinde ferro krom Ano-nim şirketi, Bor anonim şirketi; bor türevlerini ma-deninden kimyasal ürünlerine kadar bakır, çinko gümüş ve bankacılık Anonim şirketi de olabilir, içinde kalabilir; diye düşünüyoruz.

Bunu da söyledikten sonra sayın hocam, bir mesaj daha verip konuşmamı kapatmak istiyorum.

Konu bankacılık, bankacılıkla ilgili birçok ted-birler alındı, alınmaya da devam ediyor. Biz esa-sında bankacılığın artık şöyle bir tasarruf mevdua-tı açan kapatan bir bankacılıktan çıksın istiyoruz. Esasında bu yönde çalışmalar tüm bankacılığımız-da çalışıyor. Şunu da hemen söyleyebilirim gerek kambiyo mevzuatında alınan tedbirlerle gerek bankacılıkta alınan tedbirler sayesinde altı sene önce cebinizde bir dolardan dolayı hapse giden siz-ler, bu gün hepimizin cebinde tahmin ediyorum kredi kartları taşıyorsunuz aynı zamanda bir ban-kamatik sistemi Türkiye'ye gelmiş, modernizasyon hızla geliyor, modernizasyonun gelişmesi ye-terli değil bizce; biz istiyoruz ki, bankalarımız artık orta vadeli yatırım kredisi verebilsin, orta vadeli döviz kredisi verebilsin bütün bununla ilgili mev-zuatı yaptık fakat, bankacılığımız belki hazır değil, hazır olmalı.

Ben hazine olarak da şöyle düşünüyorum; ilk defa bu sene bütçe Kanununa bir madde koyduk; biz, dışardan döviz kredisi alabiliyoruz, dışarda tahvil satabiliyoruz döviz üzerinden, içerde sata-mıyoruz, içerde alamıyoruz ve dışarda bankalara sindikasyon yaptırabiliyoruz, içerdeki bankaları-mıza yaptırılmıyorduk.

Onu değiştirdik. Önümüzdeki yıl bankacıları-mıza döviz bazında beş yıllık, altı yıllık, üç yıllık; yüzmilyon, elli milyon dolar gibi sindikasyon da yaptırılmıyorduk, döviz bazında. Döviz aynı za-manda Türk Lirası bazında orta vadeli tahvilleri sattığımız gibi belki döviz tahvilleri, döviz yönün-den tahviller satalım, döviz üzerine kütle olsun. Merkez Bankasına da bankalarımız ellerindeki dö-vizleri belki satma durumunda kalmasın, bize ver-sin; gibi bazı arayışlar içindeyiz.

Esas bankalarla söylemek istediğim; gene kambiyo mevzuatında yaptığımız bir değişiklikle sermaye piyasası ile ilgili konu geçti; bankaları ilgi-lendiren kredi politikası. Türkiye'de sanayicimiz şikâyet ediyor. Diyor ki, finansman çok pahalı, ben dolayısıyla enflasyona paralel olarak işte şu kadar yüzde 100, yüzde 85 faizle para alıyorum, dolayısı-yile ister istemez ürettiğim mallara bunu yansıtmak istiyorum.

Biz şu anda diyoruz ki, kambiyo mevzuatında yaptığımız değişiklikle, git dışardan bul; yani, Tür-kiye'deki bankacılığı sadece yabancı banka şubele-rini getirerek onları rekabete açmadık, şu anda Türkiye'deki sınırları da kaldırdık. Özel teşebbüse diyoruz ki, ister kısa vadeli ister orta vadeli git dı-şardan finansmanını bul; yani, dünya piyasası ile aynı bazda rekabet edebilirsiniz.

Gene enflasyonun bir unsuru olarak söylüyo-rum; çünkü, enflasyonun öğelerinden bir tanesi gir-diler bir tanesi finansman bir tanesi emek; emekte avantajlı olduğumuzu biliyoruz, finansmanda bu-yurun diyoruz eşitlik ilkesi, içerden finanse et dı-şardan finanse et; ne kaldı geride hammadde; ham-madde de gümrükleri temel hammaddelerde sifıra indirdik. Dünya piyasası ile aynı fiyatta hammad-delerde sifıra indirdik. Dünya piyasası ile aynı fi-yatta içerde veya dışarda o zaman ben bu enflasyo-nun, üretimdeki enflasyonun nedenini bir türlü an-layamıyorum. bana öyle geliyor ki, tamamen psiko-lojik, yanlış beklentiler. Sağolsun ekonomistleri-

miz, bazı ekonomistlerimiz, bazı gazetecilerimiz yanlış tahminler demeyeceğim de, beklentilere sokuyor sanayicimizi.

Bu da üçüncü vermek istediğim mesajdı.

Dördüncü mesaj, biz bankacılıkta bugüne kadar yapılmayan yapısal değişiklikleri yapmaya devam edeceğiz fakat, en önemlisi bence, kontrolü. Bankacılık sektörü çok önemli bir sektör Mali sektörümüzün en önemli parçası fakat, kontrolünü tam manasıyla yapabildiğimize inanıyorum.

Biz, gerek daha önce başlatılmış; Sayın Canevi bilir, Dünya Bankası projesi kapsamı içerisinde banka murakıplarının genişletilmesi, iç eğitim sisteminin geliştirilmesi ve kontrol sisteminin de spot; böyle her an, her zaman, her şube bazında; banka bazında değil. Bizim bankacılıkta en büyük sorunlarımız şube bazında.

Sağolsun bankacılarımız kaidelere pek uymuyor; bunu da biliyoruz, hepimiz biliyoruz.

Dolayısıyla, bundan sonra müşteşarlık olarak üzerine gideceğimiz en önemli konu; bankacılığın murakabesidir ve şunu belki altı ay içinde yapamayız ama, bir sene içinde nefesimizi her an hissedecekler, bankacılar.

Teşekkür ederim. (alkışlar)

NECMİ ÇELİK - Sayın müsteşar yapmış olduğu değerli konuşmadan dolayı biz de teşekkür ediyoruz.

Efendim, şimdi panelimizin düzeni konusunda bazı değişiklik oldu, bunları size aktarmak istiyorum.

Öğleden sonra konuşmacıların ve tartışmacıların yine aynı sayıda olmasına karşın biraz zaman sorunu nedeniyle çok sıkıştı, bu nedenle bazı panelistler için veya tartışmacılar için zamanı fazla kullanmamak gibi bir sorun çıktı.

Bu nedenle, öğleden önce yirmi dakika olan panelislerin konuşma süresini biz, on beş dakikaya indirmek zorunda kaldık, tartışmacılar için belirlenmiş olan on dakikalık süreyi de sekiz dakikayla sınırlamış bulunuyoruz.

Bu arada, katılımcıların dikkatini alarak tartışmacı listesinde yer almayan salondan tartışmaya katılmak isteyen sayın konuklarımızı da çok kısa olmak kaydıyla söz verme durumumuz olacak bunu da bu arada iletmek istiyorum.

Ayrıca, öğleden önceki oturumda pek çok konu öğleden sonrasını bildikleri için yarım bırakıldı, bazı konularda öğleden sonra bırakılmış oldu konular. Dolayısıyla, öğleden sonraki panelistlere sanıyorum, öğleden önce bırakılan bu konuların da, yarım kalmış konuların tamamlanması gibi ek bir yükümlülük daha çıkmış oluyor.

Bu kısa konuşmadan sonra sayın panelistlerimizi konuşma masasına davet ediyorum.

Buyurun sayın panelistler.

Efendim alfabetik sıraya göre yapılmış olan düzenleme, ilk konuşmacı panelist olarak Sayın İbrahim Betil konuşmayı yapacak. Kendisini çok kısaca tanıtmakta yarar görüyorum. Her ne kadar kendisi izleyiciler tarafından tanınmasına rağmen kendisi Garanti Bankası Genel Müdürü olarak görev yapmaktadır.

İlk panelist olarak mikrofonu kendisine veriyorum.

Buyurun Sayın Betil.

İBRAHİM BETİL (Garanti Bankası Genel Müdürü) - Sayın başkan değerli konuklar. Bana ayrılan süre içinde konuyu toparlamaya çalışacağım\$ yalnız, sayın başkının bana yemekte bir uyarısı oldu; dedi ki, herkesin konuşacağı konuyu aşağı yukarı biliyorum, seninkini bilmiyorum. Bir konuyu toparlar mısın. Ben de, neden soruyorsun dedim. Dedi ki, kısa olmasını istiyorum dedi. Ne kadar kısa dedim. Dedi ki, bir mini etek kadar kısa olması lazım yani, hem ilgiyi toplayacak hem de gereklı konuları kapsayacak kadar uzun olacak.

Şimdi, benim konuşmam mini etek gibi olacak mı olmayacak mı onu bilemiyorum ama, başkanın zamanla ilgili uyarısına özen göstermeye çalışacağım.

Efendim, 1990'dan sonraki 10 yıl içinde bankacılık sektörü içinde yeniden yapılanma konusunda neler olabilir, hususunda benim dört tane ana unsur dikkatimi çekiyor. Bu unsurun da sanırım tohumları bize belli ip uçlarını vermek üzere 1980'li yıllar içinde özellikle de 80'li yılların ikinci döneminde atıldı.

Şimdi bu dört temel unsurdan hangileri diye şöyle bir bakacak olursak...

Birinci düzenleme batık krediler ya da takipteki alacaklarla ilgili gelişmelerdir. Bu gelişme özetle diyor ki, ödenmesi vadesini; faiz olsun, ana para olsun 30 günü aşan meblağlar olması halinde bunlar takibe alınacak kredilerdir. İşte, etapları var, idari takip var, kanuni takip var vesaire; ama, problemli kredi tanımını burada açıklığa kavuşturuldu.

Bu unsur kanımca bankalara önümüzdeki dönemde mali tablolarının yapılanması açısından çok önemli bir yön verecek.

İkinci unsur, sermaye yeterlilik rasyosu olarak 1989'un yine sonlarına doğru yürürlüğe giren ve kanımca batıdaki örneklerine göre de oldukça sert bir şekilde Türk bankacılık sistemine sunulan rasyolar, rasyo uygulaması; bunlar özetle bir kesirin payında sermayeyi; kendisini de tarif ediyor, netleştiriyor. Paydasında da belirli ağırlıklar verecek risk ağırlıkları adıyla sermayeye oranlıyor. Bu oranın 1989 için yüzde 5, ondan sonra 1992'ye kadar da her yıl yüzde 1 artarak yüzde 8'e sistemde ulaşması. Banka bazında da yüzde 8'e ulaşması asgari olarak arzu ediliyor.

Kanımca Batıdaki misallerine göre oldukça sert bir uygulama oldu, ümid ediyoruz yumuşatılacak tarafları olduğuna inandığımız için ümid ediyoruz. Yumuşatılacaktır, yumuşatılması gerekir, aksi takdirde sistemin giderek pahalılaşmasına yol açacaktır diye bir endişe taşıyorum şahsen.

Bunu ilerde soru olursa biraz daha açarım, bundan neyi kastettiğimi.

Şimdi, bu birinci ve ikinci unsurlar; bankaların bilançolarını özellikle, ikinci unsur sermaye yapılarını da ciddi bir şekilde etkileyecek ve yeniden yapılanmanın bilançolar üzerinde doğrudan etkisini gösterecek iki olay.

Üçüncü unsur; 1988 ekiminden bu yana son yedi sekiz yıldır da girilen fakat, bir türlü başarıya ulaşamayan ancak, son yılki uygulamasıyla kanımca başarıya ulaşan serbest faiz deneyimi sonucu bankaların biraz daha konu hakkında bilinçlenmeleri ve aşırı derecede deneyim sahibi olmaları sonucu çok farklı bir bakış açısı geldi bankacılık sektörünün gündemine.

O farklı bakış açısı da hesapsız kitapsız kaynak yarışına girmeme yolunda bire bir yaşanan deneyimler sonucu durumun hem banka bazında hem sektör bazında olumsuz sonuçlara yol açabileceği bir deneyim yaşadık bu serbest faiz konusunda.

Sabah sayın başkan Merkez Bankası başkanı, bankalar bu konuda iyi bir sınav vermediler diye özetledi konuyu; ben, sistem sonunda başarılı oldu diye bağlamak istiyorum.

Önemli olan sistemin oturmasıdır benim kanımca. Sistemi oturmuş olarak görüyorum ve bu böyle sürerse de; yani, aşırı madahaleler olmazsa da tabii ki, Merkez Bankasının yönlendirilmesini doğal karşılıyorum. Aşırı müdahaleler olmazsa 1990'dan sonra para ticaretinden, bankaların para kazanmasını zorlaştıracak bir olay olarak görüyorum.

Demin sayın müsteşarımın da bahsettiği, bankaların para alıp satan mevduat hesabı açan müesseseler halinden çıkartmayı hedefliyoruz dediler. Sanırım 1988'de faizlerin serbest bırakılmasıyla mantıkî olarak, ekonomik olarak da olay bu yöne doğru kendiliğinden gidiyor. Yeter ki, bu serbesti uygulamasına herhangi bir müdahale olmasın. 1990'dan sonra bankaların para kazanmaları azalacak.

O zaman ne olacak, bu da bu yönüyle yeniden yapılanmaya ve yeniden organize olmaya etkisi olacak bir unsur olduğu için bahsediyorum. Para ticaretinden karlılığı azalan bir unsur olduğu için bahsediyorum. Para ticaretinden karlılığı azalan bankalar hizmet ve ürün çeşitlemelerini yaptırmak durumunda kalacaklar, bir.

İkincisi, bu piyasada para ticaretinden, para kazanma sınırlanmayınca dış piyasalara daha ağırlıklı gitme çabasına girecekler. Her iki sonuca da olumlu olarak yaklaşmak gerekir.

Hiç şaşırıyorum, 1990'dan sonra Türk Bankaları, Avrupa artı Avrupa'nın dışında merkezlerde şube açma, banka kurma, mevcut yabancı bankalara iş-tirak etme gibi taleplerle ağırlıklı olarak hazinenin kapısını aşındırırlarsa bunda hiç şaşmam. O tara-fa doğru zorlanacaklar; yani, içerde daralan karlılı-ğı dışarda da kısmen karlılıkla takviye etmeye çalışacaklar.

Şimdi, bu üçüncü unsurun içinde sabahki ko-nuşmada Sayın Başkanın konuşmasından da his-sediyorum ki, munzam karşılıklar, disponibiliteler azaltılmalı dedi. O kesim de; yani, Ankarada bura-da kârlılığın giderek azalacağını da görmüş ki, bankaların bu pahalı kaynak ortamında hiç faiz al-madan fonları, munzam karşılık olarak, disponibi-lite olarak bağliyor olmaları sistemin kârlılığını azaltan bir faktör olduğu için, bunu da önümüzde-ki dönemde oransal olarak indirime tabi tutulaca-ğını zaten Sayın Başkan da ifade etti.

Şimdi, bu ilk üç saydığım unsurun, özellikle sermaye rasyonlarının ağırlıklı olarak uygulan-ması, iş hacmini geliştirmek artırmak isteyen ban-kaları biraz engelliyecek, ne kadar engelliyecek? Şu mesaj alıyor sistem: Eğer iş hacmini artırmak istiyorsan banka olarak, ona paralel olarak serma-yeni de artır. Mesajını veriyor ikinci madde. Yani, sermayeni artırmadan, mali bünyesi güçlendirmen-den iş hacmini sonuna kadar artıramaz, mesajı var.

İki, menkul kıymet borsaları giderek kendili-ğinden, hacim olarak geliyor ve bu hacimlerin artması sonucu dış borsalarda da işlem yapabilme izinlerinin rahatlıkla çıkıyor olması, önümüzdeki dönemde bunun da yaygınlaşacağını varsayıyo-rum; yani, bir taraftan Ankara sermayeyi sıkıştırıyor, öbür taraftan menkul kıymet borsaları kendi-liğinden büyüyor, dışardan işlem yapmak dışarı açılmak kolaylaşıyor ve bir de yabancıların bir sü-redir Türkiye'ye duyduğu borsalara duyduğu ilgi var.

Bu unsurların birbirine çakışmasıyla diyorum ki, 1990'dan sonra yapılanmada önemli bir unsur daha bankaların mülkiyetinle ilgili olarak acaba gündeme gelecek mi? Yani, büyüyebilme doğrultu-sunda çaba veren bankalar sermayelerini güçlen-dirmeye zorlandıklarına göre, menkul kıymetler piyasaları dış çevrelerin Türkiye'ye ilgileri de buna

eklendiği zaman, bankaların sermayeleri acaba bugüne kadar olduğu donuklukta kalmayıp biraz daha aile yapısı, kişisel yapının dışına çıkma gibi bir konuyla karşı karşıya kalacaklar mı?

Bu dört konunun ben önümüzdeki o yıl içinde Türk Bankacılığının yeniden yapılanması konu-sunda etkili olacağına inanıyorum. Bilmiyorum sa-atimi de aştım mı, iki dakikam varmış onu da diğer konuşmacı arkadaşlarıma bağliyorum.

NECMİ ÇELİK - Peki, çok teşekkür ediyoru-z bu özverinizden dolayı Sayın Betil, çok yararlı bir konuşma oldu ve sanıyorum tartış-malar sırasında bu çizdiğiniz çerçevede yeni sorular gelecektir, o zaman bu özverinizi ye-niden kullanmak zorunda kalabilirsiniz.

Şimdi, deminki konuşmamda birşey söyle-meyi atlardım; sayın Müsteşarımızın sabah-ki bölümde şöyle bir sorun dikkatimi çekmiş-ti; açılış konuşmasını yapmasını rağmen bel-ki panelistler tarafından, belki tartışmacılar, belki de saygı değer izleyiciler tarafından ye-ni sorular karşısında yanıt vermek gibi bir durum ortaya çıkabilir.

Acaba, kendisi, öyle bir durum ortaya çı-karsa uygun bir zamanda kürsüye çıkabilir.

Peki, çok teşekkür ediyoruz. Kendisi muhtemel herhangi bir soru ortaya çıkarsa yanıt vermeye hazır olduğunu bildiriyor, çok teşekkürler.

Efendim, şimdi ikinci panelistimiz yine, alfabetik sıraya göre Sayın Yavuz Canevi; kendisinde o kadar çok görev var ki, hepsini birden sıralamakla vakit kaybetmek istemi-yorum. Son olarak yaptığı görevi söylemek istiyorum sadece.

Şu anda kendisi, Avrupa Türk Yatırım Merchant Bank'in hem kurucusu hem de mu-rahhas azası olarak görev yapmakta, kendisi-nin gerek Merkez Bankacılığı döneminde ge-rekse Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı dö-neminde önemli görevler yaptığını ve Türk Mali piyasalarına çok önemli katkılar yaptı-ğını hepimiz biliyoruz.

EKONOMİNİN GÜNDEMİNDE “TÜTÜNBANK” VAR,

B a n k a c ı l ı k l a yakından ilgili bütün sektörlerde, hızla büyüyen, gelişen ve yenilenen Tütünbank'ın, böylesine sağlıklı bir atılımı kısa sürede nasıl gerçekleştirdiği konuşuluyor...

TÜTÜNBANK'IN GÜNDEMİNDE “SİZ” VARSINIZ...

T ü t ü n b a n k ' ta ise, işadamlarımıza ve tasarruf sahiplerimize daha iyi hizmet sunmanın yolları araştırılıyor. Mevduatlara en yüksek faiz nasıl verilebilir, krediler çok daha işlevsel hale nasıl getirilebilir, işlemler nasıl kısaltılabilir, çağdaş bankacılığa yaraşan ve eşi olmayan ne tür hizmetler geliştirilebilir, bütün bunlar ayrıntılarıyla tartışılıyor ve uygulamaya konuluyor...

PAMUKKALE MATBAACILIK

OFSET - TIPO

TANITIM KARTI • DAVETİYE • ZARF • KARTON AMBALAJ
KENDİNDEN YAPIŞKANLI ETİKET • BROŞÜR • GRAFİK TASARIM
FATURA • SEVK İRSALİYESİ • GİDER PUSULASI • YOLCU LİSTESİ
YOLCU OTOBÜS BİLETİ • MUSTAHSİL MAKBUZU
PERAKENDE SATIŞ FİŞİ • ŞİRKET MUHASEBE EVRAKLARI
MALİYE BAKANLIĞI ANLAŞMALI MATBAA
BASKI İŞLERİNİZDE

BİR TELEFON ETMENİZ KAFİDİR.
TEL : 527 24 35 - 522 88 47 - 520 68 53

Kendisinin bu konuda engin deneyimleri-
ne dayanarak, şu anda sanıyorum yatırım
bankacılığı hususunda, yatırım bankacılığı
ve bu çerçevede 90'lara Türk Mali Sisteminin
ne tür bir hazırlık içinde olduğu konusunda
önemli açıklamalar yapacağına inanıyo-
rum.

Bu niyetle mikrofonu kendisine veriyö-
rum.

Buyurun Sayın Canevi.

YAVUZ CANEVİ - Teşekkür ederim Sayın
Başkan.

Anladığım kadarıyla bugün konumuzu seçme
hürriyetimiz elimizden alınmış durumda. Bazı
olayları kabul etmek lazım, hayat bu, hepimizin
başına gelir.

Efendim, sabahtan buyana gerçekten ilginç bir
oturuma sahne oluyoruz.

Hem insan heyecanlanıyor zaman zaman iyim-
serliğe kapılıyor zaman zaman da kötümserliğe ka-
pılıyor. Hepimizin zannediyorum içinde bulundu-
ğu misali, buna benzer diye bir varsayımla sözleri-
me başlamak istiyorum. Böyle bir varsayım yapı-
yorum çünkü, kendimi konuya hazırlamaya da ça-
lışıyorum. Hep kafamda bir Rus yumurtası modeli
vardır; hani, Rusya'dan hepimiz gittiğimizde cebi-
mize bir tane koyup gelmişizdir. Açarsınız içinden
bir tane daha çıkar, açarsınız içinde bir tane daha
çıkarmış gibi, sonu gelmez gibi model, kutu, bir kutu-
cuktur, kutulardır, yumurtalardır.

Ben şimdi kendimizi biraz öyle o yumurtaların
bir yerinde hissediyorum.

Önce bütünleşme, yeniden yapılanma, enteg-
rasyon derken tabi, dünyayı kasediyoruz. Bir ta-
ne daha açtığınızda içinde Avrupa 1992 çıkıyor, bir
tane daha açtığınızda Türkiye'nin durumu çıkıyor.
Türkiye'yi açtığınız zaman kamu sektörü, özel sek-
tör gibi iki tane kutu açılıyor. Kutuyu biraz daha
açmaya devam ederseniz, içinden ne çıkacağını bi-
lemediğimiz için devam etmiyorum.

Şimdilik orda duruyorum, izin verirsiniz.

Ben şuna inanıyorum, sözüme aslında en son
söyleyeceğim konuyu belki baştan söylemek süre-
tiyle çerçevemi de çizmeye çalışacağım.

Türkiye 1980-1990 döneminde, sabahtan bu
yana da özetle dinlediğimiz çok önemli bir atılım
yapmıştır. Kim ne derse desin 1980-90 dönemi 24
Ocak 1980 kararlarıyla başlayan, nasıl oraya geldi-
ği ayrı bir konu ama, o dönemle başlayan ve 1990'da
benim kanaatime göre noktalanması gereken bir
atılım yapmıştır.

Bu atılım, olumlu bir atılımdır. Atılım tabiri-
nin içinde zaten olumluluk yatıyor ama, bir kere
daha altını çizmek istiyorum ve Türkiye belli bir ye-
re gelmiştir.

Türkiye'nin 24 Ocak 1990'da belki tesadüfen
yeni bir atılım yapmaya ihtiyacı vardır. Türkiye bu
momentumu kesmek lüksüne sahip değildir. Neden
yeni bir atılım yapmak lazımdır? Çünkü, 1980'de
başlayan hareketler belli bir noktaya bizi
getirmiş ve yavaş yavaşda yıpranmaya başlamış-
tır.

Aynı taban üzerinde aynı prensiplerle, aynı he-
veslerle, aynı fikirlerle bir bu tekneyi, biz bu araba-
yı ne dersiniz deyin bir on sene daha götüreme-
yiz.

Çok güzel bir olay başarılmıştır, benim kanaa-
time göre, 1990'da Türkiye çok daha iyibir durum-
dadır, o halde Türkiye'nin yeni bir on yıllık bir atı-
lım yapması için tabanı çok daha sağlamdır. Türki-
ye'nin sabahleyin duyduk, 4,5 milyar rezervi var-
dır, 1980'de Türkiye'nin rezervinden bahsederek;
herkes bize bıyık altından güliyordu.

1990 Ocağında Türkiye'nin çok daha iyi bir yö-
netim kadrosu vardır; Özel sektörde ve kamu sek-
töründe, tecrübe kazanmış, tecrübe edinmiş, olay-
lardan ders almayı öğrenen bir kadrosu oluşmuş-
tur.

Bu iki faktör dahi Türkiye'nin yeni bir atılım
yapması için çok daha sağlam bir temele oturmak-
ta olduğunu işaretidir.

Üstelik bizi kendi halimizde bırakmayan bir
dünya konjonktürü vardır; yumurtanın dış kabu-
ğuna baktığınız zaman dünya adeta kırılıyor. Neden
kırılıyor? Şirket satın alma, şirket devralma,

yayılma, dünyaya yayılma; sabahleyin arkadaşlar bahsettiler, bunu yabancı kelimelerin başını birleştirmek suretiyle ben LIG harekâtı diyorum. Liberalleşme, Yaratıcılık ve evrenselleşme; dediğimiz hareketin; liberalleşme, *liberalization*, *innovation*, *globalization*; bu LIG hareketi Türkiye'yi sarmaktadır, etrafını sarmaktadır.

Bu LIG hareketi Avrupa'yı sarmıştır, 92'ye kadar hedef vermiştir kendisine Avrupa. Burnumunun dibinde Türkiye'nin kılı kıpırdamamaktadır.

Türkiye'ye baktığınız zaman o yumurtanın üçüncü kabuğunu açtığınız zaman, kapağını açtığınız zaman, kapağını açtığınız zaman Türkiye'de bir atalet özel sektöründe bir atalet, kamu sektöründe bir atalet; yani, bu havaya, bu LIG hareketine bir türlü kaptıramamıştır.

Benim söylemek istediğim, atılım, ikinci on yıllık atılımın temelindeki fikir bu olmalıdır.

Türkiye bu harekete nasıl uyabilir?

Bu harekete Türkiye, kanaatimce iki temel noktaya parmak basmak suretiyle uydurabilir kendisini.

Bir tanesi, gelin bu gerçeği kabul edelim; Kamu Sektöründe problem vardır. Bütçede problem vardır. Buraya bir parmak basalı ve bu gerçeği kabul ederek ikinci on yılı yaşayalım; daha yolun başındayken bu gerçeği kabul edelim.

İkincisi de, Türkiye'nin ikinci on yıllık döneminde artık liberalleşme efendim, serbest döviz hareketi, reel faiz politikası, esnek faiz politikası konularını yeniden gündeme getirmeyelim. Bunları hepimiz biliyoruz. Bunları artık veri olarak kabul etmeye alıştık.

Dolayısıyla, bunlarla kaybedecek vaktimiz yoktur.

Türkiye'nin yeni bazı fikirlere kendini hazırlaması, daha büyük atılımlara kendini hazırlaması lazımdır.

Artık, bugün öğündüğümüz 32 Sayılı Kararname ile çok ciddi bir adım atılmıştır. Türkiye gerçek-

ten uluslararası piyasalara entegre olacak bir duruma gelmiştir.

Bu olayı istismar etme hazır olan, istismar etmeyi becerebilen insanlara ihtiyaç vardır. Özel Sektörde ihtiyacı vardır, kamu sektöründe ihtiyacı vardır.

Benim söyleyeceğim, genelde makro düzeyde çizdiğim çerçeveyi böylece koyduktan sonra konuyu belki, o meşhur yumurtanın bir kabuğunu daha açarak içeriye doğru baktığımız zaman; özel sektörü daha doğrusu finans sektörüne bakarsak ne bekleriz, bu yeni on yıllık atılım döneminde ne yapmasını finans sektöründen bekleriz.

Arkadaşlarımızın hepsi teker teker bu konulara değindiler; benim kanaatim Türk Mali Sektörünün iki hastalığı vardır.

Bir tanesi, elini kolunu bağlayan bir kamu mevzuatı; konusundaki gelişmeler çok yavaş olmaktadır. Bir kere bu çuvaldızı eski bir kamu personeliolarak önce kendimize batırmak istiyorum. Bir sermaye piyasası kanunu; sabahleyin Sayın Tekbaş'dan dinledik, bir senedir revize ederek ortaya çıkaramadık.

Şimdi, sermaye piyasası kanunu çıktığı andan itibaren bazı eksiklikleri olduğunu gördük ve derhal yeni tasarılar hazırlandı, ve bugünün şartlarına uydurulmaya çalışıldı, bu çalışmalar geçen sene Haziran ayında bitirildi; o günün şartlarında bitirildi. Daha kanun Meclise gelmeden neredeyse altı yedi tane geldi.

Dolayısıyla, bu tür konularda; özellikle finansman sektörü ilgilendiren konularda bu yavaş hareketi piyasa mekanizmasına geçtiğimiz bu dönemde sistem kaldıramaz. Sistemi ataletle sevkeden bu davranıştan bir kere vazgeçmemiz lazım. bu tür kanunları, kararnameleleri süratle ihtiyaç duyduğumuz anda geçirmenin, oraya koymanın yürürlüğe koymanın bir yolunu bulmak zorundayız.

İkincisi, sektörün kendi içinde bir atalet vardır. Yine, sabahleyin bazı arkadaşların ortaya koyduğu gibi, sektör bir mevduat ve köydi sistemine oturmuştur. Bugün Türk Mali Sisteminin şu anda ras-yosunu hatırlamıyorum; ama, bankacılık sistemi-

nin ve toplam finans sisteminin; zannediyorum Sayın Tekbaş'ın verdiği rakamlara göre yüzde 70-80'i bankacılık sistemi içerisinde mevduat kredi alışverişinde yapılmaktadır. Sermaye piyasasına yansıyan kısmı yüzde 20-25 civarındadır.

Bunun mutlaka değişmesi gerekir. Sermaye piyasasının çok daha derinleşmesi, büyümesi gerekir.

Neden büyümesi gerekir? Çünkü, sabahleyin Sayın Merkez Bankası Başkanımızın da ortaya koyduğu gibi, bankacılık mevduat kredi ilişkisinde devletin çok fazla müdahalesi olmuştur. Dolaylı maliyet unsurları vardır. Bunlardan devletin kolay kolay kendiliğinden vazgeçmesi mümkün olmayabilir. O halde devleti bu anlamda köşeye sıkıştırmamızın tek yolu, sermaye piyasasının özel sektörün hareketiyle, hız vermesiyle genişletmektir; çünkü, sermaye piyasasında fon daha ucuzdur.

Bu gün özel sektördeki anonim şirketleri, holdinglerin, mali şirketlerinden sorumlu insanların enden bir bankaya gidip kredi konusunda müzakere ettiklerini ben şahsen anlamakta güçlük çekiyorum. Eğer, piyasaya gidip, iki yıllık, bir yıllık finansman bonusu çıkarma alternatifi var ise. Herhalukarda çok daha cazip bir finansman yoludur, bu bir tanesidir.

Dolayısıyla, son üç senede geliştirebildiğimiz yegane enstrüman finansman bonusu olmuştur. Türk Mali Sistemi için bir ayıptır; benim kanaatime göre.

Türk Mali Sistemi bugün, değil bir onbir tane enstrümana ihtiyacı vardır. Bugüne kadar bunları kullanır hale gelmiş olmamız gerekirdi. Söylemek istediğim budur.

Bundan sonraki on yılda belki bu rakamı yüz-bire çıkarmamız gerekir; çünkü, dünyaya baktığınız zaman o kadar çok isim altında değişik, esnekli olan, faiz esnekliği olan, kur esnekliği olan, vade esnekliği olan, alışveriş esnekliği olan, likit esnekliği olan enstrüman yaratılmıştır ki, herkes bir menüyle karşı karşıya kalmakta, kendisine en uygun finansman şeklini seçebilmektedir.

Burada ben kabahati en azından müsaade ederseniz yüzde 50'nin üzerinde bir sorumluluğu

sektörün; özel sektör ve kamu sektöründe de bankacılık vardır, sektörün kendisinde arıyorum, ama, belki yüzde 40'ı mevzuatla ilgili tikanıklıklar olabilir onu da oraya veriyorum. Burada mutlaka bir atılım yapmamız lazım ve bu sektörü rahatlatmamız lazım; yani, demek istiyorum ki, çok daha yeni, değişik, esnek enstrümanları süratle piyasaya gelmesi ve hem sermaye piyasasının hemde borsamızın derinliğin ve hacminin büyümesi gerekir.

Konuyu Türkiye ortamında tartışırken finans sektörünün ötesinde bütçede sorun var dedim, kamu sektöründe sorun var dedim. O konuya Sayın Müsteşarım, Sayın Merkez Bankası Başkanı değindiler; benim belki burada fazla o konuya girmem doğru da olmayabilir, gündemimizin de dışındadır ancak, sabahki oturumda ortaya atılan iki konuyu burada altını çizerek geçmek istiyorum.

Vergi konusu hakikaten Türkiye'de sorundur. Türkiye, vergi kaçakçılığı demiyorum ama, vergi kaçırma oranı en yüksek olan olan ülkelerden bir tanesidir. Yani tax evasion dediğimiz uygulamanın en yaygın olduğu ülkelerden bir tanesidir. bunun dolaylı sonucu da Türkiye'de kayıt dışı ekonomi çok yüksektir.

Bu iki faktörü birleştirdiğimiz zaman burada mutlaka bir biriyle orantılı, ilintili, ilişkili bir çözüm şekli görüyorum. Yani, benim kanaatim Türkiye'de vergi oranları yüksektir; dolayısıyla, bazı muameleler, bazı işlemler vergi dışı kalmak için kayıt dışına geçmektedir. Dolayısıyla, çözüm şekli; benim kanaatime göre belki çok mütevazı bir kanat; ama, vergi olayına, vergi bütçe açığına çözüm getirmenin bir yolu, vergi oranlarını artırmak değil vergi tabanını yaymak, bilakis vergi oranlarını düşürmekten geçebilir. Bunu yaparken istisna ve muafiyet konularının mutlaka gözden geçirilip, tasfiye edilmesi gereken pek çok istisna, muafiyet hükümlerinin biran önce tasfiye edilmesi gerekir.

Haksız rekabetin yapıldığı yer, burasıdır. Dolayısıyla, Türkiye'de iyi şirketler kayıt dışı çalışmaya hevesli olan şirket arasındaki ayarımı yapamamaktayız; dolayısıyla, sistemin sağlıklı bir şekilde büyümesine, gelişmesine engel olan bir konu vardır.

Özetlemek istersem fikrimi: Türkiye'de haki-
katen vergi sorununa, vergi reformu olayına, fiskal
reform olayına ikinci on yılda; hep ikinci on yıl diyo-
rum çünkü, birinci on yılı bir atılım yılı olarak ka-
bul ettiğim için ikinci on yıl diyorum, Türkiye'nin
mutlaka bu ikinci on yılı başlaması, yakalaması la-
zımdır, birinci yılında yakalaması lazımdır. Onun
için diyorum ki, gelin hep birlikte 1990'ları iskonto
edelim. 1990'ı günbegün yaşamaya bu ülkenin ta-
hammülü yoktur. Hep yaşadıkdan sonra; a şöyle
yapsaydık daha iyi olurdu diye geriye bakıp,
1999'da yine böyle tartışmayalım diyorum.

Bunun anlamı, iskonto tabiri belki yerinde de-
ğildir, emekli memur olduğum için emekli maaşını
kırdırmaktan aklıma gelen ilk laf iskonto oldu;
ama, hakikaten fikirlerimizi, politikalarımızı Tür-
kiye'de ikinci on yılı en istikrarlı bir şekilde geçire-
cek ibr modeli oluşturmak için birinci yılda tesbit
edelim.

Türkiye'nin en fazla ihtiyacı olan konu istik-
rardır. Belirsizliklerden vazgeçmedir, belirsizlik-
ten kurtulmadır.

Bunun yolu, ikinci on yıllık politikanın baştan
düşünülmesi, belli parametrelerin özel sektöre, ka-
muya ve yöneticilere verilmesi gerekir.

Özetle, sayın başkan vermek istediğimiz mesaj
budur. Zamanımı herhalde ben de yerinde kullandım.
Bağışlayacak birşeyim kalmadığı için zama-
nın kusura bakmayın.

NECMİ ÇELİK - Peki, çok teşekkür ederiz
Sayın Canevi'ye.

Panelistlerimizin sürelerini kullanma
konusunda özellikle bizim lehimize bir tutum
içine girmeleri gerçekten panelin geride ka-
lan bölümü açısından oldukça sevindirici bir
durum.

Bu arada birşey daha eklemek istiyorum.
Konuşma sırasında sanıyorum ekliyecek bir-
şeylerim olacak benim.

Şimdiye kadar cemiyetin düzenlemiş ol-
duğu panellerde İktisat Fakültesi öğrencile-
rinin geniş bir katılımı oluyordu. Maalesef
bugün öğleden önce ve sonra görüyorum ki,

katılım oldukça düşük durumda. Biz Sayın
Ahmet Özkan'la bu paneli organize ederken
kuşkusuz finans kesiminin birinci derecede
katılmasını arzu ediyorduk fakat, öğrencile-
rin katılacağı konusunda hiçbir tereddütü-
müz yoktu. Herşeyi düşündük fakat, iki şeyi
düşünmediğimiz ortaya çıktı.

Birincisi, bu hafta içerisinde İktisat Fa-
kültesinde yoğun bir vize sınavları dönemi
varmış; şu anda öğrencilerimiz sanıyorum sı-
nıflarında terlemekteler; sayın bankacıları-
mızdan birisi herhalde vize alamadılar onun
için toplantıya gelemediler bu toplantıya gel-
mek için vize almak mı gerekiyor diye espiri
yaptı; herhalde hocaları vize vermediği için
şu anda katılım en azından öğrenciler tara-
fından biraz düşük durumda gördüğümüz ka-
darıyla. Bu konuda dikkatimi çeken birşeyi
belirtmek istemişim.

Şimdi, panelistlerimizin üçüncü sırasın-
da Sayın Osman Erk bulunuyor.

Kendisi, şu anda Başak Sigortanın genel
müdürlüğünü yapmakta. Başak sigorta bildi-
ğiniz gibi bir kamu kuruluşu. Dolayısıyla,
kendisi de özel kesim bankacılığında kamu
kesimine kaymış aynı zamanda bankacılık-
tan da öte, sigorta kesimine transfer olmuş
bir değerli bankacımız. Şu anda, biraz da si-
gortacımız demek istiyorum ama, herkes ken-
disini bankacı olarak tanıyor. Şu anda Başak
Sigorta Genel Müdürü sıfatıyla sanıyorum
Mart 89'dan beri bu görevi yürütüyor. Sigorta
sektörü Türkiye'de tabii en büyük puan yara-
tan kuruluşlardan birisi olması gerekiyor.

Kendisiyle yaptığımız özel görüşmelerde;
maalesef Türkiye'de henüz sigorta kültürü-
nün oluşmadığını, sigorta acentalığını yürü-
ten kuruluşlarda ise acentalık kültürünün
oluşmadığını ve bu primlerin tahsilinde çok
önemli sıkıntılar ortaya çıktığını anlatmıştı,
bana.

Sanıyorum, bu konuda özellikle puan ya-
ratan piyasalarla bankacılık kesimi, sermaye
piyasaları arasındaki ilişki açısından çok de-
ğerli açıklamalar yapacağını umuyorum ken-
disinden.

Fazla uzatmadan sözü Sayın Osman Erk'e bırakmak istiyorum. Buyurun Sayın Erk.

OSMAN ERK (Başak Sigorta Genel Müdürü) - Sayın başkan teşekkür ederim.

Bu yapısal dönüşüm ve yeniden yapılaşmanın gündeme geldiği bu oturumda görebildiğim kadarıyla zamanın yüzde 75'i bankacılık konularına hasredilmiş.

Ancak, sigorta sektörüne de bu vesileyle yüzde 25 zaman vermiş olmanıza rağmen teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum.

Hakikaten sigorta sektörüyle ilgili genişletilmiş platformlarda tartışma ortamı pek sık bulunuyor. Ve dolayısıyla, finansal sektör dediğimizde de bugün sigorta sektörünün akla gelmiş olması biz sigortacılar açısından şans, bir fırsat olarak değerlendiriyorum.

Ayrıca, zaman konusunda da Sayın Betil mini etekten bahsetti, uzun yıllar kapanmış olan sigorta sektörüne mini eteği giydirmek de kültür olarak da bir çok yaratacak; ama, yine ben kendimi sınırında tutacağım.

Finans sektörünün huzurunda sigorta sektörüne ilişkin meseleleri çok sıhhatli olarak açmak istiyorum.

Bir defa büyüklükler konusunda boyutları ifade edeyim.

1988 yılında sigorta sektörü 572 milyar liralık bir ciro yaptı; yani, prim istihsalı 572 milyardı, bunu hemen sanayi sektörünün aklımıza gelen şirketlerinden Arçelik'in cirosuyla karşılaştırdığımızda Arçelik tek başına 640 milyar gibi bir ciro yapmış. Bunu dolar olarak ifade ettiğimizde 400 milyon dolarlık bir değerden bahsediyoruz. Ve Türkiye'de genellikle sigorta sektörünün az gelişmişliği Türk İnsanına fatura edilmekte ama, ben bu önümüzdeki dokuzbuçuk dakikada yapacağım ifade, sunuşta şu izlenimi bırakmak istiyorum ki, bütün mesele sigorta şirketlerinin yaklaşım tarzından kaynaklanmakta. Türk İnsanı hiçbir arıza yok, Türk İnsanı gayet rahatlıkla ne fikre sahip olursa olsun menfaatini gayet rahatlıkla ne fikre sahip olursa olsun menfaatini gayet rahatlıkla koruyan bir topluluk.

Sigorta sektörünü ikiye ayırmak gerekiyor.

Bir tanesi hayat, diğeri hayat dışı branşlar. Yine, 1988 yılında toplam cironun yüzde 8'i sadece hayat branşında oluşmuş. Çok kısaca tanamını yapmak isterim. Hayat branşında kişi beş on onbeş yirmi yirmibeş yıl boyunca bir sigorta şirketine tabiri caizse abone olur, belli dönemlerde parasını öder, o dönem sonundan itibaren de hayatta kaldığı sürece sigorta şirketinden para alır ve vefat durumunda da toplu tazminat ödenir.

Yabancı şirketlerin payı yüzde 9,5 civarındaymış, geçen sene ve 1987-88 pirim hacim artış da yüzde 83 civarında.

Vergi açısından 1988 yılında sigorta şirketlerinin bilanço karı 75 milyar civarındaydı, kesin rakamlar elimizde yok ama, bir tahminde bulunmak gerekirse, maliyeye ödediğimiz toplam vergi de, 13-14 milyar lira olduğunu görebiliyoruz.

Çok kısa olarak uluslararası boyutları da vermek isterim: Türkiye'de kişi başına düşen prim 6 dolar; hayat branşından istihsal edilen gelir prim sadece 50 sent. Öte yandan Türkiye'nin ekonomisini benzerlik arzettiği ülkelerle karşılaştırma yaptığımız da ki, Malezya, Filipinler, Endonezya hatta İran, Irak ve hatta Kuveyt ki, Türkiye prim; genelde kişi başına düşen prim ve özellikle hayat branşında da üretmiş olduğu prim açısından bu ifade ettiğim ülkelerden üç veya dört defa geridedir. Ve genellikle gündeme getirilen işte Türk insanının kaderci olması, İslâm dininin çok etkisi altında kalmış olması maalesef, bizden çok daha ortadoks din uygulaması olan benzer; yani, İslam ülkelerindeki rakamlar bu ifadeyi rahatlıkla çürütebiliyor.

Personel sayısı 3 bin 200, sigorta sektöründe. Şirket sayısı şu anda 42 olduğunu tahmin ediyorum ama, önümüzdeki iki saat içinde iki şirket daha kurulabilir.

İşletme giderleri, mali gelirler; mali gelirler sigorta sektörü açısından çok önemli bir meseledir ve işletme masraflarında ortalama yüzde 89'unu karşılar.

Şimdi, müsaadenizle sigorta sektörünün az gelişmişliğine bir nebze olsun bakmak istiyorum. Burada temel tavır ve hayat görünüşünden ortaya çıkmakta. Türkiye'de bankalarla sigorta şirketleri

arasındaki sıkı münasebet önemli bir faktör. Benim mesleğim bankacı ama, yine de inandığım fikri ifade etmekten kaçınmayacağım.

Bankacılık sektöründeki hareketlilik hatırlayacaksınız m981-82 yılından itibaren oldu ve o hareketlilik ve temelde kurumsal bankacılık ortamında, platformunda çıktı; yani, bankacılar artık ürün ve hizmetlerini satarken zorlandılar, felsefe olarak da pazarlamayı yani, hitabetmek arzuettikleri hedef piyasanın ihtiyaçlarını belirleyip ona göre ürün ve hizmet sunma zorunluluğunu hissettiler.

Bu kültürel değişim, bankacılıktan sigorta şirketlerine geçişi son derece yavaş oldu; çünkü, bankacılar, bankalar daha doğrusu, sigorta şirketlerini bir processing merkezi olarak kullandılar. İş getiren bankacılar, sigorta şirketleri de poliçeyi tanzim ediyorlardı.

Ne zaman ki bankacılık sektöründe tüketici, tüketim, tüketici bankacılığına doğru bir yaklaşım benimsendi ki, bunun da geçmişi iki yıl kadar bir zaman diliminden bahsediyoruz.

O zaman bu kültürel değişimin esintileri, sigorta sektörüne doğru daha etkin, daha kuvvetli esmeye başladı.

İkinci faktör, yabancı sigorta şirketlerinin ülkemize gelmesi. 1988'in ortalarına kadar hatırlayacaksınız, yeni sigorta şirketlerinin sektöre girmesi sınırlı tutuluyordu. Ancak, o günden bu güne kadar gittikçe sayısı artan sigorta şirketleri sektörümüze gelmekte ve tahmin ediyorum bankacılık sektöründe olduğu gibi yabancı şirketlerin de, sigorta şirketlerinin Türkiye'ye gelmesiyle, biz Türk sigortacıları atılmalılığımızda, heyecanımızda, Türk insanına, Türk meselelerine hizmet götürmek konusunda daha etkinlik kazanacağız.

Şimdi müsadenezle ben sektördeki problemleri ana başlıklar halinde arzedeceğim.

Sektörün birinci meselesi, insan malzemesidir. 3200 kişiden bahsediyoruz. Bu insan sermayesinin sadece yüzde 25'i üniversite mazumudur ve lisan bilgisi sektör için son derece önemlidir. Lisan bilenlerin sayısı da yani, lisana vakıf olanların sayısı da yüzde 10-15'le sınırlı olduğunu tahmin ediyoruz.

Şimdi, lisan niçin önemli?

Türkiye'de sigortacılık, aynen bilgisayar teknolojilerine benziyor; yani, göbeğinden Türkiye batıya bağlanmış durumda.

Burada iki tane konu var.

Bir tanesi Türkiye'de sigorta sektörünün elindeki sermaye yetersizliği gayet kolaylıkla göze çarpmakta. Yeni mevzuat çerçevesinde de sektöre girmenin bedeli hakikaten çok hafif tutulmuş, tahmin ediyorum ileri aylarda bu daha da yukarı seviyelere çekilebilir. Sadece 5 milyar lira paranız olması lazım, sigorta sektörüne girebilmeniz için. Çok önemli bir para değil Türkiye'nin genel büyüklükleri içinde gördüğünüzde.

Dolayısıyla, sermaye yetersizliği ciddi bir engel.

Bu Türk Sigorta şirketlerinin daha ziyade büyük risklerde üzerinde tuttuğu risk oranının düşük olmasına sebebiyet veriyor. Dolayısıyla, Türkiye'de genelde baktığınız vakit yazılan risklerin yüzde 40'ı Türkiye'de sigorta şirketinin üzerine kalmakta yüzde 60'ı da yurt dışındaki sigorta şirketlerine plase edilmektedir.

Dolayısıyla, yurtdışındaki yoğun ilgi lisan bilgisini son derece ön plana çıkarmakta.

İkincisi, biz maalesef Türk Sigortacıları olarak sattığımız malın maliyetini bilememekteyiz, hali hazırda. Prim dediğimiz yani, ücret üç ana unsurdan oluşmakta, bunlardan bir tanesi olası riski karşılayabilecek prim miktarını; yani, sigortalıdan tahsil ettiğiniz ücreti belirlemeniz lazım.

İkinci boyutu, işletme masraflarınızı poliçe bazında nasıl yayacaksınız, bunu da bilmek gerekiyor.

Demek ki, maliyet muhasebesi uygulamasının yaygınlaştırılması lazım. Yani, birim maliyetlerini bilebilmemiz lazım.

Üçüncü boyutu, bir münasebetten veya bir poliçeden ne kadar kâr bekliyorsunuz, bunu da çıkartmak lazım.

Üç tane boyutu bir araya getirdiğiniz vakit, nihai olarak sigortalıya fatura ettiğiniz ücret çıkıyor, ona da biz prim diyoruz.

Biz maalesef, bunları yapabilecek durumda değiliz.

Şimdi, böyle olunca doğal olarak tarife rejimi ve serbest düzen tartışmasına gelmek gerekiyor.

Türkiye'de biz sigortacılar bir yerde futbol takımı taraftarları gibi çok kesinkes tarife rejimi taraftarları ve serbest düzen taraftarları olarak ikiye ayrıldık denilebilir.

Benim şahsi kanaatim; bir defa müsaade ederseniz tarife rejimini ben izah edeyim.

Tarife rejimi, temelde şunu söylüyor: Aynen bankacılara 1981 yılına kadar söylendiği gibi, siz sigorta şirketleri yaptığınız işi o kadar iyi bilmiyorsunuz. Onun için yapmadan önce gelip bize danışacaksınız, ne fiyat yapıyorsunuz; önce gelin bize sorun ondan sonra gidin o ürününüzü o fiyat üzerinden satın anlamına geliyor.

Tarife rejimi, dünyanın başka ülkelerinde de uygulanıyor; yani, Türkiye istisnai bir vaka değil. Onun karşıtı olarak serbest düzende de sigorta şirketleri kendi ürünleri konusunda inisiyatifini kullanabilmekte, kendi maliyetini bilerek fiyatını belirleyebilmekte ve rekabetin getirdiği koşullarda o ürünü o fiattan satabilmekte.

Bu iki sistemin karşı karşıya gelip tartışılmasını ben şahsen yararlı görmüyorum.

Bence, sigortacıların belkide tüm finans sektörü temsilcileriyle birlikte Türk Sigortacılığı nasıl rahat edebilir, problemleri nedir, mutabık kalınan problem teşhisi nedir; bu sorunlar nasıl çözümlenebilir. Bence, bu tartışma çerçevesinde ele alınması lazım; çünkü, hazır dikilmiş elbiselerin Türk Sigorta Sektörüne uydurulmasına şahsen ben mahzurlu görüyorum. Çünkü, bir sistemin diğer sistemin üstünlüğünü savunmak, kanıtlamak zor.

Bir de, serbest ortamda, yani rekabetin egzersiz edildiği, uygulandığı bir ortamda çok önemli olan bir unsur var. Yöneticilerin tabi, orta ve uzun vadeli düşünce felsefesini benimseyebilmesi ve sadece çok tehlikeli olan fiyatla ürün satışı tavrını benimsememesi gerekiyor.

Bugün genelde sigortalıların veya aday sigortalıların huzuruna çıktığınız vakit ilk karşılaştığımız soru bizim; bu işi kaçtan yaparsınız diye. Biz, hemen şahsen gravat almak için çıktığımız vakit en

önce fiyatını sormuyorum; yani, önce kumaşına bakarım markasına bakarım, rüzgar estiği vakit hani, piyer cardı olsun da etrafımızda iyi intiba bırakalım diye vesaire.

Şimdi, bu kadar önemli bir konuda ilk soru fiyat nedir dediğiniz vakit geri çekilmek zorunda kalıyorsunuz. Bir sigorta şirketinin getirmiş olduğu hizmet ayrıcalıkları, üstünlükleri ve kuvveti veya eksiklikleri tek bir boyut olan fiyatlandırmada ifade edilmesi mümkün değil; ama, sektörümüzün yapısı, daha doğrusu Türkiye'deki sigortacılığa karşı bakış açısı bu çerçevede.

Fiyat dediğiniz vakit çok tehlikeli bir unsurla uğraşırız. Müşteriyle sigorta şirketi arasındaki sadakat, anlayış ve iki tarafın birbirini takdir etmesi, imkan ve kabiliyetini değerlendirmesi tek fiyatla belirlenmiyor.

Dolayısıyla, sadece fiyat boyutunda o platformda mücadele verince. Dolayısıyla, fiyatlar ciddi olarak kırılmaya başlanıyor ve bu fiyat kırılması da dolayısıyla, çılgınlık katsayısı ile oranlı bir noktaya geliyor; yani, fiyat kıra kıra sonu yok; yani, sıfıra inebilirsiniz, sıfıra indikten sonra üzerine başka menfaatler de getirebilirsiniz.

Türkiye'de tarife rejimi, daha ziyade bireylere orta büyüklükteki şirketlere uygulanmakta, büyük şirketler sözkonusu olduğu vakit ve dolayısıyla, risk de oldukça sınırlı tutulacağından dolayı biz Türk Sigorta şirketleri üzerinde yurtdışından fiyat getiriyoruz ve o fiyat dolayısıyla, kabul ediyor.

Ben, sigorta sektörünün fon yaratabilme kabiliyetine de değinmek istiyorum. Tahmin ediyorum Türkiye'nin dışında hemen hemen her ülkede sigorta şirketinin en büyük hususiyeti belki de en az kalkınma bankaları kadar ekonomiyeye orta ve uzun vadeli fon yaratabilme kabiliyetidir.

Türkiye'de 1988 sonu itibarıyla sigorta şirketlerinin menkul kıymetler portföyüne baktığımızda ve bunu yine aynı noktadaki, Türkiye'deki tüm menkul stoğu ile karşılaştırdığımızda sigorta sektörünün katkısı yüzde 1'in çok çok altında; yani, Türk sigortacılığı maalesef beklenen işlevi yerine getiremiyor.

Şimdi, sorunlardan birisi de enflasyon, ancak enflasyon dediğiniz vakit yine, bir uluslararası boyut getirmek istiyorum.

1987 yılında da İsrail'de çok önemli, çok yüksek boyutlarda enflasyon vardı; ama, oradaki kişi başına düşen prim hayat, hayat dışı baktığınız vakit yine, çok yüksek seviyelerde enflasyon muhakkak ki problem; ama, enflasyonu da bertaraf edecek mekanizmalar var. Endeksleme imkanı var ki, bu Türkiye'de çok yaygın bir şekilde daha tatbik edilir durumda değil.

Problemlerden bir tanesi, dahili fon uygulama anlayışının yaygın olması; yani, sigortanın olmaması burada da yine meseleleri ve menfaatlerini yeterince berraklıkta ifade edememiş olmasından kaynaklanıyor.

Acentalar sigorta şirketleri için çok önemli bir dağıtım kanalı, müessesesini oluşturuyor. Acentalar maalesef Türkiye'de; rakamlar değişiyor, 6 bin ile 8 bin arasında acenta olduğu ifade olunuyor. Acentaların da bizim mülakatlardan, anketlerden çıkardığımız neticeye göre yüzde 95'i acentanın yüzde 95'i vaktinin sadece % 5'i ile yüzde 10'unu sigorta işlerine hasredebiliyor.

Öte yandan eksper meselesi son derece önemli, maalesef sigorta mesleği bir miktarda sevimsiz, cenaze levazımatçısı benzetebilirsiniz; çünkü, kötü günde; yani, hasar olduğunda karşınıza çıkıyor; ama, daha sempatik de yapılabilir.

Burada, hasar tespitinde biz sigorta şirketlerinin kullandığı müessese, kişilere biz eksper diyoruz. Bunlar serbesttir, bir sigorta şirketine bağımlı olarak çalışmazlar ve o kişilerin yaptığı tespitler son derece önemlidir. Eksperlik, ne sigorta şirketinin yanında nede sigortanın yanında olmasını gerektiriyor, çok ince bir adalet çizgisinin üzerinde olması lazım; çünkü, her iki tarafta da olması sektörün geriye gitmesi için çok temel unsur.

Efendim, hayat konusu Türkiye'de çok geri kalmış durumda rakamsal olarak ifade etmek gerekirse, hayat poliçesi hamillerinin sayısı tesbitlere göre; yine, anketlere göre 800 ile 900 bin arasında vatandaşın hayat poliçesi sahibi olduğunu gösteriyor.

Bırakın 55 milyonluk nüfusu gelir dağılımından hareket edin, 10 milyon insan Türkiye'de milli hasılanın resmi olarak yüzde 50'sine hükmediyor, o da aşağı yukarı 35 milyar dolardan bahsediyoruz. Bir de vergilendirilmemiş vergileri de koyarsanız yani, 35'le 70 milyar dolarlık gelire sahip bir şeyde, on milyon nüfusta sadece 8-9 bin kişiden bahsediyoruz.

Şimdi, ben hoşgörünüze sığınarak bir dakika daha rica edeceğim.

Bir konuyu anlatmak istiyorum, burada istatistiklerin ne derece olduğunun göstergesi, bu çok önemli bir sorun değerli dinleyiciler.

Türkiye'de istatistiğin olmaması dolayısıyla, risk analizinin yapılamaması. 1971 yılında yanılmıyorsam Atilla Karaosmanoğlu o zaman rahmetli Nihat Erim hükümeti zamanında ekonomiden sorumlu başbakan yardımcısı olarak gelmişti. Ve yine yanılmıyorsam mecliste Türk Ekonomisinin başarısını veya gelişmişliğini yabancı ülkelerle karşılaştırıp, Türkiye'nin 38 yıl geride olduğunu söylemişti.

O zaman hepimiz, basın da, bizler de, hepimiz akademisyenler de çok kuvvetli tepki vermiştik ve belki Atilla beyin Dünya Bankasına dönmesinin de önemli bir etkisi olmuştu.

Biz hayat sigortacılığını Türkiye'de 1949-1950 Batı Almanya mortalite tablolarından hareket ederek yaparız; yani, Türkiye'deki istatistik yetersizliğinden dolayı Türkiye'nin mevcut ekonomik yapısını Batı Almanya'nın 30-40 yıl önceki yapısıyla benzeterek hareket ediyoruz.

Müsaadenizle ben durayım; dediğim gibi meseleler çok mini eteği de giymek zorundayım; eğer, soru kısmında fırsat olursa cevaplandırmaktan memnunluk duyacağım.

Çok teşekkür ederim.

NECMİ ÇELİK - Bizde çok şükür ediyoruz Sayın Erk.

Birinci bölümdeki alkış geleneği herhalde ikinci bölümde ortadan kalkmış durumda. Konuşmacılar herhalde çok iyi konuştukları

için alkışa gerek duyulmuyor anladığım kadarıyla.

Şimdi, bu konuda birkaç; öğle yemeği sırasında not aldığım konu var onu da iletmek istiyorum.

Türkiye'de sigortacılık neden gelişmiyor diye. Sayın Zekeriya Yıldırım şu anda sanıyorum salonda yok, başlangıçta buradaydı. Dedim ki, devlet herkesi güvenceye almış zaten, memurları emekli sandığı ile, sigortalıları Sosyal Sigortalar Kurumu ile onun dışında kalanları ise zaten Bağ-Kur yoluyla herkesi sigortaya almış; yani, herkesin hayatı Türkiye'de garanti zaten onun için sigortaya ne gerek var dedi.

Bana da çok mantıklı geldi gerçekten; Türkiye'de birde tesadüfen yaşamak gibi bir olay var yani, bu sadece yoksulluk, zenginlikle ilgili bir olay değil; çünkü, iki gün önce bir gazeteci büyüğümüz; örneğin, yine böyle bir toplantı sırasında tam soru sorduktan sonra hepiniz; sanıyorum gazetelerde izlediniz, biraz sonra kalp krizi geçirirerek, kalbi durdu. Sonra sayın belediye başkanı müdahale etti, sonra bir doktor daha; kurtaramadılar, bunun üzerine ambulans çağırmak zorunda kaldılar. Üç tane ambulans geldi üçünde de oksijen tüpü olmadığı için kurtarılamadı, daha sonra kalp masajı, makinası olan yeni bir ambulans çağırıldı yani, üçüncü veya dördüncü ambulanda bu sefer oksijen tüpü var ama, masaj makinası olmadığı için değerli gazetecimizi gerçekten kaybetmiş olduk.

Belki, bu Türkiye'de değil de başka bir ülkede olsaydı herhalde bu gazeteci şu anda aramızda olacaktı. O açıdan hayat sigortacılığı Türkiye'de öncelikle; kişinin kendi hayatına saygı duyması anlamında oluşması gerekiyor ki, böylesine; yani, sigorta ettirecek kadar bir kültürün oluşmadığı herhalde çok ağır şu anda, gördüğüm kadarıyla; ama, madem piyasaları tartışıyoruz, sigorta kesiminin gerçekten çok stratejik önemi var bu fon yaratma anlamında.

Bu alanda gelişmeden Türkiye'de sermaye piyasalarının gelişmesi konusunda ciddi atılımların olması gerçekten çok zor.

Özellikle, evet; Sayın Betil'e yönelik de bir not almıştım ben. Dedim ki, BağKur, SSK ve Emekli Sandığında çok büyük fonlar oluşuyor. Bu fonlar şu anda Türkiye'de sermaye piyasalarının çok daha üzerinde fon yaratan kuruluşlar. Acaba, dedim, bu kurumlardan bu fonları alabiliyor musunuz, bir şekilde? Kendisi bu soruna cevap vermedi. Yani, verdi fakat vermemiş kadar oldu, alamadığımı mimikleriyle ifade etti; bu anlamda sözlü bir cevap vermedi, hatta verdiği cevabı aslında söylemek istemedim. İzin verirseniz.

Biz dedi, bırakın o kurumlardan fon yaratmayı Garanti Bankası bünyesinde kurulmuş olan Emekliler sandığından dahi fon almakta zorluk çekiyoruz. Hatta onları korumak konusunda bile çok çaba harcıyoruz. Ancak koruyabiliyoruz diye; çok ilginç bir yanıt vermişti.

Bunu da bu arada belirtmek istedim.

Şu anda panelimizin son konuşmacısı olan Sayın Haluk Ulusoy'a sözü bırakmak istiyorum.

HALUK ULUSOY - Çok teşekkür ederim.

Herhalde yine soyadı talihsizliğine uğradım ben de Atilla Uras gibi.

Müsaade ederseniz ben biraz Sayın Canevi'nin yumurtaları açmaya devam ettiği yerde, bıraktığı yerden devam etmek istiyorum.

Hadiseleri, bu yeniden yapılanma ve uluslararası finans sistemiyle bütünleşmede sistemimizin temel taşlarını teşkil eden bankalarda; özellikle, 80'li yıllarla birlikte yaşadığımız liberalleşme, deregilasyon ve yabancı bankaların Türkiye'ye girecek özellikle, dış ticarete ayarlanmış oldukları artan rekabetten bankacılık sistemimizdeki bu bankaların iç yapılarında ne tür değişikliklere yol açtığı konusunda müsaade ederseniz görüşlerimi toparlamak istiyorum.

Özellikle, 80'li yıllarla birlikte Türk Bankacılığında dikkatimi çeken üç ana yapısal değişiklik görüyorum.

Bunları şu başlıklar altında toplayacağım.

Bankaların aktif ve pasif yönetimlerinde gördüğümüz yapısal değişiklikler ve bunların organizasyona yansımış şekilleri.

Otomasyon sistemlerinde meydana gelen değişiklikler ve son olarak da.

Kontrol sistemlerinde meydana gelen değişikliklere değinmek istiyorum.

İlk önce müsaade ederseniz; aktif ve pasif yönetimle ilgili olarak bankacılıkta neler yaşadık kısaca ondan bahsetmek istiyorum.

Çok yakın tarihlere kadar özellikle, Sayın Saraçoğlu'nun ilk defa Merkez Bankasında çok dramatik bir kararlar Türk Lirası döviz ve menkul kıymetler hadiselerini konsolide etmesiyle beraber başlayın bir gelişme görüyoruz, bankacılık sisteminde.

O zaman kadar bankalarda döviz pozisyonu yönetimleri ve Türk Lirası ankes yönetimleri ve gelişmemiş; o zamana kadar çok güdük kalmış menkul kıymetler birbirinden çok farklı bir şekilde yönetiliyordu. Farklı Genel Müdür Yardımcılarına bağlı ve aralarında da genellikle Çin duvarının geliştiğini görüyorduk.

Ancak, serbest faiz dönemi ve esnek kur politikalarının 80'li yıllarla birlikte başlaması, gittikçe de bankaların bilançoları üzerinde hissedilir etkiler göstermesiyle birlikte bizim üç silahşörler diye tanımladığımız bu üç aktivitenin yavaş yavaş konsolide edildiğini görüyoruz.

Çok uzun bir süre bankalar bu konuda hiçbir şey yapmak istemiyorlardı; ancak, Merkez Bankasının bu konuda öncülük yapması diğer bankaları da daha etkin, daha aktif, fon yönetimi oluşturma çerçevesinde kendi bünyelerinde reorganizasyona gitmelerine neden oldu; bu söz hal devam ediyor.

Yine dikkatimizi çeken bir olay, menkul kıymetlerin özellikle 85'li yıllarla birlikte giderek artan önemi... Bu sabah Sayın Tekbaş bankaların aktiflerinin içerisinde menkul kıymetlerin payını ve 88 yılı arasında ne kadar arttığını rakamlarla söylemişti. Gine birçok bankanın menkul kıymetler müdürlükleri kurarak, yatırım fonları kurarak yeni finansman enstrümanlara menkul kıymet ağırlıklı yeni finansal enstrümanlara doğru yöneldiğini görüyoruz.

Tüm bunlar olurken, bankaların özellikle bu finansal sistemde meydana gelen ürün çeşitlenmesi ve buna uygun olarak kendi yapılarında bu aktivitelere girebilmeleri için gerekli değişiklikleri yapmaları içerisinde dikkatimizi çeken bir nokta bazen bankaların maalesef, biraz hızlı bir şekilde bazı aktivitelere girdiklerini gördüm.

Biraz önce Sayın Erk bir çılgınlık katsayısından bahsetti; sanıyorum kendisinin de yakından bildiği şahit olduğu buna benzer dönemi kendisi de yaşadı sanıyorum.

Hem yatırım fonlarının, hem andıraytın işlemlerinin Türkiye'de ilk başladığı dönemlerde buna benzer piyasa payı kapma yaklaşımı fazla rasyonel olmayan, iyice düşünülmemiş, tartılmamış ve buna uygun olarak bünyede bir değişiklik meydana getirilmeden girilen bu tip işlemlerde sanıyorum birçok bankada gerekli dersi almıştır.

Temennim, finansal sistemimiz gelişirken modern aktif ve pasif sistemleri oluştururken banka işlerinde bankaların kendi bünyelerinde buna uygun olarak sağlıklı etkin bir yapılaşmanın gerçekleşmesi.

Diğer yine enteresan bulduğum bir konu, özellikle 80'le birlikte bunun gittikçe arttığını görüyoruz. Otomasyon hadisesi.

Hiç unutmuyorum, bir tarihte 83 yılında bir bankada bütün büyük şubelerinde bilgisayar kiraladığını gördüm, yılda yüz yirmi bin dolar her şube için kira ödeniyordu ve bütün makineler kapalıydı. Merak ettim yani, bu alınan makinelerin arkasındaki amaç neydi diye. Sorduğum zaman söylenen şey şu: işte bilgisayara geçtiğimizde gösterebilmek için sorumlu olan Genel Müdür Yardımcısı her büyük şubede böyle bir otomasyon çalışması başlatmış.

Ancak, 84 ve 85'li yıllarla birlikte ilk önce de ofis otomasyonu dediğimiz banka arkası hadiselelerin otomasyona geçilmesinin gittikçe ağırlık kazandığını gördük. Daha sonra bu özellikle büyük ölçekli bankalarda şubeler ağırlığının ruhl taym, on layn, bilgi akımı şeklinde birleştirilmesine doğru yönelmiş durumda.

Burada ben iki kaygumdan bahsetmek istiyorum.

Birincisi, bankanın bilançolarına baktığınız zaman gittikçe artan miktarda donanım yapılan yatırımları görürsünüz. Bankalar bu konuda hiç tereddüt duymadan en pahalı yatırımları yapabilmektedirler, en büyük masraflara girebilmektedirler, en büyük IBM makinelerini bu bankada görebilirsiniz. Fakat, bu konuda bu kadar duyarlı olan bazı bankaların aynı duyarlılığı yazılıma göstermediğini görüyoruz.

Genellikle yapılan kendi bünyelerinde birtakım software yazıcılarını bir araya getirerek o çok pahalı makinelerin içersinde gerekli yazılımların hazırlanmasına çabalyorlar.

Burada unutmamamız gereken bir gerçek var, o da şu: Bence, otomasyona geçiş olayında çok büyük önemi var; eğer uluslararası bankalara bakarsak, sadece bir banka; bir örnek vereceğim sadece bir bankanın son 5 yıl içerisinde yazılıma yapmış olduğu masraf 1 milyar doların üzerindedir.

Şimdi, nedense yazılım olayında bankalar aynı bu tip masraflara girmekten kaçınıyorlar ama, hadise bence donanım kadar çok önemli ve özellikle otomasyon seviyesi arttıkça bankalar otomasyona bağlılık arttıkça bugün göremediğimiz hem prosesle ilgili, hem bankayı çok zor durumda bırakabilecek elektronik yolla, yolsuzluk hadiselerine yol açabilir.

Dolayısıyla, bu otomasyon olayında özellikle bankaların bence, donanım verdikleri ilgi kadar yazılımlara da aynı ilgiyi göstermelerinde yarar olduğu kanaatindeyim.

Yine, bu 1980'li yıllarla birlikte bankaların iç bünyelerinde bir üçüncü değişikliği görüyorum enteresan olarak, o da kontrol sistemleriyle ilgili.

Kontrol sistemleriyle, Sayın Kılıç'ın bahsetmek istediği dış kontrolleri kasdetmek istemiyorum. Sanıyorum bunu her geçen gün artan dozajda görüyoruz. bu da hem Merkez Bankasının istediği, her geçen gün artan raporlarla, hem de Hazinesin istediği her geçen gün artan rapor sayısında bunu zaten hissediyoruz.

Benim daha üzerinde durmak istediğim konu, bankaların kendi içlerindeki kendi kendilerini otokontrolleriyle ilgili problemleri. Biliyorsunuz, çok yakın zamana kadar bankalar, klasik teftiş meka-

nizması altında kontrolünü yapıyordu. Bu hâlâ büyük ölçüde devam ediyor.

Yine biliyoruz ki, 1980'li yıllara kadar bankaların genel müdürlük bünyelerinde fiili aktivite pek yer almıyordu. Ancak, gerek döviz pozisyonu tutma yetkilerinin genel müdürlük bünyelerinde oluşması, 1986 yılından sonra para piyasalarında, interbank piyasalarında meydana gelen değişmelerle, Türk Lirası ankes hadiselerinin yine genel müdürlük bünyesinde sentelize edilmesi ve son olarak da 1985'ten bu tarafa hızla gelişen menkul kıymetler olayıyla birlikte, bankaların genel müdürlükler içerisinde gittikçe artan bir hızla menkul kıymetler faaliyetlerinin de oluşturduğu görüyoruz.

Bu üç faaliyet hızla artarken, geçmiş yılların verdiği alışkanlıkl, bu faaliyetlerin büyüklüğü, hacmi artmasına rağmen, klasik teftiş mekanizması genel müdürlük bünyesi dışındaki şubeleri kontrolle sorumlu olduğu için, genel müdürlük bünyesi içerisinde meydana gelen bu değişikliğe uyum sağlayacak kontrol mekanizmalarını maalesef pek oluşturamamıştır.

Özellikle esnek kur ve serbest faizle birlikte bankaların kendi içlerinde mali kontrol, yani bilgi akımının en sağlıklı ve en süratli bir şekilde gerçekleşmesini sağlayan sistemleri oluşturmaları şart. Aksi takdirde, girdikleri bazı faaliyetlerde randıman hesapları yapabilmeleri, bilanço dengelerinde meydana gelen-değişen koşullara göre- değişikliklere karşı en etkin ve en çabuk şekilde cevap verebilmeleri maalesef çok zordur.

Bizim edindiğimiz izlenim, genelde otomasyon ile birlikte bankaların bu MIS dediğimiz sistemimize gittikçe artan oranda önem verdiklerini ve bu sayede kendi iç bünyelerindeki mali kontrol mekanizmalarını geliştirmeye başladığını görüyoruz. Sanıyorum buna da devam etmek gerekiyor.

Yine, başka bir kontrolden bahsetmek istiyorum. Bu da, işlemler ile ilgili kontrollerdir. Gittikçe artan miktarda, hem finansman enstrümanlarında çeşitlenme görüyoruz, hem de her finansal enstrümanın içerisinde, o enstrümanın derinlik kazandığını. Bankalar için gittikçe önemlerinin artmaya başladığını, görüyoruz. Ama, buna uygun olarak, bankaların, her enstrümanla ilgili olarak kontrol mekanizmalarını pek oluşturamadıklarını

görüyoruz. Dolayısıyla, özellikle yeni ürünlere girerken, ve genel müdürlük bünyesinde çok büyük aktivitelere girerken, bankaların, hem işlemsel, hem de işlevsel olarak klasik teftiş mekanizmasının yanında bu tip kontrolleri de geliştirmesinde fayda var sanıyorum.

Son olarak bir şeyi eklemek istiyorum: Sayın Canevi bir vergi, vizona girdi. Bu finansal enstrümanların Türkiye'de sayıları çok az. Biliyorsunuz, vadeli döviz olayı bile hem özel sektör için, hem birçok banka için hâlâ bir muamma şeklinde duruyor. Bir swap olayı bile, aslında gerçek yapısıyla gelişmedi. Türkiye'de, karşılıklı para finansmanı şeklinde değerlendiriliyor. Bunda, maalesef vergi mevzuatının da sanıyorum, hem vergi, hem de diğer mevzuatın da, söyleyeceği çok şey olacaktır.

Bir örnek vermek istiyorum. Bugünlerde çok güncel bir konu. Şu anda, banka-sigorta muameleleri vergisi muamması yaşanıyor şu anda, bankacılık sistemi içerisinde. Enteresan bir olay; son zamanlarda interbank ifadesinin Türkçe yorumu farklılaştı. İnterbank denince, bundan sonra İstanbul Defterdarlığının bu konuda bir yorumu var, sadece Türkiye'deki anlaşılması gerekiyormuş. Türkiye dışındaki bankalar yapmış olduğumuz işlemler, İnterbank sayılmıyormuş.

Yine buna benzer, dolayısıyla da çok farklı bir banka-sigorta muamele vergisine tabi yaptığınız plasmanlar, bu konuda bankalar arasında araştırma yaptık, kamu bankalarından tutun, yeni kurulan birçok bankalara karşı herkeste çok farklı bir yorum var, yüzde yüzde 55-50 filan ayrılmış, bir kamp oluşmuş; ama kimse bu konuda gerçeğin ne olduğunu bilmiyor.

Diğer bir olay: 1980'den önceden gelen, sabit kurlar döneminden gelen enteresan bir vergi. Bu, tiraj işlemlerinde elde etmiş olduğunuz tiraj kârının banka-sigorta muamele vergisine tabi olmasıdır.

Biliyoruz, 1980'den önce, yapılan kurlar, kur değişiklikleri, genellikle çok uzun süreler içerisinde yapıyordu. Bugün artık, esnek kur dönemine geçilmiş bir finansal sistemde, gün içerisinde yapmış olduğunuz, iseter spekülasyon amacıyla olsun, isterse ticarî bir amaçla olsun, yapmış olduğunuz bir tiraj işleminde, elde etmiş olduğunuz Merekez

Bankasının bir gün önceki kapanış çaprazına göre, elde etmiş olduğunuz bir hayali kâr oluşuyor veya zarar. Bu hayali kâr üzerinden, banka-sigorta muamele vergisi ödemeye zorundasınız.

Halbuki, ertesi gün, zaten bu olay kâr-zarar tablolarınıza yansıyor. Böylece, katmerli bir vergi ödüyorsunuz. Sanıyorum bu konuda da, birtakım değişiklikler yapmak lazım. Yine acı bir örnek vereceğim: Bir banka, bu son zamanlarda moda olan arbitraj işlemleri yapma, interbank piyasasını geliştirme konusunda ciddi bir atılıma girmiş ve o bankanın sayın genel müdürüyle geçen yıl konuştuğumda, bana "Biz, fazla dış ticaretle ilgilenmiyoruz, Türkiye'nin en iyi dealer'larını bir araya topladım, yurt dışıyla arbitraj yaparak korkunç paralar kazanıyoruz."

Şimdi, bu o kadar enteresan bir durum ki, bir bankayı, mevcut sisitemimiz içerisinde, yurt dışı ile arbitraj yaparak, her gün kâra geçirebilirsiniz. Eğer o bankada günlük évaluation yoksa, yıl sonunda da iflas ettirebilirsiniz.

Nitekim, bu bankanın genel müdürü de, sanıyorum yıl sonunda -her gün kâr ederek- 2,5 milyon dolar zararla bu faaliyetine son vermiştir.

Teşekkür ederim.

NECMİ ÇELİK - Çok teşekkürler Sayın Ulusoy.

Sayın konuklarımız, bu panelistlerin çok değerli açıklamalarından sonra, sıramız tartışmacılara geldi.

Şimdi, ilk tartışmacı olarak, sayın hocamız Öztin Akgüç'ü kürsüye davet etmek iseti-yorum.

ÖZTİN AKGÜÇ - Sayın Başkan, sayın konuklar; efendim, sanıyorum ki, ilk önce şunları doğru tespit etmemiz lazım, olayı geliştirebilmemiz için.

Bir kere, koyduğumuz tanımlar doğru mu; değerlendiremeler objektif mi; bunu tartışmamız lazım.

İkincisi, bunun nedenleri üzerinde durmamız lazım, tanıyı koyduktan sonra.

Üçüncüsü, iktisat, bir ölçüde de sayı bilimidir; yani, söyledikelerimizin muhakkak sayısal olarak kanıklanması gerektiği kamsındayım.

Dördüncü nokta da, dünyada bir takım gelişmeler oluyor. Tabii ki, Türkiye, bunun esintilerinden yararlanacaktır. Bunu da hiçbir zaman göz ardı etmeyelim.

Bu dört noktayı ortaya koyduktan sonra, ben, bazı önsel yargılara karşı çıkacağım, o da Türkiye'nin 1980-1990 yılları içerisinde atılım yaptığı konusunda.

10 yıl az bir zaman değil; 10 yılda tabii çok şeyler yapılabilirdi. Biz neler yaptık, onu da rakam olarak ortaya koymaya çalışayım.

Kişi başına gelir, 1100-1200 dolarda tıkanıp kaldı bu dönem içerisinde. 1986-1987 yıllarındaki büyüme hızları bir yana bırakılacak olursa, Türkiye, bu 10 yıl içerisinde büyüme hızı en düşük yıllar yaşadı ve biliyorsunuz geçen sene yüzde 3,2 oldu, bu yıl da binde 2 veyahut DPT'nin son tanımına göre yüzde 1,8 ki, o da kamu hizmetelerindeki yüzde 6,4 bir büyüklükten kaynaklanıyor, yoksa reel bir büyüme diğer sektörlerde yok.

Büyüme bakımından aynı şekilde meseleye baktığımız zaman; büyüme açısından, işte bir iki üç, hatta dördüncü plan dönemleriyle mukayese edildiğinde; fazla başarılı bir durum gözüküyor.

İkincisi, enflasyon konusunda ne yaptık, 1980... Bu dönemde enflasyon komikleşti, kurumlaştı. Fiyatlar 60 misli arttı, geçen sene enflasyon yüzde 75, bu sene yüzde 75, gelecek sene de yine yüzde 75, en iyi tahminlere göre.

Buna da değineceğim. Bu konuda bazı iktisatçılar, gazeteciler yazıyor, psikolojik birtakım beklentiler doğuyor dendi. Bu, iktisatta yeni bir teori galiba. Bazı iktisatçılar da bunu söylüyor; ama ortada tabii reel olaylar var, reel olaylara dayanılarak birtakım tahminler yapılıyor ve tahminler de çoğu zaman gerçekçi oluyor tabii, hükümetin vermiş olduğu hedeflere nazaran, tahminlere nazaran.

Dördüncü bir olay da şu: Bu dönemde yatırımlar azaldı.. Bunu gayet kesin olarak söylüyoruz, imalat sanayii yatırımlarından bahsediyoruz.

İmalat sanayii, Türkiye, 1989'da, 1988'de, 1970'de yaptığı kadar bile imalat sanayiine yatırım yapmadı. Sabit fiyatlar il imalat sanayii yatırımları deflate edildi, karşılaştırıldığında bu gerçek ortada oluyor.

Türkiye'de bir yapısal değişmeden bahsediyoruz; acaba, yapısal değişme yatırımla, eğitimle olur. Yine bu döneme baktığımız zaman imalat sanayiinde ciddi bir yatırım hamlesi yok. Rakamlar vereyim: Kamu kesiminin imalat sanayii yatırımları yüzde 5'e kadar düşmüş, özel kesimin yüzde 20'lere, yüzde 25'lere kadar düşmüş. Türkiye, imalat sanayiinin yüzde 14-15 düzeyinde yatırım yapıyor.

Mahiyetini çok iyi bilmediğimiz o hizmetler kesimine ise, büyük ölçüde yatırımlar yapılmaya başlanmış.

Eğitim yatırımlarının millî gelir içerisinde payı düşmüş. Gerçi, 1990 büyümesinin nasıl gerçekleşeceğini bilmiyoruz, ama bir miktar artış var. Eğer olsa bile ancak 1985 düzeyini tutabilecek.

Yatırımlarda bir çeşitlenme yok, bir azalma var. Sayın Canevi rezervden bahsetti, "4,5 milyar dolar rezervimiz var" dedi.

Merkez bankasının bilançosuna bakıyorum; bu brüt mü, net mi? Brütte öyle de, nette negatif.

NECMİ ÇELİK - Efendim, o konuda bir düzeltme yapmak istiyorum. Sayın Canevi, sanıyorum Sayın Saraçoğlu'nun konuşmasına atfen...

ÖZTİN AKGÜÇ - Bende haftalık durumu var, negatif...

NECMİ ÇELİK - Yani, şu anki durum itibarıyla?..

ÖZTİN AKGÜÇ - Ben de bugünkü haftayı söylüyorum.

Brüte bakarsanız ayrı, yükümlülükleri düşersiniz; öyle. Eğer brüte bakarsanız var, yükümlülüklerini düşerseniz -10 milyar kısa vadeli yükümlülüğü düşerseniz negatif.

Diğer bir konu, Türkiye'de bu kamu finansmanını açıkları... Buna ek olarak, -Türkiye'de başarıdan bahsediyoruz- işsizlik oranlarına bakalım; yüzde

12'lerde dolaşıyordu 1980'lerde, şimdi yüzde 15'lere çıktı. Bu oran geçen sene Planlamanın tahmini-
dir, yüzde 15'i biraz geçti.

Gelir dağılımı bozukluğuna dair, her gün yeni bulgular ortaya konuluyor. Gayet kesin bir şekilde, ücretlilerin ve tarımın kesiminin payı azalıyor. Buna mukabil faiz ve rant elde edenlerin millî gelirdeki payı büyük ölçüde artıyor.

O halde, bu tabloya baktığımız zaman, şimdi Türkiye çok başarılı sonuçlar almıştır demeniz de bir hayli zordur. Ayrıca, bir de dış borç meselesi var.

Benim bildiğim kadarıyla Türkiye, 1980'e girerken, 13-14 milyar dolar borççu vardı. Bugün, Sayın Kılıç, 38 milyar dolar dedi, buna askerî borçları ilave etti.

Buna açıklık getirmek lazım; acaba, DÇM'ler, yani Dredner Bank aracılığıyla gelenler giriyor da, -yurt dışında mukim olanların açtığı DÇM'ler giriyor da- yurt içindeki bu rakamlar dahil mi? Eğer olanları da dahi edersek, tabii ki 40 milyar dolarlık bir boyutu aşıyoruz.

Dış borç meselesinde son bir iki yılda gözükken olumlu gelişme, şudur: Hiç olmazsa miktarı azalıyor, hatta azalıyor. Bunun da sebebi, tamamen doların değer kazanmasına bağlı. Çünkü, Türkiye'nin dış borç yapısı öyle bir hale geldi ki, Türkiye'nin dış borçları dolar değer kazandığı müddetçe azalmış gözükcek, dolar değer kaybettiği zaman da dış borçlar artmış gözükcek. Çünkü, Türkiye'nin bütün dış borçları dolar üzerinden değil.

Şu sırada, -Hazine daha iyi bilir, Merkez Bankası daha iyi bilir- kabaca bir rakam vermek icap ederse, yüzde 40 dolar, yüzde 60 da diğer döviz cinslerinden olmak üzere bir borç kompozisyonumuz var. Bu kompozisyon içerisinde, doların değer kaybetmesi ve kazanması, bizim dış borçlarımızı büyük ölçüde etkileyecektir.

Kamu kesimi finansmanına gelelim. Hakikaten, kamu kesimi finansmanı son derece önemli bir sorun. Türkiye'de tek sorun mu; tabii bu tartışılabilir; ama önemli bir sorun. Rakamlar vereyim: Konsolide bütçe açıkları, fonlar ve KİT'ler buna dahil değil.

Şimdi 1984'te 436 milyar açık vereceğiz demişiz, 978 milyar açık vermişiz. 1985'te 510 milyar açık vereceğiz demişiz, 798 milyar açık vermişiz. 1986'da 504 milyar açık vereceğiz demişiz, 1,4 trilyon açık vermişiz. 1987'te 930 milyar açık vereceğiz demişiz, 2,6 trilyon açık vermişiz. 1988'te 2,4 trilyon açık vereceğiz demişiz, 3,9 trilyon açık vermişiz. Bu yıl da 4,5 trilyon açık vermişiz. 1989'da her halde 7 trilyon açık olacak. 1990'da-resmen dün bağlandı- 10,5 trilyon açık. Bu, tabii resmî açık. Son beş altı yıldaki saptamalara bakarsak, -ki, saptamalar aşağı yukarı yüzde yüz sapma gösteriyor tahminlere nazaran- 20 trilyona yakın bir açıkla kapabilir. En iyi ihtimalle 15 trilyon diyelim, fazla kötümser olmayalım. İnşallah mahcup çıkarız, ama bütün tahminlerimiz de galiba ilk hedeflere nazaran daha sağlıklı tahminler olarak ortaya çıkıyor.

Önümüzdeki yılda niye enflasyon oranında yozde 90'larda olur da, yüzde 75, 80'lerde... Öyle bir bütçe yapmışız ki, yüzde 92 artış gösteriyor. Bir bütçenin yüzde 98 artış göstermesi için, -başlangıç ödeneklerine göre- ekonominin büyüme hızını da yüzde 5 olarak alırsanız, fiyat artışının herhalde, Türkiye'de de esnekliğinin birebir olduğunu kabul edersek, yüzde 75 iyimser bir enflasyon tahmini olarak önümüzdeki yıl ortaya çıkıyor.

Kamu kesimindeki bu facia nereden kaynaklanıyor? Bu da...

NECMİ ÇELİK - Sayın Akgüç, süreniz dolmuş durumda şu anda.

ÖZTİN AKGÜÇ - Bir dakikanızı rica edeceğim.

Bu da şu: Faiz politikası diye çok övündüğümüz politika, bugün kamu kesiminin finansman açığının en önemli nedenidir. Eskiden kamu harcamalarını içerisinde devletin borç ödemeleri yüzde 3'ler düzeyinde iken, millî gelire oranı da, bu borç ödemelerinin, bindelerle ifade edilirken, bugünkü bütçeye bakın, yüzde 24'ü sade faiz ödemesidir. 14,6 trilyondur bu. Türkiye'nin bu sene yapacağı yatırım da, konsolide bütçede 9 trilyondur. İşte rakamlar bunlardır. Buna göre gelecekte iyimser mi olalım, kötümser mi olalım; bilemiyoruz. Bankacılık için vakit kalmadı, özür dilerim;

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

NECMİ ÇELİK - Çok teşekkür ederim Sayın Akgüç.

Sorularınızın önemli bir kısmı Sayın Canevi'ye sanıyorum.

İkinci tartışmacımız Sayın Tuncay Artun'u kürsüye rica ediyorum.

Tuncay Artun'u kısaca tanıtmak istiyorum. Kendisi Değer Menkul Kıymetler Yönetim Kurulu Başkanı. Ve aynı zamanda sermaye piyasalarının, bankacılık piyasalarının yakinen tanıdığı bir isim.

TUNCAY ARTUN - Sayın Başkan, teşekkür ediyorum iltifatlarınız için. Antidemokratik tutumuza karşı, ben de antidemokratik bir yaklaşımla mümkün olduğu kadar maksî konuşmaya çalışacağım.

NECMİ ÇELİK - Efendim, demokratik olmaya davet ediyorum sizi.

TUNCAY ARTUN - Diğer konuşmacılardan o kadar çok kestiniz ki, Sayın Öztin Akgüç bile bankacılık konusundaki görüşlerini büyük ölçüde açıklayamadı. Ashnda, böyle bir toplantıda tartışmacılara da sanıyorum ki, panelistler kadar en azından bir vakit ayrılrsa çok yerinde olur; çünkü, gerçekten tartışılacak çok nokta ortaya çıktı ve bunları 10 dakikaya sığdırmak gerçekten mümkün değil.

Şimdi, ben sanıyorum ki, bugünkü konuşmaları dinledikten sonra, yoğun işlerim nedeniyle sabahki açık oturuma katılamadım, sadece Türkiye'de ekonomik krizde değil, galiba ekonomi bilimi de krizde.

Bundan, Sayın Öztin Akgüç'ü büyük ölçüde ayrı tutuyorum. Sermaye piyasası yönünden sorunu büyük ölçüde sizlere aktarmaya çalışacaktım; ancak, o kadar çok şey söylendik ki, sermaye piyasası bölümüne çok az şey kaldı.

Sanıyorum ki, son dönemlerde yapılması gereken şeylerden birisi olarak da önümüzde, sermaye piyasasının, Türkiye'de sermaye piyasasının yurt dışına, uluslararası düzeye açılması geliyor. Bu konuda da gerçekten çok önemli düzenlemeler yapıldı.

Kısaca, sermaye piyasası konusunda, birazcık uzman olan bir kişi olarak, bu konudaki görüşlerimi size aktardıktan sonra, başta Sayın Hazine Dış Ticaret Müsteşarı olmak üzere, bazı panelistlerin de söyledikleri bazı konularda kendi fikirlerimi sizlere aktarmaya çalışacağım.

Şimdi, bir kere, Türk malî sisteminde en önemli öge, Türk banka sistemi olmasına karşılık, Türkiye'de sermaye piyasası konusunda gösterilen çabaları, dışa açılma çabalarını olağanüstü bir duyarlılıkla karşılıyorum; çok iyi karşılıyorum.

Ancak, Türkiye'de sermaye piyasasının uluslararası bir düzeye açılması; uluslararası finansla büyük ölçüde bütünleşmesi konusunda gösterilen çabaların, mevcut koşullardan dolayı işlerliğe kavuşamayacağını düşünüyorum.

Bunun birinci nedeni *crowding-out* dediğim hadise. Bu hadise Türk malî sisteminin yapısından kaynaklanıyor. Türk malî sisteminden, Türk banka sistemi kesinlikle Türkiye'de sermaye piyasasını bir tarafa sıkıştırmış durumda. Türk malî sisteminin yaklaşık yüzde 90'ı, büyük ölçüde Türk bankacılık sisteminden oluşurken, yaklaşık yüzde 10'u da sermaye piyasası iken, böyle bir sistemin dışarıya açılmasından söz etmek, bana kalırsa son derece zor.

Artı, başka bir olgu daha var. Türkiye'de sermaye piyasasında, kamu sektörü, özel sektörü büyük ölçüde sıkıştırmış durumda. Aynı *crowding-out* dediğimiz olay, büyük ölçüde kamu sektörü, özel sektörü ikilemi açısından sermaye piyasasında söz konusu.

Artı, borçlanma araçları türü açısından bir *crowding-out* var, sıkıştırma var. Bunda da, özel sektör borçlanma araçları, büyük ölçüde hisse senedi piyasasını sıkıştırmış durumda.

Dolayısıyla, gerçek anlamda hisse senedi piyasasına dayanmayan bir sektörde, dışa açılmadan bahsetmek kesinlikle kanımca mümkün değil.

İkinci olarak; gerçekten çok güzel yasal düzenlemeler yapılıyor, ben de okuyorum; 32 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname çıktı. Yeni bir kararname daha çıkacak ve bu kararname ile hemen hemen sermaye piyasası açısından liberalleşmenin en üst boyutlarına ulaşılacak. Ama, hepinizin bildi-

ği gibi, yasal düzenlemelerle kesinlikle bu şekilde bir uluslararası bütünleşme sağlamak mümkün değil.

Mümkün değil; çünkü, Türkiye'de hisse sene-dine dayalı borsa, büyük ölçüde spekülasyon borsa-sı. Çok açık söyleyeyim; geçenlerde, 32 sayılı Ka-nun Hükmünde Kararname çıktıktan sonra, Dani-marka'nın en büyük yatırım fonlarından birisin yö-neticisi Türkiye'ye geldi ve benimle görüştü; ama gelemeden bir ay evvel telefon etmişti, randevu al-mıştı. Konuştuk, genel olarak sermaye piyasası hakkında bilgi aldı, borsa hakkında bilgi aldı ve en-deksi sordu. Endeks dedim 753. Bir ay sonra Türki-ye'ye geldi. Beni de ziyarete geldi, oturduk, konu-ştuk, son derece istahlıydı. 53 ülkede yatırım fonu kurmuşlardı, Türkiye'de de bir yatırım fonu kur-mak istiyorlardı.

Her şeyde anlaştık, emanetçi bankada sakla-ma işlerinde, komisyon oranında vesairede... "Son olarak bir şey sorabilir miyim?" dedi; "Endeks kaç oldu?" dedi. Endeks dedim, 1953... Adam fırladı ve haber yok Danimarka'daki yatırım fonu yönetici-sinden bugüne kadar haber yok.

Şimdi, bu kadar spekülasyonun olduğu bir bor-sada, gerçekten dış yatırımcıdan medet ummak da, uluslararası bütünleşmeden bahsetmek de, biraz bana kalırsa fazla fantezi oluyor.

Geliyoruz son noktaya; enflasyon konusuna. Bu konuda, sanıyorum sabahtan beri epey konu-şuldu. Enflasyon konusundaki görüşlerim, benim, Sayın hazine ve Dış Ticaret Müsteşarından olduk-ça farklı. Sayın Müsteşar, Osman Ulagay'ın gözle-rinin içine bakarak, psikolojik enflasyondan bah-setti. Osman Ulagay, psikolojik enflasyondan, bü-yük ölçüde basının, büyük ölçüde sorumlu olduğu biçiminde herhalde bir şey.. O kadar kolay değil; Türkiye'de enflasyonun ciddi nedenleri var. Bu cid-di nedenlerin başında, izlenen kur politikası geli-yor. bu sene ter edildi; ama bu sene terk edilmesine karşın, Türkiye'de enflasyon, yüzde 80 oranının al-tına indirilemedi. Eğer, bu kambiyo kuru politika-sı, Türkiye'de 1989 yılında izlenmeseydi, enflasyon kesinlikle yüzde 150 rakamlarına çıkmıştı; bunu size çok açık bir biçimde söylüyorum. merkez Ban-kası da bu açıdan son derece başarılı bir kur politi-kası izlemiştir, son derece rasyonel birkur politika-sı izlemiştir. 1980 yılından beri, Türkiye'de ilk defa

izlenen politikalardan birisinde çok radikal bir de-ğişiklik getirilerek, enflasyonu yüzde 80 düzeyinde tutmayı becerebilmiştir; ama, siz, 8 senedir bu kur politikasını izlediniz; 8 senedir bu vergi politikasını izlediniz; 8 senedir bu fiyat politikasını izlediniz; 8 senedir, genelde kaynak toplamama biçimindeki politikayı, KİT'lerin sürekli ürettikleri mal ve hiz-metlere zam yapma biçimindeki politayı izlediniz, enflasyonu kurumlaştırdınız. Şimdi kurumlaştı-rdığınız enflasyona psikolojik enflasyon diyorsu-nuz.

Siz, büyük ölçüde izlediğiniz bu politikaları de-ğiştirmedığınız sürece, hangi tarihte bilemiyorum, ama inşallah tahmin ediyorum ki, Sayın Cane-vi'nin söylediği gibi 1-24 Ocak 1990 tarihinde de-ğildir, bir başka tarihte enflasyonu kesinlikle dene-tim altına alamazsınız.

Enflasyonun gerçekten nedenleri açıktır. İç açıklardır, dış açıklardır; iç borçlanmadır ve dış borçlanmadır; ama içi ve dış borçlanmaya araç olan araçlarda, politikalarda, radikal değişikliklere git-medğimiz sürece, Türkiye'de yüzde 75-80 düzeyin-deki enflasyonu, kesinlikle aşağılara çekmeniz mümkün değildir.

Sayın Başkan, madem bu kadar ilgiyle dinleni-yor; birkaç konuda daha görüşlerimi sizlere arz et-meye çalışacağım. Birincisi; kredi politikası konu-su.

Kredi politikasında denildi ki, Sayın Müsteşar, "Biz diyoruz ki, dışarıdan, nereden bulursan bul, döviz kredisi bul.." Çağdaş bir değişiklik, güzel bir değişiklik; ama, bu kimlere söylüyorsunuz, hangi firmalara söylüyorsunuz? Bu firmaların boyutu ne, mali bünyesi ne? Kâr zarar analizini yaptınız mı Türkiye'de borçlanan firmaların? Bu firmalar, Tür-kiye'de sermaye piyasasından, Sayın Canevi'nin söylediği gibi, finansman bonusu gibi araçlarla borçlanamayacak düzeyde malî bünyeleri bozul-muş firmalar. Siz, bu firmalara, bir de "uluslararası düzeye açılın ve dışarıdan döviz kredisi bulun" di-yorsunuz.

Türkiye'de, sermaye piyasası kurulunun fi-nansman bonusu ve benzer araçlarla borçlanması-na bile izin vermediği firmalara, zannediyor musu-nuz ki, uluslararası bankalar döviz kredisi verecek-ler. Türkiye'de bu tür borçlanabilecek firmalar var-

dır; ama bu firmalar, zaten bugüne kadar bu şekilde borçlanmışlardır, döviz kredisi almışlardır, finansman bonosuyla borçlanmışlardır, tahvillerle borçlanmışlardır.

Dolayısıyla, Türk banka sisteminden kredi kullanan çok büyük ölçeklere ulaşan bir firmalar topluluğuna, marjinal firmalar topluluğuna dışarıdan gidin döviz kredisi bulun demek, aslında mevcut durumunuzla yetinin demekten başka bir şey değil.

Dolayısıyla, Sayın Canavi'ye de bu açıdan yanıt vermiş oluyorum.

Bankaları sakın şubelerde denetlemeye kalkmayın. Bankalar şubelerde denetlenmez. Bize eskiden yaptırıyorlardı bunu, 1980 öncesinde gönderiyorlardı, altı ay çıkartıyorlardı. Ben gittim, Yalova'dan başladım, Konya Ereğli'sinden tutun, Diyarbakır'a, Malatya'ya kadar bütün banka şubelerini denetledik.

Türkiye'de bankalar şubelerden denetlenmez. Türkiye'de bankalar, bankaların genel müdürlüklerinden denetlenir. Ne oluyorsa Banka Genel Müdürlüklerinde oluyor.

Sevgili meslektaşlarımı, bankalar yeminli murakıplarını, sakın Anadolu'nun üçra köşelerinde belki yolluk, harcirah alacak diye yormayın. Çok içten rica ediyorum, bankaların genel müdürlüklerine birer tane murakıp gönderin yeter.

Son olarak, kredi kartları ve döviz tevdiat hesapları için gerçekten, teşekkür ediyorum sayın müsteşara; cebimde dört tane kredi kartı var, dördünü de kendisine veririm, bana Avrupa Topluluğunun ortalama enflasyonu yüzde 4'ü versin.

Teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

NECMİ ÇELİK - Çok teşekkür ederiz Sayın Artun.

Sürenizi dört dakika fazla kullandınız. Biz, aslında burada demokratik salon demiştik, dinleyicilerin hem sabırlarını fazla zorlamamak, hem de süreyi en iyi şekilde kullanmak açısından, panelistlerin 20 dakika olan süresini 5 dakika indirip 15 dakikaya; tartışmacıların 12 dakika olan süresini de 4 dakika ilave ettik, yani bir puanlık sizin lehinize demokratik olduk.

Ayrıca, faiz politikaları tartışıldı. Maalesef faiz politikalarını, Türkiye'de tasarruflar artırılamıyor. Biz burada, zamanı tasarruf etmek açısından o konuda başarılı olduk. En azından zaman tasarruf politikasında, herhangi bir faiz politikası veya başka bir politika izlemeden başladık.

Şimdi, üçüncü tartışmacımız, Sayın Korkmaz İlkorur.

Kendisi Citibank, yeni ismiyle, -bugünden itibaren sanıyorum- Türk Citibankası oldu. Kendisi biraz yorgun olsa gerekir; çünkü, son 15 gündür bu el değiştirme olayı, Amerikalıları sanıyorum ortaklıktan çıkardılar. Japonlar biraz daha etkin duruma geçti. Bu konuda kişisel olarak merak ediyorum. Bir yandan Amerikalıları bankadan çekerken, gidişlerinin ardında ne yatıyor, onu da ayrıca uygun görülürse, birkaç cümle, ben dahil, dinleyiciler merak edebilir.

KORKMAZ İLKORUR - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

8 dakikama sayılmaması kaydıyla o konuda bir izahat verebilirim. Amerikalı ortaklarımız tamamiyle çekilmiş durumda değil. Yüzde 45 olan hisse-leri yüzde 15'e indi.

1990 yıllarında Türkiye'nin finansal sektörünün yapılaşması sırasında benim üzerinde duracağım konu, genellikle bir anlayış konusu. Aynı şeyi, basınımız konusunda da, burada sevgili basından dostlarımızın karşısında da söylemeyi arzu ederdim. Soruyu sordunuz; elden basın bülteni gönderdim, fakat bugün bir tek Dünya Gazetesi hariç olmak üzere, bir de Tercüman Gazetesinde iki satırla ifade edilmenin dışında, ekonomik haber değeri olan bu haberi, hiçbir gazeteci yer vermedi. dolayısıyla, bu soruyusormayacaktınız, ben de sizlerini vaktini almayacaktım; ama sebep şu; Chemical Bank, bütün Amerikan Bankalarında olduğu gibi, uluslararası ticarî bankacılık faaliyetlerini zaman içinde konsolide etmek stratejisini benimsemiştir. Türkiye'deki küçülme hareketi, Türkiye olduğu için olmamıştır, aynı küçülme hareketi Londra'da, İtalya'da, Hong-Kong'da olmuştur, Sidney'de olmuştur, dünya çapında bir hadise olduğu için Türkiye'deki hissesini de azaltmak mecburiyetinde

kalmıştır; ama bankanın başlangıçtaki ortaklarını bankanın uluslararası niteliğini hâlâ devam ettiriyoruz.

Tabii 1990'larda finansman sektörünün yapılaşması konusunda 8 dakika değil, 8 sene de konuşabiliriz. Söylenecek çokşey var. Ben, Tartışmacı niteliğinde katıldığım için, çok kısa olarak bazı konulara değinmek istiyorum. Her şeyden evvel, Sayın Canevi'nin heyecanına aynı heyecanla katıldığımı söylüyorum.

Sayın Betil'in, 1990'lardaki önemli bir öge olan, bankaların finansal yapılarının değiştirilmesindeki önemli dört unsuruna gayet kalpten katılıyorum.

Haluk Ulusoy arkadaşımızın, kalitatif boyutta söylediği unsurlara katılıyorum.

Sevgili Osman Erk'in, finansal sektörü yalnızca bankaların faaliyet gösterdiği bir saha göstermemesi çabasına da ayrıyeten çok büyük bir saygı gösteriyorum.

Dolayısıyla, bütün arkadaşların ve tartışmacı arkadaşların şimdiye kadar ki söyledikleri konularda büyük, hatta sayın müsteşarımızın söylediği konularda çok büyük doğru noktalar vardır. Burada hadisenin finansal sektörü yeniden yapılandırmaya kavuştururken, ne gibi kantetif sonuçlara yönelik tedbirler alınması gerektiğinden ziyade, birazcık daha hadisenin kaliteci boyutuna ve o yenden yapılaştırmayı başaracağımız çevrenin nasıl bir çevre olması gerektiği konusunda bir iki şey söylemek istiyorum.

Çünkü, bizler, finansal sektörde hizmet veren kişiler olarak, bu işlerin piyadesiyiz. Korumacı değiliz, piyadesiyiz; elimizde ne gibi silah var, ne gibi silah yok, hangi çevrede nasıl bir arazide bir savaşı vermekte olduğumuzu, bizler, yaşayan kişiler olarak çok iyi biliyoruz. Onun için, benim için, hadise, şu veya bu tedbiri almaktan ziyade, nasıl bir anlayış içinde, nasıl bir anlayış disiplini içinde bu yenden yapılanmayı başarmamız gerekir. Bu soru benim için çok önemli ve onun için de tartışmacı niteliğinde belki bir takım yorumlarda bulunacağım, belki birtakım da kafamı kurcalayan soruları sorarak, sizleri de akşam bu konuları düşünmenizi rica edeceğim.

Finansman sektörünü, kesinlikle bankaların hegemonyasından kurtarmamız lazım; ama onun için arasına bankacılık sektörü diyeceğim, ama kastım finansman sektörüdür.

Finansman sektörünü, bütün sektörlerden ayrı kılan çok önemli bir unsur var. Son derece egoist, hepimizin yaşadığı bir unsur var. Bankacılık sektörü, kamu güvenini gerektiren bir sektördür. Hepimiz paramızı teslim ediyoruz, yarın tekrardan nemasıyla beraber almak üzere.

Bu, bizi otomotiv sektöründen de, kimya sektöründen de, her türlü sektörden hepimizin aklında ve gönlünde hepsinden çok daha farklı bir konuma koyuyor.

Dolayısıyla, finansman sektörünün yeniden yapılaşması, klasik argümanlar içinde, kalsik yenden yapılaşma felsefesi içinde yürütülemez ve benim kanımca daş, son derece daha farklı kesimlerin iştirakini gerektiren bir şekilde yürütülmesi lazımdır.

Bugün izlediğimiz, Türkiye'nin ekonomik gelişmesinin ve ekonomik istikbalinin çok büyük ölçüde finansman sektörünün gelişmesine ve finansman sektörünün sağlığına dayalı olduğuna inanan bir kişi olarak; finansman sektöründe beş önemli grubun birbiriyle fikir alışverişi içinde olması ve müşterek bir anlayış noktası getirmesi kamsındadır.

1. Politikacılar,
2. Bürokrat teknokratlar,
3. Banka sermayedarları,
4. Banka çalışanları,
5. Müşteriler.

Sizler de finansman sektörünün yeniden yapılaşmasında, oranın müşterileri, oranın kullanıcıları olarak; Türkiye'de gerçekleşmiş anlayış kalıplarının dışına çıkmak mecburiyetindesiniz. Nasıl biz çalışanları, nasıl sayın müsteşarımız gibi yönlendiricileri, yasacılar gibi politikacıların anlayışlarını değiştirmesi gerekiyor. Her şeyden evvel de, başlangıçta söylediğim gibi, kamu güveni, işi yaptığımızı ve kamu güveninin sarsılmaması icap eden bir sektörde, bir düşünce faaliyeti ve yapılandırma faaliyeti içinde kesinlikle unutmamamız gerekir.

Dolayısıyla, bambaşka konumlar içerisinde düşünmemiz gerektiğine inanıyorum. Bir de kafamı tırmalayan bazı soruları sormak mecburiyetinde kalıyorum. Acaba, liberalleşmekle verimliliği arttırabilir miyiz? Acaba, bankacılık sektörünü çok büyük ölçüde rekabete açarak birtakım sorunları çözebilir miyiz? Bunların cevabını kafamda vermiş değilim; çünkü, her ülkenin kendine göre birtakım koşulları vardır. Bugün Japonya, hâlâ uluslararası bankacılık termonolisinde çok önemli bir yeri olan mütekabiliyet esasın kulak asmamaktadır; ama her gittiği yerde en fazlasını istemektedir. Ama başka birisi geldiği zaman yok arkadaş, ben sana kapımı kolay kolay açmam diyebilmektedir. Şimdi acaba bunları düşünmemiz gerekir mi?

Acaba, biz, bugün Türkiye'de 10 seneden beri yarattığımız modeller ile finansman kuruluş modelleriyle gerçekten uluslararası rekabeti karşılayabilecek, göğüsleyebilecek bir altyapıyı oluşturmuş muyuz?

Sormam gereken soru, şu: Otomotiv sanayiinde bir dediğimiz bir hadise var, her türlü sanayicilikte; acaba, Türkiye'de finansman sektörü, özellikle kamu güvenine dayalı bir iş yapan bir finansman sektöründe acaba birazcık daha mı korumacı olmalıyız?

Tahmin ediyorum ki, 1990'daki yapısal değişimin, yeniden yapılaşmanın önemli bir boyutu, hangi tedbiri, hangi kantitatif sonucu doğuracak, hangi kantitatif tedbiri alalım meselesi değil. Bence, önemli soru, bu yeniden yapılaşmayı nasıl bir anlayış içinde yapalım; finansman sektörü nedir, onun Türkiye'nin finansman sektörünün gereği nedir; uluslararası piyasalarda neyi alabiliriz, neyi almayabiliriz; neyi tatbik edebiliriz, neyi tatbik edemeyiz? Herhalde bunun araştırmasını iyi yapmamız gerekir.

Sayın Müsteşarımı burada bulmuşken, huzurunda tekrardan bu söylediğim konulara önemli bir dayanak teşkil edecek bir unsur da şimdiden söylemek isterim.

Kamu güvenine dayalı bir iş yapan sektörümüzde, ister dünyanın en geri kalmış ülkesinde, ister en ileri ülkesinde faaliyet gösterin; finansman kuruluşları adil rekabet koşulları içinde olmalıdır.

Finansman ürünleri, birbirine göre avantaj veya dezavantaja sahip olmalıdır; adillik içinde olmalıdır. Ancak o zaman, serbest piyasa, sistemde neyi bırakacağını, neyi ortadan kaldıracağını ortaya koyacaktır. Ancak o zaman -sayın müsteşarımın söylediği- verimlilik hadisesini herhalde çok daha irdeleyip, çok daha verimlilik haline gelebiliriz kanındayım.

Dolayısıyla, belki bu soruları ben kendim de, kesin cevaplar bulamıyorum; ama, konunun nazikliği açısından belki sizlere de bir düşünülecek, bu konuda düşünülecek bazı sorular sormuş olabiliriz.

Çok teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

NECMİ ÇELİK - Biz de çok teşekkür ediyoruz Sayın İlkorur.

Efendim, dördüncü tartışmacımız, Sayın Osman Ulagay; kendisi Cumhuriyet Gazetesi ekonomi konularında köşe yazarlığı da yapıyor, hepimiz kendisini yakinen tanıyoruz.

Kendisini kürsüye davet ediyorum; buyurun Sayın Ulagay.

OSMAN ULAGAY - Teşekkürler Sayın Başkan.

Tahmin edebileceğiniz gibi, güne en heyecan getiren konuşmacı herhalde ben oldum. Her çıkan konuşmacı, söylemeyi tasarladıklarından hangisini söyleyecek diye, sabahdan beri heyecan içinde bu noktaya geldim. Bir kısmı da haliyle söyledi.

Ama benim kafama takılan bir temel çerçeve var. Tam o şekilde belki ifade edilmedi. Onun için, yine onu o şekilde bu ilerlemiş saatte süremi aşmadan anlatmaya çalışacağım ve sonunda bir iki soruya dönüştürmeye çalışacağım.

Şimdi, benim düşünebildiğim kadar, malî sektör bir ekonomide hedeflere varmak için aracı olan bir sektör; yani, nihai hedef değil. Malî sektör, asıl hedef olan üretimi sağlamak için insanlara üretim götürerek, insanların refahını artırmak için bir aracı ister. Dolayısıyla, nihai hedefe öncelikle bakmak lazım.

Öyle baktığımız zaman da, sanıyorum ki, en temel faktör, bir ekonomide, refahın artması, büyümenin artması için en temel faktör; o ekonomideki kaynak olayı. Yani, kaynaklarınız yeterliyse, yeterli kaynakları dıştan ve içten mobilize edebiliyorsanız, bu kaynakları da iyi biçimde kullanabiliyorsanız, ekonomide büyümeyi ve refahı sağlayabilirsiniz. Aksi takdirde, ne kadar manikülasyon da yapsanız yani mevcut bir kaynak havuzunu ne kadar iyi kullanmaya çalışsanız da, belli bir yere varabilirsiniz; ama onun ötesine geçemezsiniz.

Dolayısıyla, olayı, dış kaynak, iç kaynak diye iki boyutta ele almak istiyorum. Belki, benim bu açıdan çizdiğim tablo, biraz ikili, birbirine zıt özellikler taşıyan biraz şizofrenik bir tablo olacak; ama sanırım, aslında bu, birbirini tamamlayan, yani gerçek böyle olduğu için bunu böyle ifade etmek gerekiyor.

Önce dış kaynak konusunu ele almak istiyorum. Türkiye'de, 1980-1990 döneminde yapılan düzenlemeler -bunlara ben de atılım demeye yer yer yaklaşma eğilimindeyim- Türkiye'nin dış kaynak kullanma imkânlarını çok büyük ölçüde artırmıştır. Sanıyorum bu gerçeği kabul etmek lazım.

Bu, bizi bugün geline nokta da avantajlı bir duruma getiriyor; çünkü, bugün dünyadaki eğilimlere baktığınız zaman, gelişmekte olan ülkelerin, Türkiye gibi sanayileşme yolunda ilerlemek isteyen ülkelerin büyük ölçüde dış kredi kullanarak, dış kaynak kullanarak, kalkınmalarını hızlandıran olanakları giderek azalmakta.

Dolayısıyla, dış kaynağı, çok çeşitli yönlerden çekebilmek bir altyapı oluşturmanız lazım, müthiş bir esneklik kazanmış olmanız lazım. Banka sisteminde, diğer dış muamelelerde, dış kaynak çekecek bir altyapıyı oluşturmuş olmanız lazım.

Bu açıdan da, sanıyorum ki neresinden bakalırsak bakalım 1980'li yıllarda Türkiye çok önemli mesafeler aldı ve bu sayededirki -Sabah Sayın Merkez Bankası Başkanının da ifade ettiği gibi- Türkiye, hemen hemen yalnızca döviz birikimine dayalı olarak ekonomisini bugünkü noktada tutabilmektedir. Bu, bence çok dikkate değer ve kabul edilmesi gereken bir nokta, belki tablonun beyaz tarafı.

Bununla meseleyi çözmek, ne yazık ki, mümkün değil. Dış kaynak önemli; ama geçmiş örneklerle de baktığımızda görüyoruz ki, ekonomik kalkınmada büyük atılım yapmış ülkelerin, hepsinde iç kaynak mobilizasyonu esas, yani asıl iç kaynak mobilizasyonunda önemli atılım yapmışsanız, ve iç kaynaklarınızı üretken yatırımlara yönlendirebilmişseniz, başarılı olabiliyorsunuz.

Bu açıdan baktığımızda, 1980-1990 dönemini ne yazık ki başarılı göremiyoruz. 1980-1990 döneminde, Türk ekonomisinde iç kaynakların mobilizasyonu için gerekli atılımlar yapılamadığı için; kapsamlı bir vergi reformu yapılamadığı için, KİT'lerde nicedir özlenen reform gerçekleştirilemediği için; iç kaynak mobilizasyonunda beklenen noktaya gelinebilmiştir.

Gelinemediği zaman ne oluyor? Bu sefer, siz, bu iç kaynak ihtiyacınızı adeta zorunlu tasarrufun başka bir şekli olan enflasyon vergisini giderek yükselterek sağlamak zorunda kalıyorsunuz.

Bu arada, bankacılık sisteminin bu arada nasıl bir fonksiyon yaptığına baktığımızda da aynı şekilde çok başarılı olduğunu söylemek mümkün değil.

Burada sayın konuşmacıların değindiği iki noktaya değinmek istiyorum. Bir tanesi, Sayın Hazine Müsteşarının değindiği verimlilik konusu, diğeri Sayın İbrahim Betil'in değindiği bankalar için önümüzdeki dönemde de artık para alıp satmanın çok kârlı bir faaliyet alanı olmayacağı, diğer alanları daha ilginç olabileceği...

O zaman şu soru derhal akla geliyor: Bugün kamu kesimi büyükçe açıklar verdikten sonra, bu açıkları, -Sayın Hazine Müsteşarımızın da ifade ettiği gibi- borçlanarak kapatmak yoluna gitmiştir. Bunun enflasyonist olmadığı iddia ediliyor. Tabii bu da tartışılmalı bir nokta bence. Ancak, böyle yapıldığı sürece, ve Türk özel sektörü başka bir yöntemle motive edilmediği sürece, demek ki kamu kesimi sürekli olarak özel tasarruflar da dahil bütün kaynakları kendisine çekecek; bunları, benimsemek ilkeler uyarınca altyapı yatırımlarında kullanılacak. Bankalar kesimi, para alıp satmanın artık kârlı olmayacağı bir dönemden bahsediyor. Orta vadeli yatırım kredisi zaten çüzi miktarda veriliyor. O zaman, Türkiye'nin sanayileşme atılımında

gerekli olan imalat sanayii, hangi fonlarla kurulacak; yatırımlarını nasıl artıracak; verimlilik nasıl artacak? Acaba, sadece fonları indirip çıkarmakla, sanayi dış rekabete açılmakla, otomatik olarak sanayinin verimliliği artar mı? Bence, burada çok önemli bir soru var. Bu noktada, eğer Sayın Müsteşarımız, geleceği dönük stratejileri konusunda bir ek bilgi lütfederse çok memnun olacağım.

Sayın Canevi'ye ve yine lütfederlerse Sayın Müsteşara bir diğer sorum var, o da şu: Biliyoruz ki, son yıllarda Türkiye, dış borç servisinin ağırlaşması nedeniyle, borçlanabildiğinden fazla dış borç ödemesi yapmak zorunda, ana para ve faiz olarak. Bu yüzden de içten dışa, kaynak aktarma durumuna gelmiş durumda. Bunun da ekonomide daraltıcı, refesyonist bir etkisi var. Nitekim, 1,5 yıldan beri de, bu etkiyi yaşamaktayız.

Acaba, Türkiye'nin bugün geline noktasında, dış kredi itibarını bozmadan, dış borç ödemelerini hafifletmesini herhangi bir çözüm yolu bulunabilir mi; bu konuyu da tartışma gündemine alabilir miyiz?

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

NECMİ ÇELİK - Çok teşekkür ederim Sayın Ulagay.

Efendim, toplantımızın geriye kalan 25 dakikalık süresinde, yani saat 17.30'da toplantımız bitmiş olacak. Sayın Müsteşarımıza 10 dakikalık bir sonuç konuşması süresi verildi.

Bir arkadaş, Sayın Betil, konuşma hakkını kullanmayacağını, çünkü şu anda ekleyecek bir şeyi olmadığı söyledi. Dolayısıyla, ikinci sarada bulunan Sayın Canevi'ye 5 dakikayı aşmamak kaydıyla sorulara cevap vermesi için mikrofona rica ediyorum.

YAVUZ CANEVİ - Sayın Başkan, bir önerim var. Müsaade ederseniz, ben de o hakkımı, Sayın Öztin Akgüç, söylemek istediği bankacılıkla ilgili konuyu söyleyemedi gibi geldi bana; Sayın Müsteşar söz almadan bir 5 dakika hakkımızı ona versek, böylece sonucu daha iyi toparlarız gibi geliyor. Kabul ederlerse?..

NECMİ ÇELİK - Sayın Akgüç, sizi mikrofona davet ediyoruz.

YAVUZ CANEVİ - Bu fedakârlığım yanlış anlaşılmasın. Bana da bazı sorular soruldu, bu cevabı vermemek için böyle bir bağışta bulunuyorum zannedilmesin.

ÖZTİN AKGÜÇ - Hayır efendim.

Peki efendim, 1990'da acaba Türk bankacılığı nasıl bir gelişme gösterebilir. Bu konuda bazı tahminlerde bulunmaya çalışayım.

Dünyadaki bankacılıktan biraz esinlenelim. Dünyadaki bankacılığa baktığımız zaman, mevduatın giderek önemini kaybettiğini görüyoruz; yani, bankacılık, yeni kaynaklar bulmak zorunda. Herhalde, Türk bankacılık sisteminde de, bu yeni kaynak arayışı içerisine girilecektir; çünkü, Sayın Betil'in de bahsettiği gibi, artık mevduat çok daha banka açısından çekici bir kaynak olmaktan çıkmıştır. Dünyada da, baktığımız zaman, bankalar yeni kaynaklar geliştirmeye çalışıyorlar. Birinci söyleyeceğim husus budur. Yani, 1990'dan sonra bankacılığın pasif yapısı biraz değişecek.

İkinci olarak bankacılıkla ilgili söyleyeceğim husus; tabii ki, dünyada otomasyon, teknoloji değişiyor, bu teknoloji, bankacılığı da etkiliyor. Bunu da etkilememk mümkün değil. Şube açısından tutun... İşte ETM'ler gelmiştir, bu daha geniş bir şekilde yaygınlaşacaktır. Türk bankacılık sisteminde de... Sanıyorum 2000'lere çıkacaktır yakında ETM. Yani, klasik şube yerine, daha değişik bir şube anlayışı gelecektir, bu teknolojiden de yararlanmak suretiyle.

Üçüncüsü, bankalarda elektronik fon transfer işi genelde önem kazanacaktır. Merkez Bankacılığı bunda öncelik yapıyor herhalde. Bugün Danimarka'da bütün bankalar birbirlerine bağlanmıştır; bir tek müşterek ağ bağlanmıştır. Ödemeleri hepsi yapılabilir. Fransa'da böyle bir çalışma var. Herhalde Türk bankacılık sisteminde de elektronik fon transferi sadece bir bankada değil, *fine line* sisteminde, galiba bütün bankacılık sistemi için geçerli bir olay yaşanabilecektir.

1990'lara, yani önümüzdeki yıllara biraz tahminlerde bulunmaya çalışıyoruz, neler olabilir diye.

Diğer bir konu: Sayın Betil'e ben pek bir şey demiyorum, bu sermaye yeterliliği konusunda. Gerçi, bizimki de bir ölçüde bizim KUK raporundan esinlenmiştir o oran; ama, o oran biraz bana sulandırılmış gibi geldi. Şimdi bizim ilk Hazine Müsteşarlığının ilk tebliğinde veya tebliğ taslağında sermaye tabanını hesaplarken, bütün gayri menkuller, taşınmaz mallar ve iştirakler indirilirken, şimdi sermaye tabanını hesaplarken, sadece finansal iştirakleri işliyoruz, bir de bilançoda kayıtlı değer ile rayiç değer arasında fark varsa, iştiraklerde ve taşınmaz mallarda, bunları düşüyoruz. Halbuki, düzeltilmiş sermaye tabanı tablosunda, -benim bildiğim kadar Batıda- bütün şeyler düşüyor, yani iştirakler ve taşınmaz mallar düşüyor. Nitekim, ilk Taslak ta da, Hazine Dış Ticaret Müsteşarlığının ilk taslağında da.. şeyler vardı.

Kaldı ki, bizde bir avantaj daha sağlanmıştır. Değerleme fonları da konmuştur. Hatta ilk yıl yüzde yüz alınmıştır bu. Sonra, giderek, bir katsayı içinde bu düşürülecektir.

Dünyada bu kaynak konusunda bir nokta daha var. 1990'lı yıllarda bunu da dikkate almamız lazım. Bizim bankacılık sisteminde bu pek yok. Log capital, olay bizde yok; yani uzun vadeli borçlanma veyahut da melas karakterli menkul değerler çıkartmak suretiyle öz kaynaklar üzerine fon sağlama olayı bizde yok.

Sermaye piyasasının da gelişmesini öngördüğümüze göre, sanıyorum ki, melas karakterli bu gibi şeylere de ağırlık vermemiz gerekir. Menkul kıymetlere ağırlık vermemiz gerekir. Belki, bankaların sermaye tabanını hesaplarken, -orada Betil'de katılabiliriz- böyle sağlamış oldukları çok uzun vadeli fonlar varsa, öz kaynak benzeri fonlar varsa, bu öz kaynak benzeri fonlar da borç olsa dahi, çok uzun vadeli olduğu için, belki de sınırsız olduğu için, bunları da belki sermaye tabanı içerisinde almak suretiyle Batının ölçülerine biraz daha yaklaşmış olabileceğimizi düşünüyorum.

Bankacılık konusunda, Sayın Ulusoy'un dediği değişiklikler oluşmuştur hakikaten; bugün yönetimi, artık hem Türk Lirası, hem döviz, hem menkul kıymetler yönetimi, bir yönetimine verilmiştir. Bu anlamda, bir aktif-pasif yönetimi anlayışı gelmiştir bankacılık sistemine. Bunu, gayet yerinde olarak Sayın Ulusoy vurguladı.

Bir konu daha var. bankacılıkta, evet, oranlar iyidir, sermaye filan ama, bankacılık güven müessesesi. Bu güveni de kim sağlıyor? Bu güveni de sanıyorum ki, bankanın yöneticileri sağlıyor.

Dünyanın her tarafında bankada güveni savlayan, emniyeti sağlayan, bankanın deneyimli, dürüst, güvenilebilir yöneticilere sahip olmasıdır.

Bugün Batıda da banka kurma izni verilirken belki sermaye dikkate alınmıyor; ama bir faktör daha dikkate alınabiliyor. O da, o bankayı yönetecek güvenli, deneyimli, kişilerin yöneticilerin varlığıdır.

O nedenle, Türk bankacılık sisteminde de, her şey bir tarafa, management problemini de çok önemle dikkate almak zorundayız.

Benim her zaman yinelediğim bir husus var. Türk bankacılık sistemini de biz özerkleştirelim. Özel kesimi de özerkleştirelim; yani, bir ölçüde holdinglerin baskısından kurtaralım; kamu kesimini de özerkleştirelim.

Çok teşekkür ederim Sayın Canevi, bu olanağı bana verdiği için.

NECMİ ÇELİK - Biz de teşekkür ediyoruz Sayın Akgüç.

Sayın Canevi, size yönelmiş sorular olması itibarıyla, 5 dakikayı aşmamak şartıyla sorulan sorulara cevap verirseniz; Sayın Müsteşarımıza da, ondan önce Sayın Erk'e ve Sayın Ulusoy'a da konuşma haklarını vermek zorundayız; ama konuşur konuşmaz, kendi özgür iradelerinin sonucu olacak.

Buyurun.

YAVUZ CANECİ - Ben fazla vakit almayacağım Sayın Başkan. Konuyu herhalde başka boyutlarda da tartışmak mümkün. Yalnız, Sayın Öztin Akgüç'ün, zannediyorum doğrudan doğruya ortaya koyduğu bir tablo var ki, benim belki ortaya koymaya çalıştığım tabloyla, tamamen zıt bir tablo gibi geldi, ama aslında öyle de değil.

Benim koymaya çalıştığım tablo, 1980-1990 arasındaki dönemi pembe gösteren bir tablo olarak nitelemedi. Ben, bir atılım yapmıştım dedim, ben o fikrimden de vazgeçebilirim. Ama, 1980 yılı ilâ 1990 yılını yanyana koyduğumuz zaman, 1990'lı yıllarda yapılacak bir atılım -ki, böyle bir atılım yapılması

zorunluluğuna inanıyorum- atılımda, bizim şansımızın 1980'den daha iyi olduğunu söylemek için o tabloyu çizme ihtiyacını duydum. Herhalde bu görüşüme de bir siyah tablo ile karşı çıkmazsınız. Çünkü, ben de otururum, makro figürlerden sizin gibi 10 tane biraz daha iyi görünen rakamları alt alta koyabilirim, ama herhalde tartışmak istediğimiz konu o değildir.

En azından ileriye doğru bakıyorum, geriye doğru bakmak istemiyorum. Çünkü, ilerideki günleri en azından kazanmak istiyorum; ama baktığımız zaman da şunu kabul ediyorum ki, 1990 yılında yere bastığım zaman, zemin, 1980'indekinden daha sağlam görünüyor bana; bunu da, her zaman tartışmaya hazırım.

Sayın Başkan, ben, böylece kapatmak istiyorum.

NECMİ ÇELİK - Çok teşekkürler Sayın Canevi.

Sayın Erk, size tartışma bölümünden sonra söz hakkı vereceğimizi söylemiştik. Sözü müzünü yerine getiriyoruz. Fakat, süremiz oldukça kısıtlanmış durumda, mümkünse 5 dakika içerisinde toparlamanızı rica ediyorum.

OSMAN ERK - Teşekkür ederim Sayın Başkan. İnşallah ilgiyi tekrardan sigorta sistemine çekebilme imkânı bulurum; gündem oldukça yoğun geçti bankalar lehine.

Biraz da ben, rakamsal olarak boyutları arz etmiştim, bir de mevcut programları özetlemiştim, bir de ilerisi ne getirecek, neler, ne tür beklentilere gireceğiz, bir de o konuya değinmek istiyorum.

Bir defa, önümüzdeki üç yıl içinde, sayılar 13-14 ile 20 arasında değişebilecek ilave sigorta şirketinin sektöre geleceğini bekliyoruz. Bu şirketlerin, çoğunlukla kurumsal sigortacılık dediğimiz konuya gireceğini zannediyoruz; yani müesseselere yönelik sigorta hizmetleri, -ona kurumsal sigortacılık diyoruz- bireylere yönelik, yani hayat, sağlık sigortalarında ferdi sigortacılık diyoruz.

Burada yalnız enteresan bir olay var ve Türk sigortacılığını belki de bugünden rahatlıkla görmediğimiz bir probleme doğru da sürüklüyor olabiliriz.

Sigorta şirketleriyle bankalar arasındaki sıkı münasebetten dolayı, kurumsal sigortacılık işi, gittikçe daralmakta. Zaten rakamlara baktığınız vakit, reel büyümeyi de gözleyemiyorsunuz. Enflasyon yüzde 75-80, hangi endeksi kullandığınıza bağlı. Halbuki, yıllık değer artışına baktığınızda, yani müesseselerin mal varlığını sigortalattığında, bir öncekine nazaran değer artışına baktığınız vakit, bunlar ortalama yüzde 40 ilâ yüzde 60 arasında değişiyor.

Şimdi, reel olarak dağılan bir piyasaya pay kapmak azmiyle girdiğiniz vakit, zaman zaman çok tehlikeli manzaralarla karşılaşma imkânını da ortaya koyuyorsunuz. Dolayısıyla, bu rekabetin eğitim mentalite değişikliği ve belki de mevzuatta yapılacak bazı ayarlamalarla -kusura bakmayın, maalesef detayına giremiyorum- belki bir nebze olsun, mutedileştirme imkânını da aramızda yarar var. Eğer bu olmadığı takdirde, benim şahsi kanaatim, dördüncü yıl içinde -bugünden itibaren- önemli bir fırtınanın kopacağını beklemek, fazla kötümserlik değil; çünkü, piyasanın kaldırabileceğinden çok daha fazla sigorta şirketi büyümeyen piyasadan pay kapma azmi içinde.

Güzel yönler nedir? Güzel yönler: Bir tanesi, sigorta sektörü müsteşarlığın denetimi altına girmiştir; Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının denetimine girmiştir ve yöneticiler, bürokratlar ve teknokratlar, samimiyetle ifade etmek gerekir ki, dinlemeye hazır, yeni fikirlere açık bir kadrodan oluşmaktadır. Bu, geçmiş yıllara nazaran, sigortacılar için müthiş bir fırsattır; yani, dinlemeye açık, yenilenmeye açık bir zihniyetle karşı karşıyayız.

Zorunlu sigortalar, gittikçe artan süratle takdim edilmekte; ancak, zorunlu sigortalarla ilgili enteresan bir rakam vermek lazım. Tek başına zorunlu sigorta mevduatını getirmek de amaca götürmeyebilir. 1986 yılında trafik malî mesuliyet -birezcik sigortacılık tabiri kullanıyorum- yani arabamız varsa, o arabayla beraber kesinkes bir sigorta türü almak mecburiyetindesiniz. Eğer, Allah göstermesin, birisine çarptığınız vakit, birisine zarar verdiğiniz vakit, 7,5 milyon liraya kadar sigorta şirketi sizin adınıza ödeme yapıyor; ona malî destek sigortası diyoruz. Bu, Türkiye'de mecbur bir sigorta türü.

1986'da bu sigorta türünden 1,9 milyon adet satılmıştı. 1987 yılında, ki o yıllarda hatırlayacaksınız, otomobil satışlarında önemli artışlar gözlemiştik. Bu malî mesuliyet dediğimiz zorunlu sigortalarda da, satış, 1,6 milyona düştü; yani, kendi içinde zorunluluk fazla etkili olmuştur.

Yabancı şirketlerin Türkiye'ye gelmesi, bence çok olumlu. Kısa vadede bunun yararını göremiyoruz. Çünkü, mevcut personel yapısından, o şirketlerin insan sermayesi yapılaşması oluyor. Fakat, tahmin ediyoruz, ümit ediyoruz ki, aynı yabancı bankacıların yaptığı gibi, yabancı sigorta şirketleri de Türk insanın istihdam ederler eğitirler ve Türk sigortacılık sektörüne de kazandırırılar. bu son derece önemli bir meseledir.

Potansiyel olarak, müthiş bir potansiyel var Türk sigortacılığında; tarım sektörüne bakıyorsanız, o kadar küçük sigorta seviyeleriyle çalışıyoruz ki, şaşırıp kalmamak mümkün değil. Hayat branşına bakıyoruz ki, çok enteresan bir durum; menkul kıymetler fonundan farklı değil. Bir de üzerine üstlük, üste sigorta esprisi var; vefat durumunda bir imkân yapıyorsunuz ve enflasyona da endekslediğiniz vakit, hakikaten Türkiye ekonomisi açısından önem arz edecek meblağlarda birikim sağlamak imkânı var. Niye olmuyor? Çünkü, biz sigortacılar, açık ve seçik konuşuyoruz.

Ben, hazır Hazine yetkililerini burada bulmuşken, bir öneride bulunmak istiyorum. hayat sigortaları konusunda kâr payı kavramı vardı ve biz sigortacılar sürekli olarak kâr payını ilan ederiz. Bu yatırım fonundaki benzetmeyi de ele alırsak, yani elde ettiğimiz gelirin ne kadarını Türk insanına veriyoruz?

Bankalar veya sermaye piyasasında çalışan şirketler bunu ilan etmezler, sadece izahnamelelerinde söylerler; ancak, bankacıların ifade ettiği net getiridir; yani, bir önceki dönemde 100 liraya net ne getiri yaptığıdır?

Biz, Türk sigortacıları, bu şekilde konuşmaya daha alışmadık. Kâr payını söyleriz. Kâr payı da ne demek? Yani, hayat primlerinden topladığımız meblağları menkul kıymetlere yatırıyoruz, bir gelir elde ediyoruz, onu sigorta hamiliyle paylaşıyoruz.

Kâr payımız yüzde 80, kâr payımız yüzde 95; bunun ifadesi de son derece yanlış yönlendirici şekilde ifade olunuyor ve Türk insanın kafasından, "Tamam, ben 100 liraya yüzde 95 gelir temin ettiğim" vakit, son derece tahripkâr neticelere götürüyor. bence bunu yasaklamak lazım; onun yerine hayat branşından net ne kadar getiri yaptığınız, sigorta şirketine; bunu zorlamakta bence son derece yarar var.

Sağlık konusu başlıbaşına bir olay. Bence, Türkiye'de sigortanın az gelişmişliği, sosyal güvenlik kurumlarının olmasından kaynaklanmıyor. Bugün Emekli Sandığı, yeterince insanlarımızı tatmin etmiyor; Bağ-Kur hiç tatmin etmiyor, Sosyal Sigortalar, ama hiç ama hiç tatmin etmiyor.

Onun için Sağlık Bakanlığının girişimlerini Türkiye'de genel sağlık sigortası gündeme geldi. Başlıbaşına bir olay, müthiş bir olay, 7 milyon insanın sigortalanmasından bahsolunuyor.

Sözümü burada bitiriyorum. Meseleler çok uzun. Teşekkür ediyorum.

NECMİ ÇELİK - Teşekkürler.

Evet Sayın Müsteşarımız, merakla beklenen konuşmanız için sizi kürsüye davet ediyorum. Bu kadar done aldıktan sonra, sanıyorum oldukça hazırlanmış bir vaziyette konuşacaksınız. Şu anda da kararlı dinleyiciniz karşınızda; çünkü, bir kısmı terk etti gördüğüm kadarıyla.

Buyurun.

NAMİK KEMAL KILIÇ (Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı) - Sayın Başkan, çok teşekkür ederim.

Önce, hem soru soran arkadaşlarımıza, hem de panelist arkadaşlarımıza teşekkür ederim; tüm katkıları için, soruları için. Ekonomimiz gayet tabii; ki tartışılmalıdır ve en iyi bu şekilde bulabileceğimize inanıyorum.

Uygun görürseniz, kısa zamanda, özetlemek için, esasında sabahki açılış konuşmasında esas girmek istediğim bankacılık, sigortacılık; yine malî sektörün bir parçası olan finansal kiralama -hiç kim konuşmadı- onunla ilgili bazı görüşlerimi özetlemek istiyorum.

Ondan önce birkaç konuya cevap vermek istiyorum, makroda. Sayın arkadaşlarım, -bazı arkadaşlarım, - sayın hocam haklı olarak rakamları koydu, "1990 yılında deflatör yüzde 52, bütçe yüzde 90; nasıl olur yüzde 75'in altına düşer" dedi. Doğrudur. Ben onu demek istedim. Benim demek istediğim şu sayın hocam: Enflasyon tahminlerinde bazen arkadaşlarımız haklı olarak yüzde 100'ler, yüzde 120'ler gibi tahminlerde bulunup, gerçek olmayan, bazen gerçeğe yakın olmayan rakamları verdiği zaman, ister istemez iş çevrelerini de o şekilde yönlendiriyor.

Ben size şöyle bir örnek vereyim: Şu anda endekslerimizdeki hata da burada. Bir firma, malını, ister istemez piyasadan aldığı göstergelere, bankaların verdiği göstergelere kadar, yüzde yüz markap edip piyasaya sürüyor; yani piyasanın yüzde 100 enflasyona göre ayarlayıp, kendi maliyet analizini -ciddi maliyet analizleri yaptıklarına da inanmıyorum; buna hepimiz de katılıyoruz, maliyet analizlerinde de sorunumuz var, ona da bir örnek verebilirim; arzu ederseniz. Fakat, piyasaya sürdüğü bu fiyat, bizim endekslerimize girdiği halde, o malını üç ay, altı ay, bir sene vadeli satıyor. Dolayısıyla, biz gelecek bir senenin onun finansman maliyetini endekse yansıtmış oluyoruz. Dolayısıyla endekslerimiz devamlı büyüyen veya devamlı yürüyen bir sistem içinde kaldı, gerçek maliyetleri yansıtamaz hale geldik.

İkinci konu: Sayın dostlarımız söylediler, iç borç, kaynak meselesi doğrudur. Geçen 10 sene içinde Türkiye borçlanmıştı; borçlanması da gerekiyordu. Siz hatırlarsınız, belki bir kısmınız da hatırlamaz; ama 1980'lerde Ankara ile İstanbul'la görüşemedik. Telefonla görüşeceğine git uçağa bin veya otobüse bin, gel İstanbul'a, görüşmeni yap, geri git. Türkiye neredeydi, bugün nerede? Türkiye'nin her köşesiyle telefonla görüşebiliyorsunuz.

Belki biraz fazla kaçtı, doğrudur; ama yapılması gerekiyordu. Bu yapılmasaydı, hangi bankacılıkta otomasyondan bahsedebilirdik? Hagi bankacılıkta One Line sistemi kullanabiliyorsun? Dünya ile hangi entegrasyondan bahsedebiliyorsun? bunların hepsi altyapıdır; bunların yapılması gerekiyordu. bunla fantazi değil, ihtiyaçtır.

İkinci önemli konu, enerji; dört saat, altı saat enerjinin kesildiğini hepimiz hatırlıyoruz. Ben, bu

gün İstanbul'da yaşayan sizlere soruyorum, sularınız kesildiği zaman nasıl rahatsız oluyorsunuz. Düşünebiliyor musunuz bir elektrik kesildiği zaman? Sanayiyi düşünebiliyor musunuz? Hangi üretimle hangi ihracat bağlantısını yapabilecek bu arkadaş? Hangi otomasyon çalışacak; hangi telekomünikasyon sistemi çalışacak?

Demek ki, sanayinin gelişebilmesi ve bizim çalışabilmemiz için gerekli temel altyapılardan enerji, telekomünikasyon ve ulaştırma sektöründe büyük atılım yapmıştır Türkiye.

Sayın Canevi'nin demek istediği en önemli konulardan birisi bu. Şu anda ayağımız sağlam. Önümüzde bir tek problemimiz var. Başka problem sayamadık. Enflasyon... Tamam, buna da bakalım, ne yapabiliriz? Ne yapıyoruz: Önünüzde faizler ister istemez bir yere geldi, istikrarlı bir şekilde aşağıya inme trendine geldi; kurlar istikrarlı bir şekilde kontrol altında; gücümüz de var; günrükler inmesi, fonların inmesi, hem ara malı, hem hammadde; sanayimiz dışa bağımlı, kim ne derse desin, bunların maliyetlerini indirecektir, indirmektedir; ama bunların yansıması, piyasaya belki 1990'da olacaktır; çünkü, bu tedbirler ağustos ayında alınmıştır.

Kamunun büyümesi durduruldu, kamu büyümüyor; çok az sayın hocam, kamunun payı yüzde 5'e düştü, yatırımlar, imalat sanayiinde. Kanunun büyümemesi de, kamunun finansman ihtiyacını daraltacak. Dolayısıyla biz, gerek finansman yönünden, kamunun baskısını azaltma yönünden, gerekse diğer tedbirlerin bizim önümüzdeki yıllarda enflasyonun daha aşağılara düşeceğini, şu anda yüzde 71'lerin -bu sene biz yüzde 70 değil, yüzde 60 da olabilirdi- haziran ayında yüzde 200 zam, işçi ve memura zam yapılmasaydı, belki yüzde 100 zam yapılsaydı, enflasyon yüzde 60'lara inebilirdi; bunu da biliyoruz. Ama her şeyin bir faturası var, bunu da ödeyeceğiz, ödüyoruz. Hem demokrasi istiyoruz, hem sanayileşmek istiyoruz, hem gelişmek istiyoruz; bunu yaparken de bunun faturasını söyleyeceğiz. Türkiye'de bunun faturasını şu anda enflasyon olarak ödüyor, doğrudur. Bu şekilde bunu sağlamak istiyorum.

İkinci konu: Bankacılıkta, en önemli konularımızdan birisi malî sektörlerimizin, en önemli sektörlerimizden birisi olan, bankacılıkta sermaye yö-

nünden, ve kadro yönünden, otomasyon yönünden, modern bankacılığın şu anki resmini arkadaşlarımız çok güzel çizdiler, üzerine gitmek istemiyorum; ama bugüne kadar alınan tedbirler, gerek karşılık kararı, karşılık kararının devamı, detayına girmek istemiyorum sermaye yeterlilik rasyoları, Biz, kredi limitlerini de değiştirmek istiyoruz şimdi. Meşhur 38 inci madde... Şöyle ki, oraya da bir merdiven getirelim diyoruz; yani, bankacılığımız, önümüzdeki üç dört yıl içinde ona da adapte olsun; neden?.. Bankacılığımızda şu anda kredi limitine girmeyen bazı krediler var. Bunlardan bir tanesi Kit'lere verilen krediler, bir tanesi bankalara verilen limitler. Belki bunları da kredi limiti içinde alalım diye kendi içimizde tartıştığımız bir konu; ama, amacımız, bunun bir gecede yapılmasını istemiyoruz, beklemiyoruz da, bankacılığımızın buna adapte olabileceğine de inanmıyoruz. Fakat, bir merdiven sistemi içinde, en azından bankacılığımız hedefi görsün, ufluğu görsün, kendisini ayarlasın istiyoruz.

Aynı şekilde, bankacılığımızda, bir mevduat sigorta kurumu kuruluş çalışmaları bitti, bütçe sonunda Meclise gidecek. Mecliste görüşülerek, inşallah yılbaşından önce veya sonra, işlerlik kazanır. Bu da, hem mudimizin, hem bankacılığımızın ciddi bir şekilde güvenilir bankacılık sisteminin çalışmasında en önemli kurumlardan birisi olacaktır.

Yatırım fonları, şu anda bankacılıkta kurulan, bunların iç ve dışarıya açılması, içinde birrasyoyu düşünüyoruz. Belki kurulacak yatırım fonlarının konsolide edilmesi veya muayyen limitler içerisinde öz kaynaklara bağlı bir yatırım fonları limitleri getirmesi, bunun da muayyen bir yüzdesini dış piyasaya açmalarını istiyoruz. Burad da amacımız, katılımcı vatandaşlarımızın beklentilerini, gelir beklentilerini Türkiye'deki menkul kıymetlerde olan radikal değişikliklere karşı korunmak olacaktır.

Dünyada bankacılık, universal bankacılığa kaymakta. Fakat, Türkiye'nin gerek ekonomik, gerek politik yapısı nedeniyle, bu ayrımı biz devam ettirmek istiyoruz. Ticari bankacılığın yanında yatırım bankacılığını ve özel finansman kuruluşlarına da yer vermek istiyoruz, sermaye limitleri içerisinde.

Amacımız banka kuruluşlarını yasaklamak değil. Biz, Türkiye'yi zaten yasaklar ülkesi olmaktan kurtarmak istiyoruz; ama malî tedbirlerle onları selektif olmaya zorluyoruz.

İkinci konu, sigortacılık; Osman, gayet güzel sigortacılığın konumunu anlattı. Bunda, teşkilatımız bir ekip kurduk, çalışmayı yapıyor, iç ve dış uzmanlardan oluşan içerideki arkadaşlarımızla komite üyesi, şu anda sigortada aktif çalışan arkadaşlarımızla.

Bunlarla, biz, sigortacılığın kurumlaşmasını, sermaye yönünden güçlenmesini, aynı zamanda, biraz önce Osman'ın belirttiği, Sayın Erk'in belirttiği yazı sorunların da çözümünü arıyoruz. Bunlardan bir tanesi, sigorta kapsamının en azından zorunlu kapsamın bir parça genişlemesi.

Türkiye'yi şayet medeni bir ülke yapmak istiyorsak, halka açık bazı tesislerin -koltuk sigortası gibi veya patlayıcı ve yanıcı madde satan, pazarlayan, depolayan yerlerin mecburi sigorta kapsamına alınması gibi, halka açık işyerlerinin, lokanta gibi, belki sigorta kapsamına alınması gibi, zorunlu sigorta kapsamını genişleterek, sigorta sektörünün genişlemesini, teşvik etmek istiyorum.

Aynı zamanda, yarım kasko dediğimiz belki, bir üçüncü şahıslara karşı arabaların kasko edilmesini belki mecbur etmek istiyoruz. Bunların maliyetleri var, ekonomiye getirdiği yük var. Halk üzerinde etkisi var. Gayet tabii bir karar mekanizmasını da verirken, bu işin politik ve sosyal yönlerini de düşünmek zorundayız.

Sigortacılıktan sonra, finansal kiralamada maalesef, bu da bir altyapı gerekli mevzuat yapılmış, hazırlanmış, birkaç tane de şirketimiz Türkiye'de kurulmuş, çalışmaya başlamış; ama tam manasıyla buna bir işlerlik kazandırdık diyemem. Yani, emekleme aşamasında.

Burada en önemli şeylerden birisini yaptık. Dışarıdan kiralama sistemine limit getirdik. Sadece yüksek teknoloji, yüksek maliyet isteyen, yüksek yatırım isteyen uçak gibi, bilgisayar gibi tesisleri dışarıdan kiralama sistemi kapsamı içine aldık. Onun dışındakileri kabul etmiyoruz. Dolayısıyla, yerli finansal kiralama şirketlerinin büyümelerini ve faaliyet alanlarının genişletme imkânını vermek için onları teşvik ediyoruz.

Burada amacımız, bilhassa finansal kiralama-
da, yatırım mallarına kayması, tüketim malların-
dan ziyade, fakat, bunun da finansman yapıları, fi-
nansman kaynaklarına değerlendirme imkânları-
nı açarak belki bunu da kolaylaştırabiliriz. Böyle-
likle iş bilen, fakat sermayesi olmayan kişilere de
finansal kiralama yöntemiyle yatırım yapma imk-
ânı açmış oluruz.

Sayın Başkan, bu şekilde özetlemek istiyorum.
Teşekkür ederim, dinleyenlere, soru soranlara ve
katılanlara. (Alkışlar)

**NECMİ ÇELİK - Çok teşekkür ederiz Sa-
yın Müsteşarımız.**

Sayın Konuklar, 1990'lara girerken, "Mali
Sektörün Yapısal Dönüşüm Sorunları" ana
başlıklı panelimizi burada kapatıyorum.

Kapatmadan önce birşeyi daha eklemek
istiyorum: Cemiyet olarak, böyle bir toplantı-

yı organize ederken; amacımız, kesimler ara-
sındaki tartışmalara uzun bir platform oluş-
turmaktı. Sanıyorum, bugün finans kesimi-
nin önde gelen temsilcilerinin katılımıyla,
böyle bir platformu oluşturmuş ve ilgili ke-
simler arasındaki diyalogun başlaması konu-
sunda karşılıklı bir diyalogun başlaması ko-
nusunda bir adım atmış olduk.

1990'lara girdikten sonra, İktisat Fakülte-
si Mezunları Cemiyeti olarak yeni bir toplan-
tı daha organize etmek amacındayız. Bu top-
lantıya katılım; gerçekten finans kesimi katı-
lımı bizi çok sevindirdi. Sanıyorum, 1990'la-
rın başında böyle bir toplantıyı daha organi-
ze etmekten şimdiden büyük bir sevinç duya-
cağız.

Hepinize, katıldığınız için çok teşekkür
ediyoruz. İyi akşamlar, saygılar sunuyorum.

CEMİYET'TEN DUYURULAR

□ Komisyonlarımız:

- **Araştırma ve Ekonomiye izleme Komisyonu:** Munis Uras-Ceyhun Ünal
- **Gelirleri Takip ve Kaynak Araştırma Komisyonu:** Vahap Adıyaman-Hülya Gedik
- **Dergi Komisyonu:** Ceyhun Ünal
- **İdari İşler Komisyonu:** Hasan Sayıl
- **Sosyal İşler Komisyonu:** Muzaffer Gür
- **Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Komisyonu:** Hüseyin Soylu
- **Şubelerle İlişkiler Komisyonu:** Vahap Adıyaman-Hasan Sayıl
- **İş Bulma ve İş Değiştirme Komisyonu:** Hasan Sayıl

□ Sosyal İşler Komisyonumuz 27 Temmuz 1990 Cuma günü saat 20.00'de Tarabya Palet 2'de "Yeni Yönetim Kurulumuzun Üyelerimizle Tanışma Yemeği"ni düzenlemiştir. Davetiyeler sekreterlikten temin edilebilir.

□ 1990 yılı üyelik aidatımız 12.000 TL. üye dergi abone bedeli 18.000 TL. dir. Aidatını vermek ve abone olmak isteyen üyelerimizin sekreterlikten tahsildar istemeleri veya Akbank Taksim Şb. 923-3 no'lu hesabımıza havale etmelerini bekleriz.

□ Cemiyetimiz 1990-1991 öğretim yılında da burs vermeye devam edecektir. Burs'a katkıda bulunmak isteyen üyelerimizin Vakıflar Bankası Taksim Şb. 30425 no'lu hesabımıza katkılarını bekleriz.

□ Üyelerimizden Atalay Şahinoğlu İstanbul Ticaret Odası Başkanı olmuştur. Kendisini camiamız adına kutlar, başarılar dileriz.

□ 1402 sayılı kanunla fakültemizden uzaklaştırılan sevgili Hocamız Prof. Dr. Nuri Karacan tekrar fakülteye dönmüştür. Kendisini camiamız adına kutlar, çalışmalarında başarılar dileriz.

□ Üyelerimizden Saim Sanlı Dışbank İst. Şube Müdürü, Faruk Bengisu Dışbank Bakırköy Şube Müdürü, Azmi Yıldırım Dışbank Kadıköy Şube Müdürü olmuşlardır. Kendilerini kutlar, başarılar dileriz.

□ Üyelerimizden Ali Gündoğdu ve Nurettin Oğuz Batı Sigorta A.Ş.'nin acentası olarak tüm sigorta biraşlarında faaliyette bulunmaya başlamışlardır. Kendilerini kutlar başarılar dileriz.

Adres: Çarşı Çad. Kardeşler İşhanı No: 9 Bayrampaşa Tel : 576 06 80

□ Üyelerimizden Mustafa Göksoy Özgecan Ticaret Ünvanı altında hertürlü ithal malı elektronik cihaz ve elektrikli ev aletleri satışı üzerine bir mağaza açmıştır. Kendisini kutlar, başarılar dileriz.

Adres: Tahtakale Cad. Tahtakale Tic. Merk. K. 3 No: 306 Eminönü Tel.: 512 42 21

□ Üyelerimizden Zeki Köylü, Bodrum Bites Koyundaki Hotel Toloman tesislerinde Öğretim üyelerimize, mezun ve öğrencilerimize % 15 indirim uygulayacaktır.

Bilgi için Tel.: 9-6143/1226 - 1227

□ Üyelerimizden Doç. Dr. Murat Özyüksel'in eşi Serpil Özyüksel Didim - Altımkum Anfora Motel'de üyelerimize indirimli tatil imkânı sağlayacaktır. Tel.: 635 32 06

□ Üyelerimizden Tuğrul Bilikser'in oğlu olmuştur. Kendilerini kutlarız.

□ Üyelerimizden Adnan Vatansever'in annesi vefat etmiştir. Kendisine camiamız adına başsağlığı dileriz.

□ Adres değişikliği yapmış üyelerimizin veya adresini değiştirdiğini bildiğiniz üye arkadaşlarımızın sekreterliğe bildirilmesini rica ederiz.

Öztiryakiler, mükemmel mutfaklar kurar!

ENDÜSTRİYEL MUTFAK MALZEMELERİNDE "MÜKEMMEL" E ULAŞAN HİZMET ZİNCİRİ VE EKİBİ İLE ÖZTİRYAKİLER, EKSİKSİZ MUTFAKLAR KURAR.

EKONOMA

Endüstriyel Mutfak alanında gerçekleştirdiği ithalat ile EKONOMA, yerli üretime alternatif olabilecek veya ithal olması talep edilen ürünleri yaklaşık 30 Dünya markasıyla karşılamaktadır. EKONOMA komple endüstriyel mutfak, servis ekipmanları ve diğer otel ekipmanlarına yönelik profesyonel hizmetleriyle "MÜKEMMEL" e ulaşmıştır.

özyön

Endüstriyel ve ev mutfaklarında kullanılan kesici aletler ile yardımcı aksesuarların üretimini başanıyla sürdüren ÖZYÖN, konusuyla ilgili üretim alanını genişleterek "MÜKEMMEL" e ulaşmıştır.

öztiryakiler

Yarım asrı aşkın tecrübesi ve uzmanlığıyla, Endüstriyel Mutfak alanında hazırlık, pişirme, servis ve bulaşık yıkama ünitelerinin ihtiyacı olan tüm malzemeleri eksiksiz üreten ÖZTİRYAKİLER'in üretim çeşitlen 1500'ü aşmıştır. Bünyesindeki Şirketleriyle gerçekleştirdiği organizasyon ağı ile ÖZTİRYAKİLER Endüstriyel Mutfak konusunda "MÜKEMMEL" e ulaşmıştır.

Endüstriyel Mutfak konusundaki tüm gereksinimleriniz için önce Öztiryakiler'e danışın...

özmet

Endüstriyel Mutfak alanında, yerleşim ve tesisat projelerini çizerek, üretim, montaj ve teknik servis hizmeti verir. ÖZMET'in üretim alanı, sanayi mutfak cihazları, çalışma tezgahları ve komple sanayi mutfakları ile ilgili her türlü paslanmaz çelik ürünlerdir. Özmet,uzman kadrosu ve kaliteli üretimi ile "MÜKEMMEL" e ulaşmıştır.

**ÖZTİRYAKİLER MADENİ EŞYA
SANAYİ ve TİCARET A.Ş.**

Maltepe, Gümüşsuyu Cad. Fazılpaşa Çık.
No.13 34020 Topkapı-İSTANBUL
Tel: 567 21 62 (5 hat) - 577 87 48-49
576 07 92-24 Fax: 576 67 19
Telex: 23399 Tgo Tr.

öztiryakiler

**MÜKEMMEL ORGANİZASYON
MÜKEMMEL HİZMET**

İzmir'i Belki de En Güzel Gören Pencere...

Tarihi zenginlikleri... doğal güzellikleri ve Türkiye ekonomisindeki önemli yeri ile İzmir Ege'nin merkezidir. Belki de İzmir'i en güzel gören pencereye sahip Egebank, şüphesiz Türkiye'nin 60 yıllık geçmişine açılan pencereye de sahiptir.

Nesilden nesile artarak süren dinamizmi ve dış ticarete uzman yapısı ile Egebank geleceği iyi gören bankadır.

YORUM

EGEBANK

“Nesilden Nesile Bankacılık”